

УНИВЕРСИТЕТ ТАРИХЫНА ЗОР ҮЛЕС ҚОСҚАН ТҰЛҒАЛАР

ИСТОРИЯ УНИВЕРСИТЕТА В ЛИЦАХ

М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
Северо-Казахстанский государственный университет
имени Манаша Козыбаева

УНИВЕРСИТЕТ ТАРИХЫНА ЗОР ҮЛЕС ҚОСҚАН
ТҰЛҒАЛАР
1 шығарылым

ИСТОРИЯ УНИВЕРСИТЕТА В ЛИЦАХ
Выпуск 1

ОЛАРДЫҢ ІСТЕРІ - УНИВЕРСИТЕТТІҢ АБЫРОЙЫ
ИХ ДЕЛАМИ СЛАВЕН ВУЗ

*Прогресс науки определяется
трудами её учёных и ценностью их открытий.*
Пастер

Петропавл/Петропавловск
2017

УДК 81
ББК 81
П 49

*Издается по решению Северо-Казахстанского государственного университета
им. М. Козыбаева*

Главный редактор:
ректор

Редакциялық алқа:

С.М. Өмірбаев, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ ректорының м.а., профессор, э.ғ.д.;
Л.С. Қайыржанова, Ғылым және инновациялар жөніндегі проректордың м.а., доцент,
б.ғ.к.;
А.А. Мұқатаев, Стратегия және халықаралық ынтамақтастық жөніндегі проректордың
м.а., доцент, п.ғ.к.;
А.Е. Кудерина, Тәрбие жұмысы және әлеуметтік мәселелер жөніндегі проректордың
м.а., п.ғ.к..

редактор-құрастырушы:

З.П. Табакова, «Орыс тілі мен әдебиеті» кафедрасының профессоры, ф.ғ.д;

Редакционная коллегия:

Омирбаев С.М., и.о. ректора СКГУ им.М.Козыбаева, д.э.н., профессор;
Каиржанова Л.С., и.о. проректора по науке и инновациям, к.б.н., доцент;
Мухатаев А.А., и.о. проректора по стратегии и международному сотрудничеству,
к.п.н., доцент;
Кудерина А.Е., и.о. проректора по воспитательной работе и социальным вопросам,
к.п.н.

Редактор-составитель:

Табакова З.П., профессор кафедры «Русский язык и литература», д.ф.н.;

УДК 81
ББК 8

572156

Оқырмандарды бұл кітаппен таныстырар алдында біз неліктен бұл кітап М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің 80-жылдығына орай шығарылмақ, оның мақсаты қандай, университетің мерейтойларына арнап 2007 жылдан бастап шығарылып келе жатқан «М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті» атты басқа кітаптардан айырмашылығы қандай деген сұрақтарға жауап беруді жөн көрдік. Осындай кітап ЖОО-ның 75-жылдығына орай басылып шығарылды; 80-жылдық мерейтойына орай университет жұмысының әр түрлі аспектілері туралы кітап жинағы шығарылмақ. «Университеттің тарихына зор үлес қосқан тұлғалар» атты кітаптың шығарылуы өзекті болып табылады. Университетке 80 жыл – бұл ЖОО үшін бүкіл қоғамға танымал болып, болашаққа сеніммен батыл қадам басатын мерзім. Дегенмен, белсенді еңбек етіп, ғылыми қызметпен айналысатын адам үшін табиғаттың белгілеген мерзімі мүлдем басқа. ЖОО жұмыс жасап келе жатқан жылдар ішінде көптеген оқытушылар қызмет еткен болатын. ЖОО-ның тарихына зор үлес қосқан тұлғалардың есімдерін оның тарихына енгізетін уақыт та келді. Алдымызға маңызды міндет қойылды, себебі бір кітап көлеміне ЖОО-да еңбек етіп келе жатқан, бұрын істеген тұлғалар туралы толық мәлімет жинақтап, енгізу мүмкін емес.

Біз кітаптың бірнеше шығарылым түрінде басып шығарылғаны дұрыс болады деген шешімге келдік. Сонымен, «Олардың істері–университеттің абыройы» атты бірінші шығарылымды ғылымның түрлі саласына зор үлес қосқан, үлкен жетістіктерге жетіп, есімдері ғылым әлеміне танымал болған, ғылыми қызметтерін оқытушылық қызметпен табысты үйлестіріп, бірге алып келе жатқан ғалымдарға арнауды жөн көрдік. Екінші шығарылым, редколлегияның шешімі бойынша, ЖОО-ның басқарушылық корпусына арналады. Кейін басқа да шығарылымдары өз жалғасын табады деген үміттеміз, себебі уақыт, адамдар өзгергенімен, білім ордасы өз қызметін жалғастыра береді.

Редакция ресми-іскерлік стильден бас тартып, очерк жанрын таңдауды жөн көрді. Бүгінгі күні белгілі бір адам туралы ресми мәлімет табу қиынға соқпайды, оны, тіпті, университет сайтынан да алуға болады. Очерк жанры автордың көзқарасы, оның еркін мазмұндауы арқылы жеке тұлғаның бейнесін ашуға мүмкіндік береді. Кітап кейіпкерлеріне очерк авторларын өздері таңдап алуға мүмкіндік берілді. Мәтіндердің көлемі мен мазмұнының алуантүрлілігі – осы демократиялық іс- әрекеттің нәтижесі. Бұл адамдар мен олардың тағдырының әр түрлі екендігін нақтылай түседі. Біз кітапта қызықсыз ғылыми есеп пен іскерлік мінездеме штамптарының жоқтығына өте қуаныштымыз.

Біздің ойымызша, «Университеттің тарихына зор үлес қосқан тұлғалар» атты кітап ЖОО –да этикалық нормаларды қалыптастыруға қатысты маңызды мәселелерді шешуге өз үлесін қосады. Ол ғылым әлемінің, өз ісіне берілгендіктің және шығармашылықтың жаңа қырларын ашады, студенттердің оқытушылар корпусына деген көзқарастарын өзгертіп, адамгершілікке, әріптестері мен педагогтерді құрметтеуге тәрбиелейді.

Редакция очерк авторларына, кітапты қазақ тіліне аударған «Қазақ тілі» кафедрасының ұжымына, кафедра меңгерушісі доцент Т.А. Ахметоваға және осы кітапты дайындауға өз үлесін қосқан адамдарға өз алғысын білдіреді.

Редакция

Предваряя обращение читателя к книге, хотелось бы сказать, почему эта книга выходит к 80-летию Северо-Казахстанского государственного университета имени Манаша Козыбаева, каковы её задачи и чем она отличается от других изданий, посвящённых юбилею, начало которым было положено в 2007 году выпуском книги «Северо-Казахстанский государственный университет им. Манаша Козыбаева»; подобная книга была издана и к 75-летию вуза; к 80-летию юбилею выходит целая серия книг о разных аспектах работы университета. Издание книги «История университета в лицах» представляется своевременным и актуальным. Университету 80 лет – это срок вполне достаточный, чтобы вуз получил признание общества и с уверенностью строил своё будущее. Однако для человека, его активной трудовой и научной деятельности, природа установила другие временные сроки. За годы существования вуза сменилось не одно поколение его преподавателей. Настало время вписать в историю вуза имена людей, творящих его историю. Нам предстояло решить целый ряд серьёзных проблем, так как ни одна книга не может включить не только всех работавших в вузе за годы его существования, но даже тех преподавателей, чьи имена помнят современники.

Мы пришли к заключению, что будет справедливо, если такая книга будет иметь продолжение в виде отдельных периодических выпусков. Таким образом, было решено первый выпуск «Их делами славен вуз» посвятить учёным, добившимся заметных результатов в разных областях науки и получившим признание в научном мире, успешно сочетающих занятие наукой с преподавательской деятельностью. Второй выпуск по задумке редколлегии планируется посвятить руководящему корпусу вуза. Затем, надеемся, последуют другие выпуски, ведь времена и люди меняются, а храмы науки остаются.

Редакция решила отойти от принятого официально-делового стиля и избрала жанр очерка. Мы исходили из того, что в наше время получить официальные сведения о человеке не составляет особого труда, достаточно, например, выйти на сайт университета. Жанр очерка представляет человека через призму видения автора текста, в его свободном изложении. Персоналиям книги было предоставлено право самим предложить автора очерка. Этот демократический шаг объясняет различие текстов по содержанию и объёму. Но это только подчёркивает разнообразие людей и их судеб. Мы рады, что в книге нет сухих научных отчётов или штампов деловых характеристик.

На наш взгляд, книга «История университета в лицах» внесёт свою лепту в решение серьёзных задач по формированию этических норм в вузе. Она приоткроет новые горизонты мира науки, преданности своему делу и радости творчества, что плодотворно повлияет на отношение студентов к преподавательскому корпусу вуза и будет способствовать воспитанию нравственности и уважительного отношения к своим коллегам и педагогам.

Редакция выражает благодарность всем авторам очерков, за перевод книги кафедре казахского языка, заведующей этой кафедрой доценту Ахметовой Т.А., а также всем, кто помогал в подготовке книги.

Редакция

ҚР ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫНДА

Экономика ғылымдарының докторы, профессор,

Еуразия Халықаралық Экономика Академиясының академигі

Өмірбаев Серік Мәуленұлы 1958 жылы 2 ақпанда Қарағанды облысының Каркаралы қаласында дүниеге келді. 1982 жылы Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетін «Қаржы және несие» мамандығы бойынша бітіріп, «Қаржы және несие» кафедрасында оқытушы болып жұмыс істеді. Осы сәттен бастап оның үздіксіз педагогикалық және ғылыми қызметі басталады. Жас маман Мәскеу қаржы институтының (1985-1988гг.) күндізгі аспирантурасында жақсы білім алады. 1989 жылдың ақпан айында кандидаттық диссертациясын қорғап, 080010 – қаржы, ақша айналымы және несие мамандығы бойынша экономика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алады.

Аспирантураны бітірген соң Серік Мәуленұлы Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетіне қайта оралып, 10 жыл оқытушы, аға оқытушы, доцент, «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі, экономика факультетінің деканы болып қызмет етеді, оқытушылық, ұйымдастырушылық және ғылыми-зерттеу жұмыстарын да қатар жүргізе біледі.

1999 жылдан бастап мемлекеттік қызметте. С.М. Өмірбаев Қазақстан Республикасының Премьер – министрі кеңсесінде, Білім және Ғылым министрлігінде бөлім, басқарма бастығы, Жоғары білім Департаменті директорының орынбасары лауазымдарында жұмыс істейді.

2001 жылы Серік Мәуленұлы Л. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің оқу ісі жөніндегі проректоры болып тағайындалды. 2003 -2007 жылдары аралығында ҚР БҒМ

мемлекеттік білім беру стандарттары мен тестілеу Ұлттық орталығында басқарма жетекшісі, директордың орынбасары болып жұмыс істеді. 2007 – 2011 жылдары аралығында С.М. Өмірбаев Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім Департаментін, Білім және ғылым министрлігінде Даму стратегиясы Департаментін басқарады.

Серік Мәуленұлы Өмірбаев Болон декларациясының ұстанымдарын Қазақстанның білім беру жүйесіне енгізуді алғашқы қолдағандардың бірі, оқытудың кредиттік жүйесінің мазмұны мен мәнін ашуға, қашықтықтан білім беру, аккредитация, білім беру сапасын бағалау мәселелеріне арналған ғылыми және ғылыми-әдістемелік жұмыстардың авторы. Оның көптеген ұсыныстары мен идеялары жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді реттейтін нормативтік құқықтық актілерде көзделіп, жоғары оқу орындарының білім беру қызметіне енгізілген.

Серік Мәуленұлы Өмірбаев 2009 жылы докторлық диссертациясын қорғап, 080010 - қаржы, ақша айналымы және несие мамандығы бойынша экономика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алады.

2010 жылы оған профессор ғылыми атағы берілді. С.М. Өмірбаевтың Халықаралық информатизация академиясының академигі (2005ж.), Еуразия Халықаралық Экономика Академиясының академигі (2016ж.) ғылыми атақтары бар.

2012ж. С.М. Өмірбаев С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің ректоры болып тағайындалады. Ол ЖОО-да жаңа жұмыс формаларын енгізу мүмкіндігін іс жүзінде дәлелдейді. Оның жетекшілігімен С. Торайғыров атындағы ПМУ Қазақстанның көп салалы ЖОО ұлттық рейтингісі бойынша 5 орынға көтерілді.

2015 жылдан бастап С.М. Өмірбаев ҚРБҒМ Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім және халықаралық ынтымақтастық Департаментінің директоры болып қызмет атқарады. Серік Мәуленұлы жоғары білімді ұымдастыруда теория мен практиканы ұштастыра біледі. Ол - жоғары мектептің құзыретті маманы, білім берудің даму стратегиясы, заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілер, жоғары білім саласындағы басты бағыттар мен негізгі индикаторлардың әзірлеушісі. Ол жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімді басқару, білім беру бағдарламалары, инновациялық білім беру технологияларының құрылымы мен мазмұны, ЖОО-н корпоративтік басқару, академиялық саясат, студентке бағытталған оқу, оқыту және бағалау, жоғары білімді оқытудың кредиттік технологиясы контекстінде қаржыландыру мәселелерін әзірлеген.

С.М. Өмірбаев 160-тан астам ғылыми еңбек пен мақалалардың, соның ішінде 8 оқу құралы, 4 оқулық, 7 монография авторы. Оның іргелі еңбектері: Қазақстан Республикасының бюджеттік жүйесі, Қазақстан республикасындағы салықтар мен салық салу, Қаржы, Мемлекеттік бюджет, Әлеуметтік қамтамасыз ету қаржысы. «Мемлекеттік бюджет» оқулығы 2013 жылы Ш. Уәлиханов атындағы ғылыми сыйлыққа ие болды.

2016 жылдың шілде айында Серік Мәуленұлы Өмірбаев М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті ректорының м.а. болып тағайындалды.

2017 жылдың наурыз айында ол М. Қозыбаев атындағы СҚМУ ректоры лауазымына республикалық байқауынан өтті.

С.М. Өмірбаев қызметі жолында ведомстволық және Үкіметтік марапаттарға ие болды. Оның еңбегі «Білім беру үздігі» (2000ж.), «Қазақстан Республикасының Құрметті қайраткері» (2002ж.), «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға қосқан үлесі үшін» (2003ж.), «Қазақстан Республикасының Қаржы полициясына 15 жыл» (2009ж.) төс белгілерімен марапатталды. Серік Мәуленұлы «Құрмет» ордені (2008ж.), «Астаның 10 жылдығы» (2009ж.), «Қазақстан Тәуелсіздігіне 20 жыл», (2011ж.) мерейлік медальдар, Ы.Алтынсарин медалі (2015ж.), «Қазақстан Тәуелсіздігіне 25 жыл» мерейлік медалімен (2016ж.) марапатталды.

С.М. Өмірбаевтың Қазақстанның білім беру саласын дамытуға қосқан үлесінің жоғары бағалауын 2001 және 2007 жылдары Қазақстан Республикасының Президенті табыс еткен Алғыс хаттар куәландырады.

З.П. Табакова, профессор,
филология ғылымдарының докторы

У ИСТОКОВ ИННОВАЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ РК

Омирбаев Серик Мауленович родился 2 февраля 1958 года в г.Каркаралинске Карагандинской области. В 1982г. окончил Карагандинский государственный университет по специальности "финансы и кредит" и был оставлен в вузе преподавателем кафедры "Финансы" КарГУ имени Е.А. Букетова. С этого момента начинается его непрерывная педагогическая и научная деятельность. Молодой специалист прошёл хорошую школу в очной аспирантуре Московского финансового института (1985-1988гг.). В феврале 1989г. успешно защитил кандидатскую диссертацию и получил учёную степень кандидата экономических наук по специальности 080010 - финансы, денежное обращение и кредит.

После окончания аспирантуры Серик Мауленович вернулся в КарГУ им. Е.А. Букетова, где 10 лет работал преподавателем, старшим преподавателем, доцентом, заведующим кафедрой "Финансы", деканом экономического факультета, успешно совмещая преподавательскую, организаторскую и научно-исследовательскую работу.

С 1999г. опыт работы в вузе дополняется опытом работы на государственной службе. Омирбаев С.М. трудится в Канцелярии Премьер-Министра Республики Казахстан, в Министерстве образования и науки Республики Казахстан в должности начальника отдела, начальника управления, заместителя директора Департамента высшего образования.

В 2001 году Серик Мауленович был назначен проректором по учебной работе Евразийского национального университета имени Л. Гумилева. С 2003г. по 2007г. работал в Национальном центре государственных стандартов образования и тестирования МОН РК руководителем управления, заместителем директора. С 2007г. по 2011г. С.М. Омирбаев

возглавляет Департамент высшего и послевузовского образования, Департамент стратегии развития в Министерстве образования и науки РК.

Серик Мауленович Омирбаев стоял у истоков внедрения принципов Болонской декларации в образовательную систему Казахстана, является автором научных и научно-методических работ, посвящённых сущности, инструментам кредитной системы обучения, вопросам дистанционного образования, аккредитации, системы оценки качества образования. Многие его идеи и предложения нашли отражение в нормативных правовых актах, регламентирующих высшее и послевузовское образование и внедрены в образовательную деятельность высших учебных заведений.

Омирбаев Серик Мауленович в 2009г. успешно защитил докторскую диссертацию по специальности 080010 - финансы, денежное обращение и кредит. В 2010г. ему присвоено учёное звание профессора. С.М. Омирбаев имеет научные звания академика Международной академии информатизации (2005г.), Академии экономических наук Казахстана (2015г.), Международной Экономической Академии Евразии (2016г.).

В 2012г. С.М. Омирбаев назначается ректором Павлодарского государственного университета имени С. Торайгырова, где на практике подтверждает возможности внедрения новых форм работы в вузе. Под его руководством ПГУ им. Торайгырова поднялся на 5 место в национальном рейтинге многопрофильных вузов Казахстана.

С 2015г. С.М. Омирбаев вновь работает в МОН РК директором Департамента высшего и послевузовского образования и международного сотрудничества. В деятельности Серика Мауленовича гармонично сочетается теория и практика организации высшего образования. Он является компетентным специалистом высшей школы, разработчиком стратегии развития образования, законодательных и нормативных правовых актов, приоритетных направлений, основных индикаторов в области высшего образования. Им разработаны вопросы управления высшим и послевузовским образованием, структуры и содержания образовательных программ, инновационных образовательных технологий, корпоративного управления вузами, академической политики, студентоориентированного обучения, преподавания и оценки, финансирования высшего образования в контексте кредитной технологии обучения.

Омирбаевым С.М. опубликованы более 160 научных трудов и статей, в том числе 8 учебных пособий, 7 монографий, 4 учебника. К фундаментальным трудам относятся учебники: Бюджетная система Республики Казахстан, Налоги и налогообложение в Республике Казахстан, Финансы, Государственный бюджет, Мемлекеттік бюджет, Финансы социального обеспечения. Учебник «Мемлекеттік бюджет», написанный коллективом авторов, в 2013 году удостоен научной премии имени Ш. Уалиханова.

В июле 2016 года Омирбаев Серик Мауленович назначен и.о. ректора Северо-Казахстанского государственного университета имени М. Козыбаева. В марте 2017 года он успешно прошёл республиканский конкурс на должность ректора СКГУ им. Козыбаева.

За время своей трудовой деятельности С.М. Омирбаев был награждён ведомственными и Правительственными наградами. Его труд отмечен нагрудным значком «Отличник образования» (2000г.), нагрудными знаками: «Почётный работник образования Республики Казахстан» (2002г.), «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан» (2003г.), «15 лет

Финансовой полиции Республики Казахстан» (2009г.). Серик Мауленович награждён орденом «Курмет» (2008г.), медалями: Юбилейной медалью «10 лет Астаны» (2009г.), Юбилейной медалью «20 лет Независимости Республики Казахстан» (2011г.), Медалью им. Ы.Алтынсарина (2015г.), Юбилейной медалью «25 лет Независимости Республики Казахстан» (2016г.).

О высокой оценке вклада С.М. Омирбаева в развитие образования Казахстана свидетельствуют Благодарности Президента Республики Казахстан, полученные им в 2001 и в 2007 годах.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ҒАЛЫМНЫҢ АБЫРОЙЛЫ ЖОЛЫ

Экономика ғылымдарының кандидаты, доцент

СҚМУ ректоры 1969 – 1987ж.ж.

Қанаш Шәкенұлы Шәкенов Солтүстік Қазақстан облысындағы қазіргі Есіл ауданының Қаратал ауылында мұғалім Шәкен Жолтаев отбасында дүниеге келді. Өз естелігінде экономика ғылымдарының докторы, профессор Мұқаш Елеусізов былай дейді: «Қанаштың

туған әкесі Шәкен - ақсақал, бүкіл Приишимьеге танымал педагог, елу жылдық еңбегі үшін халық мұғалімі атанған, облыста бірінші болып, ол кездегі ең жоғары марапат, Ленин орденімені марапатталған. Әкесінің тәрбиесін көрген Қанаш та жоғары дәрежелі педагог болып шықты».

Қанаш Шәкенов мектепті үздік бітіріп, 1941 жылы еңбек жолын колхозда бухгалтер қызметінен бастады. 1945 жылы жас коммунисті Ленин (қазіргі Есіл) аудандық партия комитетінің насихаттаушылар штатына қабылдады. Қанаш Шәкенұлы үнемі өз білімін жетілдіріп отырды. Аз уақыт ішінде ол Алматы партия мектебінде оқып шықты, облыстық партия комитетінде лектор болып жұмыс істеді, Алматы педагогикалық институтының тарих факультетін бітіріп, КОКП ОК жаңындағы қоғамдық ғылымдар Академиясының аспирантурасына оқуға түсті.

Диссертациясын қорғап, экономика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алды. Ленин ауданына қайта оралып, аудандық партия комитетінің екінші хатшысы болып жұмыс істеді.

Дегенмен, оны ғылыми қызмет қызқтыратын. 1956 жылдың қыркүйек айында Қанаш Шәкенұлы Петропавл педагогикалық институтына доцент болып ауысады, бес жылдан соң политекономия және философия кафедрасының меңгерушісі болып сайланады. 1969 жылы жауапты және бастамашыл жас ғалым К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтының ректоры болып тағайындалады.

Жаңа лауазымдағы оның өмірі студенттік қауымға қамқорлық көрсетуге арналады. Оның басшылық ету кезінде екі оқу корпусы, спорт залы, үш студенттік жатақхана, оқытушыларға арналған тұрғын үйлер, агробиологиялық станция, қала сыртындағы спорттық-сауықтыру лагері салынды. Жас ректордың ұсынысымен екі жаңа факультет: дене шынықтыру және саз-педагогика, ашылды. Институттың материалдық-техникалық базасы қарқынды жақсарып, оның кадрлық әлеуеті де арта бастады. 80-жылдардың ортасына қарай жүзден астам оқытушы ғылым докторы мен ғылым кандидаты ғылыми дәрежелеріне ие болған.

Қанаш Шәкенов, ғылыми ортадағы өзінің абыройын пайдала отырып, М. Ломоносов атындағы Мәскеу Мемлекеттік Университетімен (ММУ) серіктестік қарым-қатынас орнатады. Бұл жағдай Петропавл педагогикалық институтының бүкілодақтық деңгейге шығуына оң әсерін тигізді. Үнемі институттың кадрлық жағдайын ойлап жүрумен қатар Қанаш Шәкенов ғылыми жұмыспен де белсене айналысады. «Мысль», «Вопросы экономики», «Научный вестник» журналдарында қоғамдағы өзекті мәселелер бойынша оның теориялық мақалалары жарық көреді. «Знание» Бүкілодақтық қоғамның облыстық бөлімін басқару барысында ол тұрғындар арасында ғылыми білімді таратуға зор үлесін қосты.

1997 жылы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің баспасында жарияланған «Тауардың құны мен бағасы» кітабында ол нарық экономикасының негіздерін анықтаған болатын. 2001 жылы №8 «Мысль» журналында жарияланған «Этот таинственный товар» мақаласында нарықтың табиғатын ашады.

Қ.Ш. Шәкенов тынымсыз еңбек еткен. Ол ғылыми мақалалар ғана емес, сонымен қатар, өз жерлестірінің өмірі туралы әңгімелер, очерктер де жазатын. «Аул на целине» романында оның ауыл тұрғындарына деген сүіспеншілігі анық байқалады.

Өз күнделігінде, зейнетке шыққан соң, Қанаш Шәкенұлы Шәкенов өзі туралы былай деп жазған: «Зейнетке шықтым. Ректор болып 18 жыл 2 ай жұмыс істедім. Туған жерімде халқым үшін, жерлестерім үшін жұмыс істедім. Сондықтан өзімді бақытты деп санаймын». Расында да, өзінен кейін игі іс қалдырған адам өте бақытты.

Қайролла Мұқанов, ардагер-педагог, өлкетанушы

СЛАВНЫЙ ПУТЬ УЧЁНОГО

Канаш Шакенович Шакенов родился в ауле Каратал нынешнего Есильского района Северо-Казахстанской области в семье учителя Шакена Жолтаева. Об этом человеке в своих воспоминаниях доктор экономических наук, профессор Мукаш Елеусизов писал: «Родной отец Канаша Шакен-аксакал, известный во всем Приишимье педагог, получивший за свою пятидесятилетнюю деятельность высокое звание народного учителя, одним из первых в области награждён самой высокой наградой того времени Орденом Ленина. Канаш, получивший отцовское воспитание, тоже стал педагогом высокого класса».

Школу Канаш Шакенов окончил с отличием, и в 1941 году начал свой трудовой путь бухгалтером в колхозе. В 1945 году молодого коммуниста приняли в штат пропагандистов Ленинского (нынешнего Есильского) райкома партии. Канаш Шакенович постоянно совершенствовал свои знания. Он за сравнительно непродолжительное время прошёл обучение в Алматинской партшколе, работал лектором областного комитета партии, закончил исторический факультет Алматинского педагогического института и поступил в аспирантуру Академии общественных наук при ЦК КПСС.

Получив после успешной защиты диссертации учёную степень кандидата экономических наук, он вернулся в родной Ленинский район и стал работать вторым секретарём райкома партии.

Но его больше привлекала научная деятельность. В сентябре 1956 года Канаш Шакенович перешёл на работу доцентом Петропавловского педагогического института, а через пять лет он был избран на должность заведующего кафедрой политэкономии и философии. В 1969 году ответственного и инициативного молодого учёного назначили ректором Петропавловского педагогического института имени К.Д. Ушинского.

Его деятельность в новой должности была наполнена заботой о студенческой молодёжи. За годы его работы были построены два учебных корпуса, спортивный зал, три студенческих общежития, жилые дома для преподавателей, агробиологическая станция,

загородный спортивно-оздоровительный лагерь. Энергичный ректор добился открытия двух новых факультетов: физической культуры и музыкально-педагогического. Небывальными темпами улучшалась материально-техническая база института, возрос его кадровый потенциал. Уже к середине восьмидесятых годов более ста преподавателей института имели учёную степень доктора и кандидата наук.

Канаш Шакенов, пользуясь своим высоким авторитетом в научной среде, добился установления партнёрских отношений с Московским Государственным Университетом (МГУ) имени М. Ломоносова. Это помогло вывести Петропавловский педагогический институт на всесоюзный уровень.

Постоянные заботы о материальном, кадровом состоянии института не мешали Канашу Шакеновичу активно заниматься научной работой. В журналах «Мысль», «Вопросы экономики», «Научный вестник» регулярно появлялись его теоретические статьи по актуальным общественным проблемам. Возглавляя областное отделение Всесоюзного общества «Знание», он способствовал распространению научных знаний среди населения.

В своей книге «Стоимость и цена товара», опубликованной в 1997 году в издательстве Северо-Казахстанского государственного университета, он излагал основы рыночной экономики. Природу рынка он детально раскрывает и в статье «Этот таинственный товар», вышедшей в №8 журнала «Мысль» в 2001 году.

К.Ш. Шакенов работал, не зная усталости. Писал не только научные статьи, но и рассказы, очерки из трудовых будней своих земляков. Любовь к сельским труженикам, родной земле пронизывает его роман «Аул на целине».

В своем дневнике, находясь уже на пенсии, Канаш Шакенович Шакенов оставил скупые строки о себе: «Вышел на пенсию. Проработал ректором 18 лет и 2 месяца. Работал на своей родной земле, для народа, для своих земляков, потому считаю себя счастливым». Действительно, счастлив человек, который оставил после себя добрые дела.

Кайролла Муканов, ветеран-педагог, краевед

РЕКТОР – ҰЖЫМ ТАҢДАУЫ

Биология ғылымдарының докторы, профессор, академик,

Петропавл педагогикалық институтының

ректоры (1987 – 1996 жж.)

Альберт Михайлович Малыгин 1936 жылы 15 мамырда Мәскеу облысы Люберцы қаласында дүниеге келген. Ярославлда орта мектепті бітірген соң, бір жыл Ярославл электромеханикалық зауытында фрезерлеуші болып жұмыс істейді. 1955 жылы Ярославл педагогикалық институтына оқуға түсіп, оны тәмамдаған соң, Ярославл педагогикалық институтының адам және жануарлар физиологиясы кафедрасы жанындағы аспирантураға қабылданады. 1962 жылы Владимир педагогикалық институтының адам және жануарлар физиологиясы кафедрасының аспирантурасына ауысады. Аспирантураны бітірген соң, кафедрада ассистент лауазымына қалады. 1964 жылы диссертацияны сәтті қорғап, оған биология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесі беріледі. Биология ғылымдарының кандидаты А.М. Малыгин аға оқытушы лауазымына ауысады.

1966 жылы А.М. Малыгин Петропавл педагогикалық институтына шақырылып, онда көптеген жылдар бойы еңбек етеді. Доцент А.М. Малыгин зоология кафедрасының доценті лауазымына қабылданады, одан кейін екі жыл бойы аталмыш кафедраның меңгерушісі міндетін атқарады. 1969 жылы байқау нәтижесі бойынша Петропавл педагогикалық институты зоология кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалады. Кейіннен аталмыш кафедра адам және жануарлар физиологиясы кафедрасы болып өзгертіледі. 1971–1975 жылдары Петропавл педагогикалық институтының ғылыми жұмыс жөніндегі проректоры болады. 1974 жылы биология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесіне, одан

кейін профессор ғылыми атағына ие болады. 1995 жылы Халықаралық жоғары мектеп академиясының Қазақстандық бөлімінің академигі (нақты мүшесі) атағы беріледі.

Альберт Михайлович біздің білім ордамызда еңбек еткен жылдары кафедра меңгерушісі, жаратылыстану-география факультетінің деканы, ғылыми жұмыс жөніндегі проректор, ЖОО ректоры, құрметті демалысқа шыққан соң ректор кеңесшісі болды. Қайта құру кезеңінде тұңғыш рет университетте ректорды еркін түрде сайлау өткізілді. Үміткерлер екеу болды және екеуі де жоғары оқу орнын басқаруға лайықты еді. Тәжірибелі маман жеңіске жетіп, А.М. Малыгин ЖОО тарихында ұжым таңдап алған жалғыз ректор болды. Ғалым әрі қайраткер адам ретінде А.М. Малыгин барлық бөлімшелердің жұмысын шебер ұйымдастыра білді. Мұғалімдерді даярлау ісінде практикалық сабақтарға баса назар аударды. Осылайша жаратылыстану мамандықтары бойынша практикалық сабақтың барлық түрлері жоғары оқу орнының агробиостанциясында өткізілді. Оның аумағында Солтүстік Қазақстандағы жеміс-жидек дақылдарының сұрыптарын іріктеу және өсіру бойынша түрлі ғылыми тәжірибелер мен оқу сабақтары жүргізілді. А.М. Малыгин ЖОО-да ғылыми жұмыстың ұйымдастырылуына ерекше мән берді. Бұл кезеңде осы оқу орнының жекелеген кафедраларында жоғары білікті мамандар аз болды. Кей кафедраларда бір ғана ғылым кандидаты болса, енді біреулерінде мүлдем болған жоқ. Альберт Михайлович оқытушылар мен студенттердің ғылыми жұмыстарын жандандыруға тырысты. Ол білікті мамандары аз кафедраларда мамандарды даярлау жұмысын өз бақылауына алды. Нәтижесінде жоғары оқу орнының кадрлар құрамы ғылыми дәрежесі, соның ішінде доктор атағы бар оқытушылармен толықты.

Көп жылғы және қажырлы еңбегінің нәтижесінде А.М. Малыгин «Ерен еңбегі үшін. В.И. Лениннің 100 жылдығына», «Еңбек ардагері» үкімет медальдерімен, Ыбырай Алтынсарин атындағы медальмен, «Белсенді еңбегі үшін», «Қазақ КСР Халық ағарту ісінің үздігі», «Еңбектегі үздік жетістіктері үшін», «КСРО Ағарту ісінің үздігі» белгілерімен марапатталған. Сондай-ақ А.М. Малыгинге ҚазКСР жоғары мектебінің еңбек сіңірген қызметкері» атағы берілді. Оның есімі жалпы институттық «Құрмет Кітабына» енгізілген.

1996 жылы педагогикалық кадрларды даярлау ісіне және Петропавл қаласының қоғамдық өміріне қосқан зор үлесі үшін Альберт Михайлович Малыгинге Петропавл қаласының құрметті азаматы атағы берілді.

З.П. Табакова, профессор,
филология ғылымдарының докторы

РЕКТОР – ИЗБРАННИК КОЛЛЕКТИВА

Альберт Михайлович Малыгин родился 15 мая 1936 года в городе Люберцы Московской области. После окончания школы в Ярославле год работал фрезеровщиком на Ярославском электромеханическом заводе. В 1955 году стал студентом Ярославского педагогического института, после окончания которого был принят в аспирантуру при кафедре физиологии человека и животных Ярославского педагогического института. В 1962г. перевёлся в аспирантуру кафедры физиологии человека и животных Владимирского педагогического института. После окончания аспирантуры остался на этой кафедре в должности ассистента. В 1964г. успешно защитил диссертацию, и ему была присуждена учёная степень кандидата биологических наук. Кандидат биологических наук А.М. Малыгин был избран на должность старшего преподавателя.

В 1966 году А.М. Малыгин был приглашён в Петропавловский педагогический институт, с которым связал свою судьбу на многие годы. Доцент А.М. Малыгин был принят на должность доцента кафедры зоологии, затем в течение двух лет исполнял обязанности заведующего этой кафедрой. В 1969г. был избран по конкурсу заведующим кафедрой зоологии Петропавловского педагогического института, которая затем была переименована в кафедру анатомии и физиологии человека и животных. С 1971 по 1975гг. – он уже проректор по научной работе Петропавловского педагогического института. В 1974г. ему присуждена учёная степень доктора биологических наук, за этим последовало присуждение учёного звания профессора. В 1995г. ему присваивается звание Академика (действительного члена) Казахстанского отделения Международной академии высшей школы.

Альберт Михайлович за годы работы в нашем вузе был заведующим кафедрой, деканом естественно-географического факультета, проректором по научной работе, ректором вуза, после выхода на пенсию – советником ректора. В период перестройки впервые в университете прошли свободные выборы ректора, претендентов было двое, и надо отдать должное демократии: оба конкурента были достойны стать во главе вуза. Победу одержал более опытный, и А.М. Малыгин стал единственным в истории вуза ректором, избранным коллективом. Как учёный и деятельный человек, А.М. Малыгин умел грамотно организовать работу всех подразделений. Значительное место при подготовке учителей отводилось практическим занятиям. Так, по естественным специальностям все виды практик проводились на агробиостанции вуза. На её участках ставились научные опыты, проводились учебные занятия по сортовому отбору и выращиванию плодово-ягодных культур в Северном Казахстане. А.М. Малыгин придавал большое значение организации научной работы в вузе. В этот период в вузе на отдельных кафедрах было мало специалистов высокой квалификации. Альберт Михайлович старался активизировать научную работу и преподавателей и студентов. Он брал под личный контроль подготовку специалистов на тех кафедрах, где их было, мягко говоря, мало, иногда на кафедре был один кандидат наук или вообще не было таковых. Доктор наук, получивший звание академика, убеждением, личным примером, помощью и советами добивался ломки привычного спокойного прозябания. В результате за годы его работы заметно пополнился кадровый состав преподавателей с учёными степенями, в том числе докторскими.

За многолетний и добросовестный труд А.М. Малыгин был награждён правительственными медалями: «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И. Ленина», «Ветеран труда», медалью им. Ибрая Алтынсарина; знаками: «За активную работу», «Отличник народного просвещения Казахской ССР», «За отличные успехи в работе», «Отличник просвещения СССР». Ему присвоено звание «Заслуженный работник высшей школы КазССР». Его имя занесено в общеинститутскую «Книгу Почёта».

В 1996 году за заслуги в подготовке педагогических кадров и большой вклад в общественную жизнь города Петропавловска Альберту Михайловичу Малыгину было присвоено звание Почётного гражданина города Петропавловска.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН ЕСІМ

Техника ғылымдарының докторы, профессор,
Қазақстанның жоғары мектебі ҰҒА президенті
СҚМУ ректоры 1997-2002ж.ж.

Уақыт зымырап өтеді екен, оны достарыңның біреуі мерейтойын тойлаймын деген кезде-ақ сезінесің. Бойыңда таң қаларлық және абыржулық сезім пайда болады екен: бұл қалай болғаны?! Осы жолы да дәл сондай сезімде болдым. Ғалым Мұтанұлы Мұтанов менің есімде кез келген істі оңайлықпен атқара алатын жас жігіт болып қалды. 1979 жылы ол Қ. Сатпаев атындағы Қазақ политехникалық институтын бітірумен қатар «Дзюдо бойынша КСРО спорт шебері» атағына да ие болды. Ол аспирантураны бітіріп, Мәскеу тау институтында кандидаттық диссертациясын қорғап шықты, ал бір жарым жыл ішінде докторлық диссертациясы да дайын болды. 36 жасында ол өз саласында ең жас ғалымдардың бірі болды. Мәскеуде әлемдік деңгейдегі академиктер жас ғалымды Қазақстаннан шыққан білгіш (самородок) деп атайды. 1993 жылы, докторлық диссертациясын қорғаған жылы, Ғ.М. Мұтанов Халықаралық информатизация академиясының мүше-корреспонденті болып сайланды. Кейін ол Халықаралық кадрлар академиясы, Халықаралық жоғары мектеп академиясы, ҚР инженерлік академиясы, Дүниежүзілік өнер және ғылым академиясының нақты мүшесі болып сайланады.

Еңбек жолын Ғ.М. Мұтанов Рудный индустриялық институтында оқытушылық қызметінен бастады. Ол оқытушыдан профессор, кафедра меңгерушісі лауазымына дейін жетеді.

Біздің, М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінде, Ғалым Мұтанұлы ел үшін, жоғары білім үшін ең қиын кездерінде жұмыс істеді. ЖОО-ның реформалау кезі, қаржы жеткіліксіз. Көптеген ЖОО-ы өз мәселелерін жекешелендіру арқылы шешкен болатын. Ал біздің жаңа және жас ректорымыз болашаққа үлкен сеніммен қарап, өзін нағыз стратег ретінде көрсете білді. Біз бір факультетті, не болмаса бір шаршы метрді де жоғалтқан жоқпыз. Керісінше, сол тамаша жылдары, басқа мекемелер бас тартқан жаңа ғимараттар пайда болды, жаңа жатақханалар салынды, ескі студенттік жатақханалар қайта құрылды. Ғ.М. Мұтанов жасап кеткен база арқасында бүгін де біздің университетімізде студенттерді жатақханамен қамтамасыз ету мәселесі жоқ.

ЖОО-да жақсы кадрлардың кетуіне байланысты жоғары білікті кадрлармен қамтамасыз ету мәселесі де туындады. Ғылым докторы Ғ. Мұтанов жоғары білікті мамандарсыз Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті жаңа уақыт талаптарына сай бола алмайтынын жақсы түсінетін. Тәуелсіз Қазақстанда кадрларды қайта даярлау жүйесі жаңа ғана қалыптасып келеді, басқа қалалардан ғалымдар қайтып келетініне сенім жоқ. Мәселені шешу үшін университетте барлық мамандықтар бойынша кадрларды қайта даярлау бағдарламасы әзірленді. Жас оқытушыларға іссапарға шығу, диссертация қорғау үшін материалдық көмек көрсетіле бастады. Алғашқы рет университетте бірнеше мамандық бойынша (орыс тілі, химия) аспирантура ашылып, кандидаттық диссертация қорғау бойынша Ғылыми кеңестер жұмыс істей бастады. Орыс тілінен кандидаттық диссертация қорғау бойынша Ғылыми кеңес ашуға байланысты күндерді есіме алған сәтте, менің өмірімде магистратура мен аспирантура Ғалым Мұтанұлының арқасында ғана пайда болғанына анық көзім жетеді. Кандидаттық диссертация қорғау бойынша Ғылыми кеңес және 11 менің жетекшілігіммен қорғаған ғылым кандидаты. Жас ректор бізді жаңа істерге итермелеп отыратын. Енді ғана түсінеміз: ол университеттің болашағы зор екендігіне бар күшімен сенген болатын, сол үшін тынымсыз еңбек етіп, өзімен бірге жұмыс істеген адамдарға әрқашанда сый-құрметпен қарайтын. Оны студенттер де, оқытушылар да қатты сыйлайтын. Жазылмай-ақ, қабылдай беретін. Біреуіміз жаңа идеялармен, біреуіміз ішіміздегі мәселелерімізбен –

барлықтарына уақытын бөліп, әрбір сөзіне құлақ салатын. Тіпті кафедраларға келіп, жаңа жабдықтың, лингафон кабинеті, компьютер немесе магнитофон, сатып алынғаны жайында өзі үлкен қуанышпен хабарлайтын. Аяз Ата киімін киіп, әбір кафедраны Жаңа Жылмен құттықтауға да уақыт табатын. Кафедраның жағдайын сұрап, әрқашан өз сөзінде тұратын. Бұл - жетекші мен ұжымның арасындағы өзара сенімділік пайда болған уақыты.

Одан бері 15 жыл өте шықты. Дегенмен есімізден ол кісінің істеген игі істері әлі де өшкен емес. Ғалым Мұтанұлы туралы естігенде, барлықтарымыздың жүздеріміз мейрімділікке тола бастайды. Әрине, бүгін оның өмірі басқа да маңызды істерге толы, оның есімі аңызға айналды деп айтуға болады. Ол да біз туралы жақсы пікірде қалды деп сенеміз. Оның жарқын бейнесі, аспандағы жұлдыздардың жарығындай, біздің жүрегімізде. Өз ісіне берілген, өз ісін жақсы білетін адамдар туралы Михаил Дудин былай деп жазады:

И труд на уровень искусства

Рукою мастера поставь...

Всё совершенство в этом мире,

И мир стоит – на мастерах.

Табакова Зинаида Петровна, профессор,

Филология ғылымдарының докторы

ИМЯ, СТАВШЕЕ ЛЕГЕНДОЙ

Время так быстротечно, что каждый раз, когда вдруг узнаёшь, что кто-то из твоих друзей собрался отмечать юбилей, невольно испытываешь чувство удивления и растерянности. Так было и на этот раз, только степень этого чувства была ещё сильнее. Ғалым Мутанович Мутанов в моём представлении остался в возрасте того юношеского задора, когда человеку всё по плечу. Ему по плечу было в 1979 году окончить Казахский политехнический институт им. К. Сатпаева и одновременно получить звание «Мастера спорта СССР по дзюдо», ему не составило труда закончить аспирантуру и защитить кандидатскую диссертацию в Московском горном институте, он легко справился с подготовкой докторской диссертации за полтора года. В 36 лет он стал самым молодым учёным в своей отрасли науки. В Москве талантливого учёного академики с мировым именем между собой называли самородком из Казахстана. В 1993 году, в год защиты докторской диссертации, Г.М. Мутанов избран член-корреспондентом Международной академии информации. В последующие годы он избирается действительным членом Международной кадровой академии, Международной

академии наук высшей школы, Инженерной академии РК. Международной экономической академии Евразии, Академии естественных наук РК. Всемирной академии искусства и науки.

Трудовую деятельность Г.М. Мутанов начал преподавателем в Рудненском индустриальном институте. Где прошёл путь от преподавателя до профессора, заведующего кафедрой.

В нашем, Северо-Казахстанском университете, Галым Мутанович работал в трудные для страны и для высшего образования годы. Вуз переживал эпоху реформирования, недостаточное финансирование затрудняло решение всех проблем. Многие вузы решали свои проблемы за счёт выделения из государственных вузов частных структур. Наш новый и молодой ректор смотрел в будущее с оптимизмом и мыслил как настоящий стратег. Мы не потеряли ни одного факультета, ни одного квадратного метра площади. Наоборот, в те прекрасные годы, как мы называем их сегодня, вуз только прирастал новыми зданиями, от которых отказывались менее удачливые структуры образования, строились новые и перестраивались старые студенческие общежития. Благодаря этой солидной базе, заложенной в своё время ректорами Г. Мутановым, вуз и сегодня не испытывает проблем с общежитиями для студентов.

В вузе из-за «оттока мозгов» особенно остро стояла проблема кадров высшей квалификации, доктор наук Г. Мутанов хорошо понимал, что без специалистов высокой квалификации Северо-Казахстанский университет не сможет соответствовать требованиям нового времени. Система подготовки кадров для высших учебных заведений в независимом Казахстане только создавалась, надеяться на приток учёных из других городов не приходилось. Для решения проблемы в университете была разработана программа подготовки научных кадров по всем специальностям. Молодые преподаватели стали получать материальную помощь для выезда в командировки, защиты диссертаций. Впервые в университете была открыта аспирантура по нескольким специальностям (русский язык, химия), заработали Учёные советы по защите кандидатских диссертаций. Вспоминая хлопоты, связанные с открытием Учёного совета по защите диссертаций по русскому языку, я

понимаю, что только благодаря поддержке Галыма Мутановича случились в моей жизни магистратура и аспирантура, Совет по защите кандидатских диссертаций и 11 моих защитившихся кандидатов наук. Молодой ректор воодушевлял нас на новые дела. Теперь хорошо осознаёшь, что его самого захватывала открывающаяся перспектива, и он страстно верил в будущее университета, истово работал ради него, при этом оставаясь очень внимательным к людям, с которыми работал. К нему тянулись студенты и преподаватели. Шли без записи на приём, а ректор-демократ принимал всех: тех, кто приходил с новыми идеями, и тех, у кого просто что-то наболело. Он для каждого находил время. Находил время и для того, чтобы прийти на кафедру и порадовать коллектив приобретением нового оборудования, будь то лингафонный кабинет, компьютер или магнитофон. Находил время для того, чтобы лично поздравить каждую кафедру с Новым годом и одновременно, выступая в роли «Деда Мороза», узнать проблемы кафедры. Эти новогодние обещания «от Деда Мороза» он не забывал и обязательно старался их выполнить. Это было время особой атмосферы взаимной доверительности руководителя и коллектива.

С тех пор минуло 15 лет, а память наша хранит добро и свет этого неординарного человека. Когда заходит разговор о Галыме Мутановиче Мутанове, светлеют лица моих коллег. За эти годы у него, конечно, было много интересных и более глобальных дел, чем в нашем вузе, но для нас это имя стало легендой, и мы надеемся, что и он тоже хранит о нас добрую память. Свет от его личности, как свет далёкой звезды, до сих пор освещает наши души. Это о таких людях, преданных своему делу и призванию, писал Михаил Дудин:

И труд на уровень искусства

Рукою мастера поставь...

Всё совершенство в этом мире,

И мир стоит – на мастерах.

Табакова Зинаида Петровна, профессор,

доктор филологических наук

Техника ғылымдарының докторы, профессор, академик

М.Қозыбаев атындағы СҚМУ ректоры 2002-2016

Оңдасын Бәйкенұлы 1951 жылы 21 наурызда Көкшетау облысындағы Зеренді ауылында көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері отбасында дүниеге келді. Әкесі – Әшімов Бәйкен Әшімұлы, ҰОС ардагері, Социалистік Еңбек Ері, көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, Көкшетау, Қарағанды, Талдықорған облыстарын басқарған, ҚазКСР Министрлер Кеңесінің Төрағасы (1970-1984), ҚазКСР Жоғары Президиум Төрағасы міндеттерін атқарған. Анасы – Әшімова Бақыт Әсетқызы, орта мектепте математика мұғалімі болып жұмыс істеген.

1968 жылы орта мектепті күміс медальмен бітіріп, Оңдасын Бәйкенұлы Қазақ политехникалық институтының энергетика факультетіне оқуға түседі. Ғылыми еңбекке деген күштарлығы студенттік кезінен-ақ байқалады: 1972 жылы төртінші курс студенті Әшімов О.Б. «Ең үздік студенттік ғылыми жұмысы» үшін КСРО Жоғары және орта арнаулы білім Министрлігінің медалімен марапатталады. Институтты бітірген соң Әшімов О.Б. «Өнеркәсіптік кәсіпорындарын электр энергиясымен қамтамасыз ету» кафедрасында стажер-зерттеуші болып жұмыс істейді. 1975-1978 жылдары Алматы энергетика институтының аспиранты. Сол жылдары ол жоғары отқа төзімді оксидтік материалдарды электр доғалы ерітуге арналған электр технологиялық жабдықтар мен теориялық негіздерін құру мәселелерімен айналысқан. Оның зерттеулерінің нәтижелері Саратов «Техстекло» зауыты, Подольск отқа төзімді бұйымдар зауыты, Рудный қ. «Казогнеупор» зауытына енгізілген. 1978 жылы Әшімов О.Б. аспирантураны бітіріп, Киев политехникалық институты жанындағы арнайы Ғылыми Кеңесте *«Жоғары отқа төзімді материалдарды өндіру технологиясын әзірлеу және олардың қасиеттерін зерттеу»* атты кандидаттық диссертациясын қорғады.

Қызу және жемісті ғылыми-педагогикалық қызметі басталады. 1982 жылы Оңдасын Бәйкенұлының бастамасымен Алматы энергетика институтында КСРО Қара металлургия Министрлігі тарапынан қаржыландырылған «Отқа төзімді материалдарды өндірудің электр технологиясы», ҚазКСР түрлі-түсті металлургия Министрлігі тарапынан қаржыландырылған «Қазақстанның түрлі-түсті металлургиясы үшін отқа төзімді материалдарды өндіру технологиясында төмен температурадағы плазманы қолдану» екі салалық ғылыми-зерттеу лабораториясы ашылады. КСРО-да теңі жоқ жалғыз ғана өзі, ғылымның осы саласындағы зерттеулер жүргізу үшін іске қосылған электр технологиялық жабдықтары, заманауи әдістемесі мен аппаратурасы бар ірі, көп салалы ғылыми-эксперименттік және кадрлық базасы құрылды. Осы жұмысқа энергетика мамандары, физиктер, химиктер мен материалтанушылар жұмылдырылды. Зерттеу тақырыптары Бүкілодақтық және республикалық ғылыми-зерттеу жұмыстарының үйлестіру жоспарларына сай анықталған, нәтижелері КСРО өнеркәсіптік кәсіпорындары: «Казогнеупор» зауыты және Подольск отқа төзімді бұйымдар зауытына енгізілген.

1984 жылы КСРО Жоғары аттестаттау комиссиясы шешімімен Оңдасын Бәйкенұлына «Аға ғылыми қызметкер» атағы берілді. 1992 жылы ол Мәскеу энергетика институты жаңындағы арнайы Ғылыми Кеңесте техника ғылымдарының докторы атағын алу үшін *«Отқа төзімді материалдардың теориялық негіздерін әзірлеу, оларды алуға арналған электротехникалық жабдықтарды құру және оның жұмысын оңтайландыру»* атты докторлық диссертациясын қорғады. 1993 жылы ҚР ЖАК шешімімен О.Б. Әшімовке профессор ғылыми атағы берілді, 1995 жылы ол ҚР Ғылым Академиясының мүше-корреспонденті, 2004 жылы – ҚР Ғылым Академиясының академигі болып сайланады.

О.Б. Әшімовтің еңбек қызметі Қазақстанның жоғары мектебімен тығыз байланысты. 1996 - 2000 жылдары аралығында ол Қазақ ұлттық техникалық университетінде бірінші проректор, оқу ісі жөніндегі проректор лауазымында жұмыс істейді. 2000 жылдың маусым айынан бастап Қазақстан Республикасының Жоғары аттестаттау комитеті төрағасының орынбасары. О.Б. Әшімовтің бастамасымен Қазақстандағы теңі жоқ жалғыз ғана өзі Қазақ ұлттық техникалық университет жаңында 05.09.03 – Электротехникалық кешендер мен жүйелер, оларды басқару және реттеуді қоса; 05.09.10 – Электротехнология мамандықтары бойынша докторлық диссертация қорғау Кеңесін ашылды.

2002 жылы О.Б. Әшімов – М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің ректоры.

Жүйелі ойлау, талдағыш ақыл және мемлекет қайраткері талаптары арқасында О.Б. Әшімов аймақтағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесін дамыту бойынша ұжым қызметінің басты бағыттарын дұрыс анықтады. Профессор О.Б. Әшімов университет ректоры қызметінде өзін жоғары мектептің шебер басшысы ретінде көрсете білді. Оның басшылығымен М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті оқу процесінде озық технологияларды пайдалану, ғылыми-зерттеулер мен ЖОО-ын басқаруда жаңа импульс алды.

Мемлекет тарапынан Оңдасын Бәйкенұлы Әшімовтің ғылыми-педагогикалық және кәсіби қызметі жоғары бағаланды. 2006 жылы ол 2-дәрежелі «Достық» ордені, 2015 жылы «Парасат» ордені, ҚР Президентінің Алғыс хаттары, «Қазақстан Конституциясына 10 жыл»,

«Астаның 10 жылдығы», «Қазақстан Тәуелсіздігіне 20 жыл, «Теңгеге 20 жыл» мерейлік медальдар, А. Байтұрсынов медалі, «КСРО өнертапқышы» медалі, КСРО ХШЖК қола медалі, «ҚР Құрметті білім беру қызметкері», «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға зор үлесі үшін» төс белгілерімен марапатталды. 2012 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Олимпиада комитетінің Құрмет белгісімен марапатталды.

О.Б. Әшімовтің жоғары интеллектуалдық деңгейі мен терең білімін, жаң-жақты ой-өрісін халықаралық ұйымдар да жоғары бағалады. 2006 жылдың маусым айында Барселонада Ондасын Бәйкенұлы заманауи қоғамның интеллектуалды дамуына зор үлес қосқаны үшін «Сократ Ордені» («Sokrates International Award»), 2006 жылдың қыркүйек айында Оксфордта Еуропа интеграциясын дамытуға зор үлес қосқаны үшін «Бірыңғай Еуропа» («The United Europe») халықаралық марапатына ие болды, сол жылы «Халықаралық инженерия педагогі» (Таллин) халықаралық атағын алды. 2008 жылы Кембриджде (Англия) заманауи білім және ғылым саласындағы жетістіктері үшін «21 ғасырдың 200 көрнекті интеллектуалдары» халықаралық медальмен марапатталды. О.Б. Әшімов Халықаралық Инженерлік педагогика қоғамының нақты мүшесі (ING PAED IGiP) болып табылады.

Креативтік кәсіби белсенділік, дәстүрлі емес ойлай, кез келген істі жүйелі шеше білу, болашақты болжай білу, жоғары практикалық нәтижелерге жете білу – Ондасын Бәйкенұлы Әшімовті азамат, ғалым және ұстаз ретінде сипаттайтын қасиеттер.

З.П. Табакова, профессор,

филология ғылымдарының докторы

ВЫДАЮЩИЙСЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ 21 ВЕКА

Ундасын Байкенович родился 21 марта 1951 года в с.Зеренды Кокчетавской области в семье видного государственного и общественного деятеля. Отец – Ашимов Байкен Ашимович, ветеран ВОВ, Герой Социалистического труда, выдающийся государственный и общественный деятель, руководил Кокчетавской, Карагандинской, Талды-Курганской областями, – работал Председателем Совета Министров КазССР (1970-1984), Председателем Президиума Верховного Совета КазССР. Мать, Ашимова Бахыт Асетовна, работала учителем математики в средней школе.

В 1968 году, по окончании средней школы с серебряной медалью, Ундасын Байкенович поступил на энергетический факультет Казахского политехнического института. Склонность к научной работе проявилась уже в студенческие годы: в 1972г. студент четвёртого курса Ашимов У.Б. был удостоен медали Министерства высшего и среднего специального образования СССР «За лучшую студенческую научную работу». По окончании института Ашимов У.Б. остался на кафедре «Электроснабжение промышленных

предприятий» в должности стажёра-исследователя. В 1975-1978гг. был аспирантом Алматинского энергетического института. В эти годы он занимался вопросами создания теоретических основ и электротехнологического оборудования для электродуговой плавки высокоогнеупорных оксидных материалов. Результаты его исследований были внедрены на Саратовском заводе «Техстекло», Подольском заводе огнеупорных изделий, заводе «Казогнеупор» в г.Рудном. В 1978 году Ашимов У.Б. успешно закончил обучение в аспирантуре и защитил кандидатскую диссертацию *«Разработка технологии производства высокоогнеупорных материалов и исследование их свойств»* в специализированном учёном совете при Киевском политехническом институте

Начинается напряжённая и плодотворная научно-педагогическая деятельность. В 1982 году по инициативе Ундасына Байкеновича в Алматинском энергетическом институте создаются две отраслевые научно-исследовательские лаборатории: «Электротехнология огнеупоров», финансируемая Минчерметом СССР, и «Применение низкотемпературной плазмы в технологии производства огнеупоров для цветной металлургии Казахстана», финансируемая Минцветметом Казахской ССР. Была создана единственная в СССР крупная и многопрофильная научно-экспериментальная и кадровая база с действующим электротехнологическим оборудованием, современной методикой и аппаратурой для научных исследований в данной области науки. К работе были привлечены специалисты-энергетики, физики, химики и материаловеды. Тематика исследований определялась Всесоюзными и республиканскими координационными планами научно-исследовательских работ, а результаты внедрялись на промышленных предприятиях СССР: заводе «Казогнеупор» и Подольском заводе огнеупорных изделий.

В 1984г. Высшей аттестационной комиссией СССР Ундасыну Байкеновичу было присвоено учёное звание «Старший научный сотрудник». В 1992г. он защитил диссертацию *«Разработка теоретических основ, создание электротехнического оборудования для получения огнеупорных материалов и оптимизация его работы»* на соискание учёной степени доктора технических наук в специализированном учёном совете при Московском энергетическом институте и стал первым в Казахстане доктором наук по специальности «Электротехнология». В 1993 году ВАК РК Ашимов У.Б. был аттестован в учёном звании профессора, в 1995 году его избирают членом-корреспондентом Национальной Академии наук Республики Казахстан, в 2004 году – академиком Национальной Академии наук РК.

Трудовая деятельность Ашимова У.Б. всецело связана с высшей школой Казахстана. С 1996 по 2000 годы он работал в Казахском национальном техническом университете в должности первого проректора, проректора по учебной работе. С июня 2000 года становится первым заместителем председателя Высшего аттестационного комитета Республики Казахстан. Ашимов У.Б. стал инициатором единственного в Казахстане докторского диссертационного совета по специальностям: 05.09.03 – Электротехнические комплексы и системы, включая их управление и регулирование; 05.09.10 – Электротехнология, открытом при Казахском национальном техническом университете.

С 2002 года У.Б. Ашимов – ректор Северо-Казахстанского государственного университета им. М. Козыбаева.

Обладая системным мышлением, аналитическим складом ума и задатками государственного деятеля, Ашимов У.Б. определил ключевые направления деятельности коллектива по дальнейшему развитию системы высшего и послевузовского образования в регионе. Профессор Ашимов У.Б. как ректор университета проявил себя умелым организатором высшей школы. Под его руководством Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева получил новый импульс по применению передовых информационных технологий в учебном процессе, научных исследованиях и управлении вузом.

Научно-педагогическая и профессиональная деятельность Ашимова Ундасына Байкеновича высоко оценена государством. В 2006 году он был награждён орденом «Достык» 2-й степени, в 2015 году орденом «Парасат», благодарностями Президента РК, юбилейными медалями: «Қазақстан Конституциясына 10 жыл», «Астаның 10 жылдығы», «20 лет Независимости Республики Казахстан», «Теңгеге 20 жыл», медалью им. А. Байтұрсынова, «Изобретатель СССР», бронзовой медалью ВДНХ СССР, имеет нагрудные знаки: «Почетный работник образования РК», «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан». В 2012г. удостоен Почётного знака Национального Олимпийского комитета Республики Казахстан.

Высокий интеллектуальный уровень и глубокие знания, разносторонность интересов У.Б. Ашимова оценены международными организациями. В июне 2006г. за личный вклад в интеллектуальное развитие современного общества в Барселоне Ундасын Байкенович был награждён «Орденом Сократа» («Sokrates International Award»), в сентябре 2006г. за личный вклад в развитие Европейской интеграции в Оксфорде удостоился международной награды «Единая Европа» («The UnitedEurope») и в том же году получил международное звание «Педагог международной инженерии» (Таллин). В 2008 году награждён международной медалью «200 выдающихся интеллектуалов 21 века» за личные достижения в области современного образования и науки, Кембридж (Англия). Ашимов У.Б. является Действительным членом Международного общества Инженерной педагогики(INGPAEDIGiP).

Креативная профессиональная активность, способность нестандартно мыслить, системно анализировать состояние дел, видеть перспективу, добиваться высших практических результатов – качества, определившие Ашимова Ундасына Байкеновича как гражданина, учёного и учителя.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ДАНА АДАМ ЖӘНЕ ИГІ ІСТЕРДІҢ ЖАСАУШЫСЫ

Философия ғылымдарының кандидаты, доцент

Сим Феликс Алексеевич 1935 жылы 24 қазанда Хабровск өңіріндегі Осиповка ауылында Амур өзен әскери флот қызметкері отбасында дүниеге келді. 1937 жылы, кәрістерді депортациялау жылдары, отбасымен бірге Солтүстік Қазақстан облысы Келлеровка ауданындағы Дмитровка ауылына қоңыс аударды. 1955 жылы Қарағанды облысындағы Ағадыр станциясында орта мектепті бітіріп, К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтының тарих-филология факультетіне «орыс тілі мен әдебиеті, тарих» мамандығына оқуға түседі. Оны бітірген соң 1960 жылы Петропавл бухгалтерлік техникумында оқытушы болып жұмыс істейді. 1961 жылы Петропавл педагогикалық институтының политэкономия және философия кафедрасына философия оқытушысы болып қабылданады. 1967 жылы Феликс Сим КСРО ҒА философия Институтының күндізгі аспирантурасына оқуға түсіп, *«Диалектика категориясының табиғаты мәселесі туралы»* атты кандидаттық диссертациясын қорғайды. Аспирантураны бітірген соң, туған ЖОО-на қайта оралып, философия кафедрасының аға оқытушысы, доценті, кейін тарих-филология факультетінің деканы, философия кафедрасының меңгерушісі, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың оқу ісі жөніндегі проректор, бірінші проректор болып қызмет етеді. Барлық өмірі біздің университетпен тығыз байланыста болды.

Адамның адамгершілік – этикалық және жеке қасиеттері оны қоршаған ортаға, ең алдымен, оның әріптестері мен оқушыларына, орасаң әсер етеді. Қарапайымдылық пен адамгершілік, мақсатты нақты қоя білумен, өмірге философиялық тұрғыдан қарау – менің ойымша, Феликс Алексеевичті сипаттайтын қасиеттер. Мен Ф. Симнің жетекшілігінде, тарих-филология факультетінің деканы болған кезінде, деканның орынбасары болып жұмыс істедім. Ол кезде факультет үлкен болатын, ескі оқу ғимараты қаланың Подгора аумағында

орналасқан, көмекші бір хатшы ғана. Таңертеңнен кешке дейін жұмыс істеуден жалықпайтынбыз. Ол кезде Феликс Алексеевич жас және адамдармен жұмыс істеу тәжірибесі аз. Дегенмен, ол адамдармен тіл табысып, орасаң оқу-тәрбие жұмысын дұрыс жоспарлай білетін. Оның ұйымдастырушылық талантын ЖОО ұжымы қолдап, оны сыртынан дана деп атайтын болды. Ұжымдағы барлық күрделі мәселелер оның қатысуымен дұрыс шешілетін. Оның табиғи қарапайымдылығы және студенттер мен басқа да ЖОО қызметкерлеріне деген сый-құрметінің арқасында ұжымда сенімділік пен интеллигенттік қарым-қатынас орнатылды. Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің қалануы оның белсенді қатысуымен жүзеге асырылды.

Сим Феликс Алексеевич тамаша лектор болған, оның лекциялары тек студенттер ғана емес, тіпті ересек аудитория да жақсы көретін. Ол туралы мен басқалардан ғана естіген жоқпын, өзім де университетте философия пәнінен Феликс Алексеевич оқыған марксизм-ленинизм курсы толқ тыңдағаным бар. Ол 50 – ден астам ғылыми еңбектердің авторы. Оның жетекшілігімен ЖОО оқытушылары мен студенттеріне арналған философия пәнінен толқ лекция курсы әзірленген. «Наука» баспасында КСРО, Болгария, Венгрия ғалымдарымен бірлесіп жазылған *«Категории как ступени познания»* атты монографиясы жарық көрді. 1995 жылдың ақпан айында Феликс Алексеевичке Солтүстік Қазақстан университетінің профессоры атағы берілді.

Ф.А. Сим қоғамдық жұмыспен көп айналысатын, ол облыс және қала тұрғындарына қатысты өзекті мәселелерді талқылап шешуге белсене ат салысатын. Сим Ф.А. 2000 жылы дарынды балаларға арналған мектептің ашылу идеясын қолдағандардың бірі. «Дарын» мектебін басқарып, оның ғылыми жетекшісі болған. Көп жылдар бойы «Знание» облыстық қоғамдық ұйымын басқарып келді, Қазақстан халқы Ассамблеясының облыстық кәріс мәдени орталығының бірінші төрағасы болды.

Сим Ф.А. мәдениет пен білім беру саласына деген үлесі жаң-жақты қолдау тапты. Ол «Ерен еңбегі үшін», «Астана», «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 10 жыл», «Көп жылдық және мінсіз еңбегі үшін» медальдары; «Қазақстан Республикасының Құрметті қызметкері», «Жоғары мектептегі үздік еңбегі үшін», «КСРО ағарту үздігі», «ҚазКСР халық ағарту үздігі» белгілерімен марапатталған. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі, Қазақстанның Компартия ОК, Солтүстік Қазақстан халық депутаттары кеңесі, Солтүстік Қазақстан облысы әкімшілігінің және т.б. Құрмет грамоталарымен марапатталды. 2006 жылы облыстық маслихат пен облыс әкімінің шешімімен Сим Ф.А. «Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы» атағы берілді.

Феликс Алексеевич ЖОО-да 45 жылдан астам жұмыс істеді. М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-да өз университетіне барлық өмірін сарп еткен азаматтарды ұмытпайды. 2009 жылы 15 қыркүйекте ЖОО-да салтанатты түрде Ф.А. Симге арналған аудитория ашылды; 2014 жылы 18 қыркүйекте СҚМУ-дың бірінші проректоры Ф.А. Симге арналған мемориалдық тақта орнатылды. Бүгінгі және ертеңгі жастар дана азамат және нағыз Ұстазды әрқашан естерінде сақтайтын болады.

З.П. Табакова, профессор,

Филология ғылымдарының докторы

МУДРЫЙ ЧЕЛОВЕК И ДЕЛ ПРЕКРАСНЫХ СОЗИДАТЕЛЬ

Сим Феликс Алексеевич родился 24 октября 1935г. в с.Осиповка Хабаровского края в семье служащего Амурского речного военного флота. В 1937 году в период депортации корейцев вместе с семьёй был переселён в Келлеровский район, село Дмитровка Северо-Казахстанской области. В 1955 году окончил среднюю школу на станции Агадыр Карагандинской области и поступил на историко-филологический факультет Петропавловского педагогического института им. К.Д. Ушинского на специальность «русский язык, литература и история». После окончания института в 1960 году работал преподавателем Петропавловского бухгалтерского техникума. В 1961 году был принят преподавателем философии на кафедру политэкономии и философии Петропавловского педагогического института. В 1967 году Феликс Сим поступил в очную аспирантуру Института философии АН СССР и успешно защитил кандидатскую диссертацию *«К вопросу о природе категорий диалектики»*. После аспирантуры вернулся в родной вуз, где работал старшим преподавателем, доцентом кафедры философии, деканом историко-филологического факультета, заведующим кафедрой философии, проректором по учебной работе, первым проректором СКГУ им. М. Козыбаева. Практически вся жизнь этого замечательного человека была связана с нашим вузом.

Встреча Президента Республики Казахстан Назарбаева Н.А. в СКГУ, 1998 г.

От морально-этических качеств и личного обаяния зависит то влияние, которое оказывает он на своё окружение, и прежде всего на своих коллег и учеников. Простота и естественность в обращении с людьми, склонность к чётким формулировкам, стремление к философскому осмыслению жизни – вот те качества, которые, на мой взгляд, характеризовали личность Феликса Алексеевича Сима. Мне посчастливилось работать под непосредственным руководством Ф. Сима, когда он работал деканом историко-филологического факультета, а я

– заместителем декана. Факультет был невероятно большим, здание в подгорной части города стареньким, помощников – один секретарь, однако работа с утра до вечера не была в тягость. Несмотря на молодость и отсутствие большого опыта работы с людьми, Феликс Алексеевич умел потребовать, не унижая человека, организовать без суеты и нервозности огромную учебно-воспитательную работу. Этот талант организатора с годами был признан всем коллективом вуза, а Феликса Алексеевича между собой стали уважительно называть мудрецом. Все острые и спорные вопросы в коллективе решались с его участием, благодаря его природной скромности и такту, уважительного отношения к студентам и всем работникам вуза, в коллективе поддерживалась атмосфера доверительности и интеллигентности. При его активном участии проходило становление самого Северо-Казахстанского университета.

Сим Феликс Алексеевич был прекрасным лектором, его лекции любили не только студенты, но и взрослые, об этом я сужу не понаслышке: в существовавшем некогда Университете марксизма-ленинизма я прослушала полный курс лекций по философии, прочитанный Феликсом Алексеевичем. Он автор более 50 научных работ. Под его научным руководством издан курс лекций по философии для преподавателей и студентов вузов. В издательстве «Наука» опубликована в соавторстве монография *«Категории как ступени познания»*, подготовленная учёными СССР, Болгарии, Венгрии. В феврале 1995 года Феликсу Алексеевичу было присвоено академическое звание профессора Северо-Казахстанского университета.

Ф.А. Сим много занимался общественной работой, он всегда привлекался к решению наиболее актуальных вопросов жизни города и области. В 2000 году Сим Ф.А. одним из первых поддержал идею создания школ для одарённых детей, сам возглавил такую школу-лицей «Дарын» как её научный руководитель. Много лет руководил областной организацией общества «Знание», был первым председателем областного корейского культурного центра Ассамблеи народов Казахстана.

Вклад Сима Ф.А. в развитие культуры и образования получил всеобщее признание. Он награждён медалями: «Ерен еңбегі үшін», «Астана», «10 лет Независимости Республики Казахстан», «За долголетний и добросовестный труд»; знаками: «Почётный работник образования Республики Казахстан», «За отличные успехи в работе высшей школы», «Отличник просвещения СССР», «Отличник народного просвещения Казахской ССР». Награждён Почётными грамотами: акима Северо-Казахстанской области, ЦК Компартии Казахстана, Северо-Казахстанского совета народных депутатов, Северо-Казахстанской областной администрации и другими. В 2006 году решением областного маслихата и акима области Симу Ф.А. присвоено звание «Почётного гражданина Северо-Казахстанской области».

Феликс Алексеевич проработал в вузе более 45 лет. В СКГУ им. Манаша Козыбаева не забывают тех, кто посвятил жизнь служению своему вузу. 15 сентября 2009 года в вузе состоялось торжественное открытие аудитории имени Сима Ф.А.; 18 сентября 2014г. – открытие мемориальной доски, посвящённой первому проректору СКГУ Феликсу Симу. Нынешнее и будущие поколения студентов будут поминать об этом мудром человеке и настоящем Учителе.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ҰСТАЗ, ЖЕТЕКШІ, ДОС

Химия ғылымдарының докторы, профессор

Бегенова Бахыт Естекенқызы Петропавл қаласында 1950 жылы дүниеге келді, Ленин атындағы №1 орта мектепте оқып, оны күміс медальмен бітірді. 1967 жылы К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтына «химия» мамандығына оқуға түседі. Болашақ мамандығы жас студентті қатты қызықтырады, ол бос уақытын лабораторияларда өткізіп, өзінің алғашқы тәжірибелерін жүргізеді. Бахыт Бегенова Ленин стипендиясының иегері Мәскеу қаласында өткен Бірінші Жалпыодақтық студенттер слетының делегаты. Институтты бітірген соң 5 жыл №12 қалалық мектепте, кейін Покровка орта мектебінде химия пәнінің мұғалімі болып жұмыс істейді. Оның 3 жылы директордың оқу-тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары.

1977 жылы Бахыт Естекенқызы химия кафедрасына оқытушы болып қабылданады. Ол ЖОО-да ғылыми ізденістерсіз жақсы маман болу мүмкін емес екендігін жақсы түсінді. 1980-1982 жылдары оның үлкен ғылымға деген алғашқы қадамы болды. А.Б. Бектуров атындағы химия ғылымдары Институтының ионалмастыратын шайыр лабораториясында стажер-зерттеуші болып, аспирантурада оқыды. Бегенова Бахыт Естекенқызы 1987 жылы химия ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін кандидаттық диссертациясын қорғап шықты. Ғылым көп күш-жігерді талап етеді, дегенмен, көпжылдық эксперименттік жұыстарының нәтижесі де жақсы болды. 2009 жылы *«Новые полифункциональные ионообменные полимеры и комплексоны на основе полиаминов, винилового эфира моноэтаноламина и глицидиловых производных некоторых ароматических соединений»* атты докторлық диссертациясын қорғап шықты. Диссертациясымен қатар Бахыт Естекенқызы 2003-2005 жылдары ХҒТО Халықаралық қорының гранты бойынша зерттеулерге де қатысады.

Қырық жылдан астам бұрын Бахыт Естекенқызы біздің ЖОО-на келіп, бүгінгі күнге дейін осында жұмыс істеуде. Бегенова Бахыт Естекенқызы «Химия және химиялық технологиялар» кафедрасында оқытушыдан профессорға дейін жетті; ол "КСРО

өнертапқышы" «Қазақстан Республикасының Білім беру үздігі» (1997) төс белгілерінің иегері; ҚР БҒМ Құрмет грамотасы мен «М. Қозыбаев атындағы СҚМУ Үлкен алтын медалімен» марапатталды.

Оның ғылыми жұмысының негізгі бағыты – құрамында ионогендік топтармен қатар реакцияға қабілетті қолжетімді реагенттерге негізделген тотығу – қалпына келу реакцияларға қабілетті топтар бар иониттердің қасиеттерін синтездеу және зерттеу. Бегенова Б.Е алғашқы рет кинетика мен хош иісті қосылыстардың диглицидил туындыларының полиаминдармен өзара әрекеттесу механизмі зерттегендердің бірі. Оның синтездеген иониттері жоғары алмасу және сорбциялау, химиялық және жылуға төзімділігі қасиеттерімен ерекшеленеді, олар түрлі –түсті металлдардың иондарын бөліп алу және өнеркәсіптік ағынды суды тазалауда өте тиімді. Зерттеу нәтижелері бойынша Б.Е. Бегенованың соавторлықпен 95 жұмысы, «Полиэлектролиты и комплексоны» монографиясы жарияланған. Оның 5 КСРО куәлігі, 3ҚР патенті, 8 ҚР инновациялық патенті бар.

Бахыт Естекенқызы – шебер педагог. Өмірде белсенді, білімге құштар, мақсатты, ізденіске қабілетті студенттерді жақсы көреді, оларды ойлау, іздеу және жеңіске үйретуге әрдайым дайын. Химияға деген құштарлықпен бөлісіп, кафедрадағы СҒБ жұмысына басшылық ету үстінде. Қаталдығына, принципшілдігіне, өзіне және басқаларға деген талапшылдығына қарамастан, Бахыт Естекенқызы – мейрімге толы, қайырымды адам, қамқор куратор, оның жүрегінде әрбір студентке орын табылады. Осы қасиеттері үшін студенттер оны жақсы көреді, бағалайды және құрметтейді.

Біз үшін Бахыт Естекенқызы Ұстаз, Жетекші ғана емес, ол біздің бауырымыз, себебі Бахыт Естекенқызы әрбір адаммен қарым-қатынасты бағалай біледі. Ол әрқашан, жұмыста немесе күнделікті жағдайда болсын, қол ұшын беруге дайын. Адамгершілігін, жүрегіннің жомарттылығы, қайырымдылығы, өзінің әріптестері мен шәкірттеріне, тіпті басқа адамдарға да, әрқашан көмектесуге дайындығы – біздің жетекшіміздің жеке қасиеттері.

Университетте жұмыс істеген жылдары Бегенова Б.Е.өзін білімді, жауапты оқытушы ретінде таныта білді. Жұмысқа шығармашылықпен, қарап, әрқашан өз біліктілігін, кәсіби шеберлігін арту үстінде. Б.Е. Бегенованың лекциялары мен лабораториялық-практикалық сабақтары әрқашан жоғары ғылыми-әдістемелік деңгейде өтеді. Ол дипломдық жұмыстар мен магистрлік диссертацияларға жетекшілік етеді.

Бахыт Естекенқызы - қарапайым, адамгершілігі мол, білімді және жоғары білікті адам, ол әріптестері мен студенттері арасында өте сыйлы. Біз, оның шәкірттері, бүгін оның әріптестері, осындай ғажайып, бірегей адаммен кездестіргені үшін тағдырымызға шексіз алғысымызды білдіреміз!

Бектемисова А.У., х.ғ.к., доцент
Остафeyчук Н.В., химия магистрі

УЧИТЕЛЬ, НАСТАВНИК, ДРУГ

Бегенова Бахыт Естекеновна родилась в г.Петропавловске в 1950 году, училась в Средней школе №1 им. Ленина и окончила её с серебряной медалью. В 1967 году поступила в Петропавловский педагогический институт им. К.Д. Ушинского на специальность «химия». Будущая профессия увлекла молодую девушку, и она с удовольствием проводила свободное время в лабораториях, ставя свои первые опыты. Бахыт Бегенова получала Ленинскую стипендию, была делегатом Первого Всесоюзного слёта студентов в Москве. После окончания института в течение 5 лет преподавала химию сначала в городской школе №12, затем в Покровской сельской школе, где в течение 3-х лет выполняла обязанности заместителя директора школы по учебно-воспитательной работе.

Преподавателем вуза на кафедре химии Бахыт Естекеновна стала в 1977 году. К этому времени она хорошо осознавала, что без научных поисков стать хорошим специалистом в вузе невозможно. 1980-1982 годы стали её первой ступенью в большую науку. Пройдя этап стажёра-исследователя в лаборатории ионообменных смол Института химических наук им. А.Б. Бектурова и обучения в аспирантуре, Бегенова Бахыт Естекеновна в 1987г. защитила диссертация на соискание учёной степени кандидата химических наук. Наука потребовала больших усилий, но годы бесконечных экспериментов дали хорошие результаты, и в 2009г. состоялась защита докторской диссертации «Новые полифункциональные ионообменные полимеры и комплексоны на основе полиаминов, винилового эфира моноэтаноламина и глицидиловых производных некоторых ароматических соединений». Одновременно с подготовкой диссертации Бахыт Естекеновна в 2003-2005гг.участвует в исследованиях по гранту Международного фонда МНТЦ.

Более сорока лет назад Бахыт Естекеновна переступила порог нашего вуза, чтобы посвятить ему всю свою жизнь. Бегенова Бахыт Естекеновна здесь прошла путь от преподавателя до профессора кафедры «Химия и химические технологии»; она обладательнагрудных знаков: "Изобретатель СССР" «Отличник образования

Республики Казахстан» (1997); Почётной грамоты МОН РК «Большой золотой медали СКГУ им. М. Козыбаева».

Основное направление её научной работы – синтез и исследование свойств ионитов, содержащих в своём составе, наряду с ионогенными группами, группы, способные к реакциям окисления-восстановления на основе реакционноспособных доступных реагентов. Бегеновой Б.Е. впервые изучены кинетика и механизм взаимодействия диглицидиловых производных ароматических соединений с полиаминами. Синтезированные ею иониты отличаются высокой обменной и сорбционной способностью, химической и термической стойкостью, перспективны для извлечения ионов цветных металлов и очистки промышленных сточных вод. По результатам проведённых исследований Бегеновой Б.Е. опубликовано в соавторстве 95 работ, монография «Полиэлектролиты и комплексоны», она имеет 5 авторских свидетельств СССР, 3 патента РК, 8 инновационных патентов РК.

Бахыт Естекеновна – педагог, как говорят, от Бога. Человек неиссякаемой энергии, она любит любознательных, настойчивых и пытливых студентов с горящими глазами, учит их мыслить, искать и побеждать, неустанно прививает любовь к химии, курирует СНО кафедры. Несмотря на строгость, принципиальность, требовательность к себе и другим, порой непредсказуемость, это добрый, сердечный человек, заботливый куратор, вкладывающий в каждого студента частичку своей души. Вероятно, за эти качества студенты любят, ценят и уважают её.

Для нас Бахыт Естекеновна не только Учитель и Наставник, но и близкий, родной человек, так как в отношениях с людьми у Бахыт Естекеновны нет мелочей. Она всегда внимательна и отзывчива. Это касается как профессиональных, так и житейских вопросов. Внимательность, душевная щедрость, равнодушие, готовность оказать действенную помощь своим ученикам, коллегам, а также всем знакомым – черты характера нашего наставника.

За время работы в университете Бегенова Б.Е. зарекомендовала себя знающим, добросовестным преподавателем. К работе относится творчески, серьёзно и настойчиво работает над повышением своей квалификации. Бегенова Б.Е. читает лекции и проводит лабораторно-практические занятия на высоком научно-методическом уровне, доступно и интересно руководит выполнением дипломных и магистерских работ.

Бахыт Естекеновна скромный, тактичный и эрудированный человек, который пользуется заслуженным авторитетом и уважением у своих коллег и студентов. Мы, её бывшие студенты, а в данное время коллеги, благодарны судьбе, подарившей нам знакомство с этим удивительным человеком!

Бектемисова А.У., к.х.н., доцент
Остафейчук Н.В., магистр химии

ЖЕТЕКШІЛЕРГЕ ІЛТИПАТ СӨЗДЕРІ

Химия ғылымдарының докторы, профессор

Жолболсынова Амина Сыздыковна – «Білім беру ісінің құрметті қызметкері» төсбелгісінің иегері (2002), «Шапағат-2011» VII Республикалық өнертабыс саласы бойынша конкурстың дипломанты, «Еңбек ардагері» және «М.Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың үлкен алтын медалымен» марапатталған.

1935 жылы желтоқсанда Петропавл қаласында дүниеге келген, Ленин атындағы №1 орта мектепті аяқтады және А.А. Жданов атындағы Ленинград мемлекеттік университетінің химия факультетіне оқуға түседі, кейін М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің коллоидтік химия кафедрасының аспирантурасында білім алады. Амина Сыздыковна Жолболсынова 1968 жылы «Ақуыз жүйесіндегі кеңістіктік құрылымдардың қалыптасуы» атты диссертацияны химия ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу мақсатында қорғады.

Педагогикалық қызметпен қатар Жолболсынова А.С. ғылыми-зерттеу жұмысымен айналысады, бүкіл әлемге белгілі ғалым, академик П.А. Ребиндер жасаған коллоидтық химия бағытын мектепте дамытты. 1992 жылы Амина Сыздыковна «Сулы ерітінділердің желатин, казеин және поливиноловтық спирттің модифициптанатын қоспалармен бірге құрылымдық қалыптасуы мен реологиялық қасиеттері» тақырыбында докторлық диссертацияны қорғап, профессор атағын алған Қазақстанның Солтүстік өңірінен шыққан тұңғыш қазақ әйелі. Амина Сыздыковна – 350-ден астам ғылыми еңбектің, сонымен қатар 3 авторлық куәліктің, ҚР-ның 26 патенті мен инновациялық патенттердің авторы. Оның басшылығымен «Аралас гелдердің биологиялық және синтетикалық полимерлерінің ғылыми негізін дайындау мен олардың қасиеттерін бақылау» атты химияның жоғары молекулалық қосылыстар бағытындағы ғылыми-зерттеу кешені жүзеге асырылды. Ол көп адамға ғылым есігін ашты, оның

басшылығымен химия ғылымдарының ғылыми кандидат дәрежесін алу мақсатында 5 үміткер өзінің диссертациясын қорғады, қазіргі уақытта олар еліміздің әр түпкірінде қызмет атқарады.

Ол әрқайсына өмірдегі өз жолын табуға көмектеседі, әрқайсысына бағыт беретін мейірімге толы сөздерді таба біледі. Амина Сыздыковна қиын сәттерде қолдайтын, көмектесуден бас тартпайтын адам. Оның білікті кеңестері мен қолдауы шәкірттеріне қойған мақсаттарына жетуге үлкен көмек көрсетеді.

Мен Амина Сыздыковнаға, өзімнің ғылыми жетекшіме сабырлық үшін, жанашырлық үшін, таусылмас педагогикалық талант үшін, жоғарғы біліктілік үшін, білім берудегі талпыныс үшін шынайы алғыс білдіремін, өзінің соңынан жаңаша, тың жаңалықтарды көрсете отырып, шәкірттерін ерте алатын қабілеті үшін разымын. Оның ғылымға деген адалдығы, көпжылдық тынымсыз еңбегі, өмірсүйгіштігі мен күш қуаты адам қызығарлық.

Бектемисова А.У., химия ғылымдарының кандидаты,

«Химия және химиялық технологиялар» кафедрасының доценті м.а.

СЛОВО ВОСХИЩЕНИЯ РУКОВОДИТЕЛЕМ

Жолболсынова Амина Сыздыковна – обладатель нагрудного знака "Почётный работник образования РК" (2002), дипломант VII Республиканского конкурса в области изобретательства "Шапагат-2011", награждена медалями «Ветеран труда» и «Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева». Родилась в Петропавловске в декабре 1935 года, окончила СШ №1 им. Ленина и поступила на химический факультет Ленинградского государственного университета им. А.А. Жданова, затем была учёба в аспирантуре на кафедре коллоидной химии Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова. Амина Сыздыковна Жолболсынова в 1968 году защитила диссертацию *«Образование пространственных структур в белковых системах»* на соискание учёной степени кандидата химических наук.

Наряду с педагогической деятельностью, Жолболсынова А.С. занимается научно-исследовательской работой, развивая научное направление школы коллоидной химии, созданной всемирно известным учёным, академиком П.А. Ребиндером. В 1992 году Амина Сыздыковна – первая женщина-казашка в Северном регионе Казахстана, защитила докторскую диссертацию *«Структурообразование и реологические свойства водных растворов желатина, казеина и поливинилового спирта в присутствии модифицирующих добавок»* и получила звание профессора. Амина Сыздыковна – автор более 350 научных трудов, в том числе 3 авторских свидетельств, 26 патентов РК и инновационных патентов. Под её руководством выполнен комплекс научных исследований на тему «Разработка научных основ получения смешанных гелей био- и синтетических полимеров и управления их свойствами» в области химии высокомолекулярных соединений. Она многим открыла мир науки, под её руководством защитили диссертации на соискание учёной степени кандидата химических наук 5 соискателей, которые успешно работают в разных уголках страны. Она помогает каждому выбрать свою дорогу, каждому находит добрые слова напутствия. Это тот человек, который всегда поддерживает в трудных ситуациях, всегда идёт навстречу, не отказывает никому в помощи. Её профессиональные советы и поддержка помогают ученикам достичь поставленной цели.

Я искренне благодарна Амине Сыздыковне, своему научному руководителю за терпение, отзывчивость, неиссякаемый педагогический талант, высокий профессионализм, целеустремленность на преподавательском поприще, благодарна за способность вести за собой учеников, открывая им неизведанное и непознанное. Её преданность науке, многолетний кропотливый труд, жизнелюбие и энергия вызывают восхищение!

Бектемисова А.У., кандидат химических наук,

и.о.доцента кафедры «Химия и химические технологии»

ҒАЛЫМ– РАЦИОНАЛИЗАТОР

Техника ғылымдарының докторы, профессор

Ивель Виктор Петрович 1950 жылы 11 тамызда Челябин қаласында туды, Челябинде орта мектепті аяқтады. Орта мектепті аяқтағаннан кейін, 1969 жылы Қазақ политехникалық институтына «Автоматика және телемеханика» мамандығына оқуға түсті. 1974 жылдан бастап жолдама бойынша Петропавлдағы В.В. Куйбышев атындағы Машина жасау заводының «Экспериментальды конструкторлық бюросында» инженерлік лауазымдарда жұмыс істеді, онда ғылыми-зерттеу ұжымының құрамында басқарудың арнайы мақсаттағы борттық жүйесін әзірлеумен айналысты. 1985 жылы Ленинград қаласындағы ГЗИ-де аспирантураны аяқтап, «Су асты роботтық техникалық жүйелерді жасау» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады.

1992 жылдан ҚарПТИ Петропавл филиалында, содан кейін СҚМУ-да «Радиотехника» кафедрасында оқытушы болып істеді, онда «Биотехникалық және медициналық аппараттар мен жүйелер» секциясын басқарды. Өзінің оқыту қызметін Ивель В.П. ғылыми-өндірістік жұмыспен қатар алып жүрді. Жеке компьютерлер базасында медициналық аппаратураны әзірлеу және енгізумен шұғылданған «Медприбор» фирмасының жетекшісі ретінде Мейірімділік халықаралық корпусының гранты бойынша «Солтүстік Қазақстан облысының аудандық ауруханаларына 4 ЭКГ-кешенін орнату және тәжірибелік қолдану» халықаралық пилот-жобаны іске асыруға қатысты. 2000 жылы ГЗЖ және ОКР республикалық ғылыми бағдарламасына сәйкес СҚМУ-дың «Биомедтехника» проблемалық лабораториясының жетекшісі ретінде Ивель В.П. жеке компьютерлер мен сериялық медициналық приборлар базасында бағдарламалық-аппараттық кешендерді әзірлеу мен жасауға белсенді қатысты. Осы жылдарда Қытай Халық Республикасымен халықаралық ынтымақтастықтағы және «ЗИКСТО» ААҚ сұранысы бойынша СҚМУ-да орындалып жатқан тақырыптың жетекшісі

ретінде «Көпөлшегіш стационарлық емес нысанның соңғы жағдайын өлшеу және басқарудың жоғары нақтылы автоматтық жүйесін әзірлеу» ҒЗЖ мен ОКР орындауға қатысты.

1999 жылы Ивель В.П. екі жылға аға ғылыми қызметкер лауазымына ауыстырылды. Осы уақыттың ішінде ол докторлық диссертациясын дайындап, 2002 жылы оны «Электрокардиологияда өлшеу мен диагностиканы автоматтандырудың теориясы, әдістері мен құралдары» тақырыбында қорғады. 2011 жылы оған «Информатика, есептеу техникасы және басқару» мамандығы бойынша профессор ғылыми атағы берілді. 2004 және 2013 жыл аралығында М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-да «Энергетика және машина жасау» факультетінің «Радиоэлектроника мен телекоммуникация» кафедрасының меңгерушісі болып істеді. Осы уақыттың ішінде оның жетекшілігімен материалды-техникалық база айтарлықтай нығыздалды, National Instruments технологияларын зерттеу бойынша оқу-ғылыми орталықты жасаудың жобасы әзірленді, «Радиотехника, электроника мен телекоммуникациялар» мамандығы бойынша магистратура мен докторантура ашылды.

Виктор Петровичтің ғылыми қызығушылығының салалары әртүрлі: роботтық техника, нейрожүйелер, техникалық жүйелер мен үдерістерді идентификациялау, компьютерлік математика жүйелері. Ивель В.П. - 105 ғылыми жұмыстар, бес монография және 30-дан астам ғылыми өнертабыс авторы. Оның Ғ.М. Мүтәновпен бірігіп жазған «Электрографикалық сигналдарды өлшеу мен талдаудың автоматтандырылған жүйелері» (2002 ж.), «Динамикалық жүйелер мен үдерістерді модельдеу және идентификациялау» (2006 ж.) жұмыстары, сонымен қатар, «Су асты нысандарын ұсыну жүйелерін компьютерлік модельдеу» монографиясы басым ғылыми сұранысқа ие болды.

2012 жылдан 2015 жылға дейін Ивель В.П. ҚР БҒМ: «Жүк теміржол вагондарын айналдыру- көтеру дің жоғары дәлділік автоматтандырылған жүйесі», «Су асты автономды аппараттың (роботтың) басқарылатын қозғалысын жартылай натурлық модельдеу жүйесін әзірлеу», «Су асты роботты басқарудың адаптивтік жүйесі» гранттық жобаларының жетекшісі болды.

Виктор Петрович Ивель зияткер, педагог және ғалым жақтарын тең алып жүретін сауатты маман. Жұмыстағы өз әріптестерімен достық қатынаста, студенттер мен магистранттар арасында беделді, олар оқытушының ең қиын оқу материалын қолжетімді түсіндіре білу, қатаң да, әділ талап қою қабілетін атайды.

Кошеков К.Т., доктор т.н., профессор,

зав. кафедрой «Энергетика и приборостроение»

УЧЁНЫЙ – РАЦИОНАЛИЗАТОР

Ивель Виктор Петрович родился 11 августа 1950 года в г.Челябинске, окончил В Челябинске среднюю школу. После окончания средней школы поступил в 1969 году в Казахский политехнический институт на специальность «Автоматика и телемеханика». По направлению с 1974 по 1992гг. работал на инженерных должностях «Экспериментального конструкторского бюро» Машиностроительного завода им. В.В. Куйбышева в Петропавловске, где в составе научно-исследовательского коллектива занимался разработкой бортовых систем управления специального назначения. В 1985г. окончил аспирантуру в НИИ ГидроПрибор в Ленинграде и защитил кандидатскую диссертацию *«Создание подводных робототехнических систем»*.

С 1992г. работал преподавателем Петропавловского филиала КарПТИ, а затем в СКГУ на кафедре "Радиотехника", где курировал секцию "Биотехнические и медицинские аппараты и системы". Свою учебную деятельность Ивель В.П. успешно совмещал с научно-производственной работой. В качестве руководителя фирмы «Медприбор», которая занималась разработкой и внедрением медицинской аппаратуры на базе персональных компьютеров, принимал участие в реализации международного пилот-проекта по гранту Международного Корпуса Милосердия «Установка и опытная эксплуатация 4-х ЭКГ-комплексов в районных больницах Северо-Казахстанской области». В 2000г. в соответствии с республиканской научной программой НИР и ОКР в качестве руководителя проблемной лаборатории СКГУ "Биомедтехника" Ивель В.П. принимал активное участие в разработке и создании программно-аппаратных комплексов на базе персональных компьютеров и серийных медицинских приборов. В эти же годы как руководитель темы, выполнявшейся в СКГУ по программе международного сотрудничества с Китайской Народной Республикой и по заказу ОАО «ЗИКСТО», участвовал в выполнении НИР и ОКР «Разработка высокоточной автоматической системы измерения и управления конечным состоянием многомерного нестационарного объекта».

В 1999г. Ивель В.П. был переведён на два года на должность старшего научного сотрудника. За это время он подготовил, а в 2002г. защитил докторскую диссертацию на тему *"Теория, методы и средства автоматизации измерений и диагностики в электрокардиологии."* В 2011г. ему присвоено учёное звание профессора по специальности "Информатика, вычислительная техника и управление." С 2004 по 2013гг. работал в должности заведующего кафедрой "Радиозлектроники и телекоммуникаций" факультета "Энергетика и машиностроение" СКГУ им. М. Козыбаева. За это время под его руководством была значительно укреплена материально-техническая база, разработан проект создания учебно-научного центра по изучению технологий National Instruments, открыты магистратура и докторантура по специальности «Радиотехника, электроника и телекоммуникации».

Область научных интересов Виктора Петровича достаточно обширна: робототехника, нейросистемы, идентификация технических систем и процессов, системы компьютерной математики. Ивель В.П. является автором 105 научных работ, пяти монографий и более 30 изобретений. Большой научный резонанс получили его работы, написанные в соавторстве с Г.М. Мутановым: «Автоматизированные системы измерения и анализа электрографических

сигналов» (2002г.), «Моделирование и идентификация динамических систем и процессов» (2006г.), а также монография «Компьютерное моделирование систем позиционирования подводных объектов» (2001г.).

С 2012 по 2015гг. Ивель В.П. был руководителем грантовых проектов МОН РК: «Высокоточная автоматизированная система вращения-подъёма грузовых железнодорожных вагонов», «Разработка системы полунатурного моделирования управляемого движения подводного автономного аппарата (робота)», «Адаптивная система управления подводным роботом».

Виктор Петрович Ивель грамотный специалист, гармонично сочетающий качества интеллектуала, педагога и учёного. С коллегами по работе поддерживает тёплые, дружеские отношения, пользуется заслуженным уважением у студентов и магистрантов, которые отмечают его умение доступно изложить самый сложный учебный материал, высокую требовательность, сочетающуюся со справедливостью.

Кошеков К.Т., доктор т.н., профессор,
зав. кафедрой «Энергетика и приборостроение»

ҒАЛЫМНЫҢ ТАЛАНТЫ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРУШЫНЫҢ БАТЫЛДЫҒЫ

Техника ғылымдарының докторы, профессор

Қошеков Қайрат Темірбайұлы 1971 жылы 15 сәуірде Петропавл қаласында дүниеге келді. С.М. Киров атындағы №2 орта мектебін күміс медальмен бітіріп, 1988 жылы Томбы басқарудың автоматтандырылған жүйелері және поступил радиоэлектроника институтына түсті. 1993 жылы оны "Өнеркәсіптік электроника" мамандығы бойынша бітіріп шықты.

К.Т. Кошековтің еңбек жолы 1993 жылы Қарағанда политехникалық институтының Петропавл филиалындағы «Радиотехника» кафедрасында ассистент қызметінен басталады. Кейін ол М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті құрамына енген болатын. 1994 жылы Қайрат Қошеков Алматы энергетика институтында тағылымдамадан өтіп, осы ЖОО-н аспирантурасына оқуға түседі. 1999 жылы, кандидаттық диссертациясын қорғап, Қазақстандық газ ассоциациясында бақылау-сынау лабораториясында бұзылмайтын бақылау және диагностикалау маманы болып жұмыс істейді. 2001 жылдың қыркүйек айында М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетіне қайта оралады.

М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-да жұмыс істеген жылдары факультет деканы, кафедра меңгерушісі қызметтерін атқарады. Бүгінгі күні «Энергетика және радиоэлектроника» кафедрасының меңгерушісі, профессоры.

2007 жылы Қ.Т. Кошековке "Аспаптану, метрология және ақпараттық-өлшеу аспаптары мен жүйелері" мамандығы бойынша доцент атағы берілді.

2010 жылы Қ. Сатпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетінде Қ.Т. Кошеков *"Теоретические основы, методы, модели и средства идентификационных измерений сигналов технологических процессов"* тақырыбында 05.13.06 – Автоматтандыру және технологиялық процестер мен өндірісті басқару (салалар бойынша) мамандығы бойынша докторлық диссертациясын қорғап шықты.

Қ.Т. Кошеков ғылыми-зерттеу жұмысымен белсене айналысады. Оның 160 –тан астам ғылыми еңбегі бар. Соның ішінде 5 жарияланым импакт-факторы жоғары және Web of Science Thomson Reuters ақпараттық базасында индекстелінатын ғылыми журналдар мен конференция материалдарында орналасқан:

K.T. Koshekov, Yu.N. Klikushin, V.Yu. Kobenko. N.N. Sofina, A.A. Savostin, A.A. Kashevkin. Testing a Pump Unit by Identification Measurements of Vibration Signals. Russian Journal Nondestructive Testing, Vol. 52, No 5, 2016, pp. 280-286.

K.T. Koshekov, Yu.N. Klikushin, V.Yu. Kobenko, Yu.K. Evdokimov, A.V. Demyanenko. Fuel Cell Diagnostics Using Identification Measurement Theory. Journal of Fuel Cell Science and Technology. The American Society of Mechanical Engineers. October 01, 2014/ Volume 11, Issue 5 және т.б. Қ.Т. Қошековтың авторлығымен «Ақпараттық технология» бағыты бойынша оқулық және 5 монография жарыққа шыққан.

Қайрат Темірбайұлы ақпараттық технология саласындағы жетекші маман, оның ғылыми зерттеулерінің негізгі бағыттары идентификацияланған өлшемдер, интеллектуалды ақпараттық-өлшеу техникасы мен технологиялары, дабылдарды цифрлік өңдеу және эксперименттік зерттеулерді автоматтандырумен байланысты. Ол 10 ҚР авторлық куәлігі мен инновациялық патенттердің авторы.

Қ.Т. Кошеков - идентификациялық өлшемдер мен дабылдарды цифрлік өңдеу бойынша қолданбалы зерттеулердің ғылыми мектебінің қалаушысы. Оның жетекшілігімен Набиев Н.К. және Риттер Д.В. кандидаттық диссертацияларын қорғап шықты.

Қ.Т. Кошеков 2010 – 2012 ж.ж.. арналған ғылым мен техниканы дамытуға зор үлес қосқан ғалымдар мен мамандарға ұсынылатын ҚР БҒМ мемлекеттік ғылыми стипендиясының иегері.

Қайрат Темірбайұлы 2006 – 2008 ж.ж. арналған дарынды жас мамандарына ұсынылатын ҚР БҒМ мемлекеттік ғылыми стипендиясының стипендиаты, «Ең үздік оқытушы-2010» мемлекеттік грантының иегері. 2004 жылы «Ғылым мен ғылыми жетістіктерге зор үлес қосқаны үшін» Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің І-дәрежелі премиясының Лауреаты. М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың 70-жылдығы және 75-жылдығына орай СҚО әкімінің грамоталарымен марапатталған.

Қ.Т. Кошеков ҚР өндірістік кәсіпорындары және ұйымдарымен тығыз байланыста: «Мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптаманың Ұлттық орталығы» АҚ сарапшысы, "ProfiConsult" консалтинг фирмасы мониторингісінің стратегиялық нысандары жөніндегі сарапшы-кеңесші, "Петропавл ауыр машина жасау зауыты" АҚ директорлар кеңесінің мүшесі –тәуелсіз директоры (Петропавл қ.).

Қ.Т. Кошеков – білікті ұйымдастырушы. Оның жетекшілігімен университетте 6D075100-"Информатика, есептегіш техника және басқару", 6D071900-"Радиотехника, электроника және телекоммуникациялар", 6D071800-"Электрэнергетика", 6D071200-"Машинажасау" төрт мамандығы бойынша PhD докторантурасы ашылды, ол 5 PhD докторанттың жетекшісі.

Қ.Т. Кошеков – М. Қозыбаев атындағы СҚМУ жаңындағы PhD докторы ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғау бойынша Ғылыми кеңестің төрағасы, сонымен қатар, Д.Серікбаев атындағы ШҚМТУ жаңындағы диссертациялық Кеңестің мүшесі.

2016 жылы мемлекеттік және атаулы ғылыми сыйлықтарды тағайындау жөніндегі жұмыс тобының құрамына кірді; С. Сейфуллин атындағы Қазақ аграрлық университетінде 6M071900 – "Радиотехника, электроника және телекоммуникациялар" мамандығы бойынша магистранттарды аттестациялау жөніндегі МАК төрағасы болды.

Қ.Т. Кошеков М. Қозыбаев атындағы СҚМУ атынан "Development of two cycle innovative curricula in microelectronic engineering (DOCMEN)" еуропалық жобасының үйлестірушісі; ҚР БҒМ ғылым Комитеті гранттары бойынша 2 ғылыми-зерттеу жобаның жетекшісі.

З.П. Табакова, профессор,

филология ғылымдарының докторы

ТАЛАНТ УЧЁНОГО И СМЕЛОСТЬ ОРГАНИЗАТОРА

Кошеков Кайрат Темирбаевич родился 15.04.1971г. в г.Петропавловске. Окончил среднюю школу №2 им. С.М. Кирова с серебряной медалью и в 1988 году поступил в Томский институт автоматизированных систем управления и радиоэлектроники, который окончил в 1993 по специальности "Промышленная электроника".

Трудовая деятельность Кошекова К.Т. началась 1.09.1993 года ассистентом кафедры «Радиотехника» в Петропавловском филиале Карагандинского политехнического института, впоследствии вошедшего в состав Северо-Казахстанского государственного университета им. М. Козыбаева. В 1994 году Кайрат Кошеков прошёл годичную научную стажировку в Алматинском энергетическом институте и поступил в аспирантуру при этом вузе. В 1999 году, защитив кандидатскую диссертацию, работал специалистом неразрушающего контроля и диагностики в контрольно-испытательной лаборатории Казахской газовой ассоциации. В сентябре 2001 года вернулся в Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева.

В период работы в СКГУ им. М. Козыбаева в разное время занимал должности декана, заведующего кафедрой. В настоящее время работает заведующим, профессором кафедры «Энергетика и радиоэлектроника».

В 2007 году Кошекову К.Т. было присвоено учёное звание доцента по специальности "Приборостроение, метрология и информационно-измерительные приборы и системы". В 2010 году в Казахском национальном техническом университете им. К. Сатпаева Кошеков К.Т. успешно защитил докторскую диссертацию *"Теоретические основы, методы, модели и средства идентификационных измерений сигналов технологических процессов"* по специальности 05.13.06 – Автоматизация и управление технологическими процессами и производствами (по отраслям).

Кошеков К.Т. активно занимается научно-исследовательской работой. Им опубликовано более 160 научных трудов. В том числе 5 публикаций в научных журналах и трудах конференций, имеющих ненулевой импакт-фактор и индексируемых в информационной базе Web of Science Thomson Reuters :К.Т. Koshekov, Yu.N. Klikushin, V.Yu. Kobenko, N.N. Sofina, A.A. Savostin, A.A. Kashevkin. Testing a Pump Unit by Identification Measurements of Vibration Signals. Russian Journal Nondestructive Testing, Vol. 52, No 5, 2016, pp. 280-286.

К.Т. Koshekov, Yu.N. Klikushin, V.Yu. Kobenko, Yu.K. Evdokimov, A.V. Demyanenko. Fuel Cell Diagnostics Using Identification Measurement Theory. Journal of Fuel Cell Science and Technology. The American Society of Mechanical Engineers. October 01, 2014/ Volume 11, Issue 5 и другие. Кошековым К.Т. опубликован учебник и 5 монографий по направлению "Информационная технология".

Кайрат Темирбаевич является ведущим специалистом в области информационной технологии, основное направление его научных исследований связано с идентификационными измерениями, интеллектуальной информационно-измерительной

техникой и технологией, цифровой обработкой сигналов и автоматизацией экспериментальных исследований. Он автор 10 авторских свидетельств и инновационных патентов РК.

Кошеков К.Т. является создателем научной школы по прикладным исследованиям идентификационных измерений и цифровой обработки сигналов. Под его научным руководством защитили кандидатские диссертации Набиев Н.К. и Риттер Д.В.

Кошеков К.Т. является обладателем государственной научной стипендии МОН РК для учёных и специалистов, внёсших выдающийся вклад в развитие науки и техники на 2010 – 2012гг. Кайрат Темирбаевич стипендиат государственной научной стипендии МОН РК для талантливых молодых учёных на 2006 – 2008гг., обладатель государственного гранта «Лучший преподаватель вуза – 2010», Лауреат премии I-й степени акима Северо-Казахстанской области «За вклад в науку и научные достижения» в 2004 году. В связи с 70-летием и 75-летием СКГУ им. М. Козыбаева награждён грамотами акима СКО.

Кошеков К.Т. тесно связан с производственными предприятиями и организациями РК: эксперт АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы», эксперт-консультант по стратегическим объектам мониторинга консалтинговой фирмы "ProfiConsult", член совета директоров – независимый директор АО "Петропавловский завод тяжёлого машиностроения" (г.Петропавловск).

Кошеков К.Т. хороший организатор. Под его руководством в университете была открыта докторантура PhD по четырем специальностям: 6D075100 – "Информатика, вычислительная техника и управление", 6D071900 – "Радиотехника, электроника и телекоммуникации", 6D071800 – "Электроэнергетика", 6D071200 – "Машиностроение", он является научным руководителем 5 докторантов PhD. Кошеков К.Т. – председатель диссертационного совета по защите диссертаций на соискание учёной степени доктора PhD при СКГУ им. М. Козыбаева, а также член диссертационного Совета при ВКГТУ им. Д. Серикбаева. В 2016 году входил в экспертную группу по присуждению государственных и именных научных премий; был председателем ГАК в Казахском агротехническом университете им. С. Сейфуллина по аттестации магистрантов по специальности 6M071900 – "Радиотехника, электроника и телекоммуникации"

Кошеков К.Т. координатор от СКГУ им. М. Козыбаева европейского проекта "Development of two cycle in novative curriculain microelectronic engineering (DOCMEN)"; руководитель 2-х научно-исследовательских проектов по грантам Комитета науки МОН РК.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ОНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ФЕНОМЕНІ– УАҚЫТТЫ БОЛЖАЙ БІЛУ

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор

Крылова Людмила Анатольевна 1953 жылы 1 ақпанда Петропавл қаласында дүниеге келді. Мектепті бітірген соң К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтына оқуға түседі. Людмила Анатольевнаның бүкіл саналы өмірі туған өлкесімен байланысты. Педагогикалық қызметін ол №35 Петропавл мектебінде орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі қызметінен бастайды. 1974 жылы педагогика ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін кандидаттық диссертациясын қорғап шығады. Кейін Петропавл педагогикалық институтында еңбек жолын жалғастырады. Мектеп пен ЖОО-да тәжіребесін жинақтап, 2001 жылы әдебиетті оқыту әдістемесі бойынша докторлық диссертациясын қорғайды, оған профессор атағы да беріледі. Людмила Анатольевна облыстағы бірініші болып табылатын жаңа типті мектепте үздіксіз гуманитарлық білім беру тұжырымдамасының әзірлеушісі-авторы: Бірінші гимназия және «Искорка» балабақшасы негізінде құрылған мектепке дейінгі гимназияда проблемалық оқыту әдіснамасын апробациялау және гуманитарлық пәндердің инновациялық бағдарламалары жөніндегі лабораторияны басқарады. 20 жылдан астам гимназияда, бүгінгі күні де өзектілігін жоғалтпаған, Л.А. Крылованың авторлық курстары жүргізіледі: бастауыш сыныптарға арналған «Художественное созерцание текста» және жоғары сыныптарға арналған «Современный литературный процесс».

Көптеген зерттеу жұмыстарында, ғылыми мақалалары, құралдары мен монографияларында Людмила Анатольевна мектепте әдебиетті оқытудың мәдениеттанушылық, онтологиялық, құндылықтық-көзқарастық аспектілері мазмұнының ерекшеліктерін көрсетеді. Ғалым әдебиетке оқу пәні ретінде қызығушылық тудыру мәселесін оқушылардың тарих пен мәдениет, жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды игеру

контексінде қарастырады. Әдебиетті оқытудың философиялық концепциясы символика, архетип саласын мәдениет аясында зерттеу арқылы жүзеге асырылып, көркем мәтінін мәдени ғарыш ретінде талдауға бағытталған.

Мұғалім шеберлігінің феномені, профессор Крылованың айтуынша, оқушыларды қайырымдылық пен шығармашылыққа тарта білу, әдебиет сабағы диалог ретінде қабылдануы тиіс. Әдебиеттанушылық диалог теориясын әзірлеп, оның классификациясын ұсынады: дискуссиялық диалог, эмпатикалық диалог, интеграцияланған полилог- зерттеу.

40 жылдан астам Крылова Л.А. педагогика мен әдебиетке беріліп, жоғары және орта мектептің сабақтастығын қамтамасыз ету үстінде. Оның оқыту шеберлігі – эстетика мәдениетінің жоғары дәрежесі, шеберлігі мен шығармашылығын жетілдіруге деген рухани қажеттілігі, стереотиптерді үнемі жеңіп отыруы. Сондықтан көркем мәтінді интерпретациялаудың авторлық әдістемесінде көп жаңалықтар: мектепте әдебиетті оқытудың мәдениеттанушылық аспектісі; орыс классикасы контексіндегі әлем бейнесі; пейзаждың ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеті элементі ретінде қабылдау. Болмыс мәселесі контексінде оқушылардың адамгершілік көзқарастары мен экологиялық мәдениетінің құндылық негіздерін қалыптастыру: «адам және эволюция», «адам және әлем дүниесі», «адам және ноосфера»; мәдениет диалогында архетипті игеру; орыс классикасын тарихи-мәдени талдау; лингвопоэтиканы және көркем мәтінінің семантикалық кеңістігін және т.б. зерттеу.

Ғылыми зерттеулердің салалары – көркем шығарманы талдаудың заманауи технологиялары: онтологиялық, семиотикалық, мотивдік, дискурстік, нарратологиялық, аксиологиялық және т. б.

Мәтіндегі көркем әлемінің эстетикалық бірлігін көп деңгейлі ұйымдастыру аналитикасы ғылыми ізденісті ынталандырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушыларды жеке тұлға ретінде қалыптастыратын әдеби шығармашылығының күрделі дидактикалық мәселелерін шешу көзі болып табылады. Сонымен, Крылова Людмила Анатольевнаың әдістемелік жүйесі бойынша, шығарма – туындыны терең оқудың өнімді, шығармашылық әдісі. Ғалымның әзірлеген шығармалардың тақырыптары мен жанрлары жаңалығы және өзектілігімен ерекшеленеді. Олар әдебиетті оқыту саласында жаңалық болып табылады.

Людмила Анатольевна – жоғары және орта мектепке арналған 20-дан астам элективтік курстардың авторы. Оның ғылыми мақалалары Англия, Чехия, Петербург, Мәскеу, Алматы, Орал және т.б. жарияланады. Крылова Людмила Анатольевнаың есімі «Солтүстік Қазақстан облысы» энциклопедиясына енгізіліген (2004ж.). Ол «ҚазКСР халық ағарту үздігі» (1986ж.), «Қазақстан Республикасының ғылым дамытқаны үшін» (2007ж.), «Үлкен алтын медаль» (2013ж.) төс белгілерімен марапатталған.

Медведева Е.А.,

Петропавл қ. Бірінші гимназиясының

жоғары санаттағы мұғалімі

ФЕНОМЕН ЕЁ ТВОРЧЕСТВА – ОПЕРЕЖАТЬ ВРЕМЯ

Крылова Людмила Анатольевна родилась 1 февраля 1953 года в Петропавловске. Окончив среднюю школу, поступила в Петропавловский педагогический институт им. К.Д. Ушинского. Вся сознательная жизнь Людмилы Анатольевны связана с родным краем. Педагогическую деятельность она начала учителем русского языка и литературы в Петропавловской школе №35. В 1974 году защитила диссертацию на соискание учёной степени кандидата педагогических наук. После защиты продолжила трудовую деятельность в Петропавловском педагогическом институте. Крылова Л.А., приобретя большой опыт работы в школе и вузе, в 2001 году защищает докторскую диссертацию по методике преподавания литературы, через некоторое время ей присваивается учёное звание профессора. Людмила Анатольевна является одним из авторов-разработчиков концепции непрерывного гуманитарного образования первой в области школы нового типа: Первой гимназии и дошкольной гимназии, созданной на базе детского сада «Искорка», где руководила экспериментальной творческой лабораторией по апробации методологии проблемного обучения и инновационных программ гуманитарных дисциплин. Более 20 лет преподаются в гимназии и не теряют своей актуальности авторские курсы Л.А. Крыловой: «Художественное созерцание текста» для начальной школы и «Современный литературный процесс» для учащихся старших классов.

В многочисленных исследовательских работах, научных статьях, пособиях и монографиях Людмила Анатольевна раскрывает специфику содержания культурологического, онтологического, ценностно-мировоззренческого аспектов преподавания литературы в школе. Проблема формирования интереса к литературе как к учебному предмету рассматривается учёным в контексте постижения учащимися истории и культуры, общечеловеческих и

национальных ценностей. Философская концепция изучения литературы в рамках культуры реализуется через исследование области символического, архетипического и мотивирована на анализ художественного текста как культурного космоса.

Феномен учительского искусства, по мнению профессора Крыловой, состоит в умении вовлечь учеников в сопереживание и сотворчество, поэтому урок литературы должен осознаваться, прежде всего, как диалог. Людмила Анатольевна разработала теорию литературоведческого диалога и определила его классификацию: дискуссионный диалог, эмпатический диалог, интегрированный полилог-исследование.

Более 40 лет служит Крылова Л.А. педагогике и литературе, неустанно сохраняя преемственную связь высшей и средней школы. В её искусстве преподавания – высокая степень эстетической культуры, духовная потребность в совершенстве мастерства и творчества, непрерывное преодоление стереотипа. Поэтому так много новаций в авторской методике интерпретации художественного текста: культурологический аспект преподавания литературы в школе; картина мира в контексте русской классики; осмысление пейзажа как элемента национальной и общечеловеческой культуры. Формирование ценностной основы гуманистического мировоззрения и экологической культуры учащихся в контексте проблем бытия: «человек и эволюция», «человек и мироздание», «человек и ноосфера»; постижение архетипа в диалоге культур; историко-культурный анализ русской классики; исследование лингвопоэтики и семантического пространства художественного текста и др.

Область научных исследований – современные технологии анализа художественного произведения: онтологический, семиотический, мотивный, дискурсивный, нарратологический, аксиологический и др. Аналитика многоуровневой организации эстетического единства художественного мира, отражённого в тексте, не только стимулирует научный поиск, но и оказывается источником решения серьёзной дидактической проблемы литературного творчества учащихся как формы самовыражения личности. Таким образом, сочинение в методической системе Крыловой Людмилы Анатольевны есть продуктивный, творческий способ глубинного прочтения художественного произведения. Тематика и жанры школьных сочинений, разработанные учёным, содержат новизну и актуальность и являются ещё одним открытием в методике преподавания литературы.

Людмила Анатольевна – автор более 20 элективных курсов для высшей и средней школы. Её научные статьи публикуются в Англии, Чехии, Петербурге, Москве, Алматы, Уральске и др. Имя Крыловой Людмилы Анатольевны, как работника просвещения и выдающегося представителя края, внесено в энциклопедию «Северо-Казахстанская область» (2004г.). Она имеет награды: нагрудный знак «Отличник народного просвещения Казахской ССР» (1986г.), «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан» (2007г.), «Большая золотая медаль» (2013г.).

Медведева Е.А., учитель высшей категории

Первой гимназии г.Петропавловска

АДАМДАРДЫҢ БІРЛІГІ ЖАЙЫНДА ОЙЛАУШЫ

Философия ғылымдарының докторы, профессор,

ҚР Әлеуметтік ғылымдар академиясының корреспондент-мүшесі

Никифоров Александр Владимирович 1950 жылы Өзбекстанның Наманған облысында дүниеге келген. Қоршаған мультимәдени орта оның ойында сан түрлі сұрақтар туғызды: неліктен адамдар сыртқы келбеті, өмір салты бойынша бір - бірінен ерекшеленеді және т.с.с. 1956 жылы Никифоровтар отбасының Алматыға көшіп келуі оған жоғарыдағы сұрақтарға жауап алуға көмектеседі, себебі Қазақстанның сол кездегі астанасында сондай полиэтникалық және поликонфессиялық жағдай болатын. Мектеп қабырғасындағы оқу, одан кейін ҚазМУ-дың философия-экономикалық факультетіне түсу оған осы құпияның сырын бірте-бірте аша түсті. Балалық шақта туындаған сұрақтар оның болашақтағы ғылыми ізденісінің мақсатына айналады.

1975 жылы Алматыда Қазақ мемлекеттік университетінің философия-экономикалық факультетін бітірген соң, ол Петропавл педагогикалық институтының философия кафедрасына оқытушы ретінде қабылданады, ал кейіннен бұл оқу орны Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті болып қайта құрылады. Осы оқу орнында еңбек еткен жылдары Никифоров А.В. қатардағы оқытушыдан тарих және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының профессоры, философия ғылымдарының докторы, профессор дәрежесіне дейін көтерілді. 1987 жылы Ленинград қаласында «Генезис и эволюция эсхато - хилиастических представлений адвентистов седьмого дня» тақырыбына кандидаттық диссертация қорғайды. 1996 жылы Александр Владимирович Алматыда «дін философиясы» мамандығы бойынша

«Параллели Библии и Корана и проблемы межнационального согласия народов Казахстана» тақырыбына докторлық диссертация қорғайды.

Профессор Никифоров 100 - ден артық ғылыми еңбек жазды, олардың ішіндегі көпшілікке танымалы – «Библия и Коран: истоки и параллели» монографиясы мен «Специфика этноконфессиональных отношений в Северном Казахстане» кітабы, сондай -ақ басқа авторлармен бірігіп жазған «Религиозные объединения Северо-Казахстанской области: история и современность» ақпараттық-аналитикалық анықтағышы. Оның еңбектері ҚР Президенті Н. Назарбаевтың идеялары, Еуразиялық және ұлтаралық келісім рухында жазылған. Өз еңбектерінде ғалым-дінтанушы полиэтникалы және поликонфессиялы мемлекеттер халқына олардың салты мен дәстүрінде, наным- сенімінде, мәдениетінде айырмашылықтан гөрі ұқсастықтың көп екендігін аңғартуға тырысады. Сондықтан да қазіргі кезде идеологиялық жұмыста түрлі діндердің дүниетанымдық доктриналарынан бастау алатын жалпыадамзаттық, адамгершілік құндылықтарға баса назар аудару қажет.

Дінтану саласы мен оқытушылық қызметтегі жетістіктері үшін Никифоров А.В. 1996 жылы ҚР Әлеуметтік ғылымдар академиясының корреспондент-мүшесі етіп сайланады, ал 2006 жылы ҚР БҒМ профессоры атанып, бірнеше рет Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің, ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінің, сондай -ақ СҚМУ ректоратының Құрмет грамоталарымен марапатталады. 2000 жылы оған «Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің үздігі» құрметті атағы беріледі. 2002 жылы ҚР БҒМ «Қазақстан Республикасында ғылымды дамытуға қосқан үлесі үшін» Құрметті төсбелгісімен наградталады. 2012 жылы М. Қозыбаев атындағы СҚМУ профессор А.В. Никифоровты «Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің дамуына қосқан ерен еңбегі үшін – «Үлкен алтын медальмен», ал 2016 жылы ҚР БҒМ «Ы. Алтынсарин» төсбелгісімен марапаттайды.

Профессор Никифоров студенттердің ғылыми жұмыстарына, магистранттардың, аспиранттар мен докторанттардың зерттеу жұмыстарына жетекшілік етеді. Оның жетекшілік етуімен 5 кандидаттық диссертация қорғалды. Өткен жылдары ол Алматы қаласының Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы докторлық және кандидаттық диссертациялар қорғау бойынша Ғылыми кеңестің мүшесі болды. Бірнеше рет Алматы, Мәскеу, омбы қалаларында докторлық және кандидаттық диссертациялардың оппоненті болды. Бүгінде қала және облыс көлемінде зор қоғамдық жұмыс атқарып, шығармашылық, ғылыми ізденісін жалғастыруда.

Биткова А., СҚМУ, ТжӘИ студенті

РАЗМЫШЛЯЮЩИЙ О ЕДИНСТВЕ ЛЮДЕЙ

Никифоров Александр Владимирович родился в 1950 году в Наманганской области Республики Узбекистан. Окружающая мультикультурная среда вызвала в его пытливом уме поиск ответов на вопросы: почему люди различаются между собой и по внешнему виду, и по образу жизни и т.д., и т.п. Переезд семьи Никифоровых в 1956 году в Алма-Ату не помог получить ответы на поставленные вопросы, потому что в тогдашней столице Казахстана была подобная полиэтническая и поликонфессиональная обстановка. Учёба в школе, а затем поступление на философско-экономический факультет КазГУ постепенно стали открывать ему эту тайну. Ответы на поставленные в детстве вопросы постепенно стали облекаться в научную форму и стали целью его научного поиска.

После окончания в 1975 году философско-экономического факультета Казахского государственного университета в Алматы он был принят преподавателем кафедры философии Петропавловского педагогического института, преобразованного в 1994 году в Северо-Казахстанский государственный университет. За годы работы Никифоров А.В. прошёл путь от рядового преподавателя до профессора кафедры истории и социально-гуманитарных дисциплин, доктора философских наук, профессора. В 1987 году он защитил кандидатскую диссертацию на тему «Генезис и эволюция эсхато-хилиастических представлений адвентистов седьмого дня» в Ленинграде. В 1996 году в Алматы Александр Владимирович защитил докторскую диссертацию «Параллели Библии и Корана и проблемы межнационального согласия народов Казахстана» по специальности «философия религии».

Профессором Никифоровым опубликовано более 100 научных работ, наиболее известные из которых – монография «Библия и Коран: истоки и параллели» и книга «Специфика этноконфессиональных отношений в Северном Казахстане», а также им в соавторстве опубликован информационно-аналитический справочник: «Религиозные объединения Северо-Казахстанской области: история и современность». Его работы написаны в духе идей Президента РК Н.А. Назарбаева – Евразийства и межнационального согласия. В своих работах учёный-религиовед стремится показать народам полиэтнических и поликонфессиональных государств, что в их обычаях, традициях, верованиях, культуре больше общего, чем различий. И поэтому в настоящее время в идеологической работе важно делать упор на общечеловеческое, нравственное начало, которое заложено в мировоззренческих доктринах различных религий.

За достижения в области религиоведения и преподавательской деятельности Никифоров А.В. в 1996 году избирается членом-корреспондентом Академии социальных наук РК, а в 2006 году становится профессором МОН РК и неоднократно награждается Почётными грамотами Министерства образования и науки Республики Казахстан, Министерства культуры, информации и общественного согласия РК, а также ректората СКГУ. В 2000 году ему присваивается почётное звание «Отличник образования Республики Казахстан». В 2002 году он награждается МОН РК Почётным нагрудным знаком «За развитие науки в Республике Казахстан», в 2012 году СКГУ им. М. Козыбаева награждает профессора Никифорова А.В. «Большой золотой медалью» –Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік

Қазақстан мемлекеттік университетінің дамуына қосқан ерен еңбегі үшін», а в 2016 году МОН РК награждает его нагрудным знаком «Ы. Алтынсарин».

Профессор Никифоров осуществляет руководство научными студенческими работами, исследованиями магистрантов, аспирантов и докторантов. Под его руководством защищено 5 кандидатских диссертаций. В предыдущие годы он являлся членом Учёного совета по защите докторских и кандидатских диссертаций при КазНПУ им. Абая в Алматы. Неоднократно оппонировал кандидатские и докторские диссертации в Учёных советах Алматы, Москвы и Омска. Он также ведёт большую общественную работу в городе и области и продолжает творческий научный поиск.

Биткова А., студентка СКГУ, ИЯиЛ

ПРОФЕССОР ПОЛЯКОВТЫҢ ТАМАША ТОПОЛИНІ

Химия ғылымдарының докторы, профессор

Поляков Владилен Васильевич 1944 жылы Алматы қаласында дүниеге келіп, сол жерде №4 орта мектепті бітірген. 1961 жылы Киров атындағы ҚазМУ -дың «химия» мамандығына оқуға түседі. Болашақ химик мамандық тағанда қателеспеген болды, студенттік кездің өзінде ғылыми эксперименттер жасаумен белсенді айналысады. Университетті бітірген соң, жас

маман Гурьев мұнай және табиғи тұздар химиясы институтына жіберіледі. Содан кейін ҚазМУ-дың табиғи қосылыстар химиясы кафедрасына аға инженер лауазымына қабылданып, көп кешікпей аға ғылыми қызметкер лауазымына ауыстырылады. 1975 жылы Поляков Владилен Васильевич кандидаттық диссертация қорғап, доцент лауазымымен оқытушылық қызметке ауысады.

1982 жылы Поляков В.В. Петропавл қаласына көшіп, өз өмірін К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтымен байланыстырады. «Химия» кафедрасында ол кафедра доцентінен бастап, профессор және ғылыми жұмыс жөніндегі проректор болады. 1985–1996 жылдары химия кафедрасының меңгерушісі болады. 1999 жылы Поляков В.В. докторлық диссертация қорғайды.

Химия ғылымдарының докторы, профессор В.В. Поляков өзінің бар күшін ғылымға жұмсайды. Ол М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың өзінің ғылыми мектебін құрған, әлемдік деңгейдегі табысты ғалымдарының бірі. Профессордың пікірінше адамның өмір сүретін жерінің ландшафты оның денсаулығына әсер етеді. Алайда табиғатта аурумен қатар оны емдейтін дәрі-дәрмек те болады. Адамға тек табиғаттың сырын ашып, оның сыйын өз игілігіне қолдана білу қажет. В.В. Поляковтың ғылыми зерттеулері біздің облысымыз үшін маңызды мәселе болып табылатын онкологиялық аурулар мен туберкулезбен күрес мәселесін шешуге бағытталған. Биологиялық белсенді препараттар үшін бальзамин терегі қолданылады. Көптеген зерттеулер мен эксперименттер нәтижесінде қасиеті ерекше болып шыққан терек бүршіктерінен май алу технологиясына қол жеткізілді. Ол ісіктің өсуін 65% тежеп, қан тамырларын нығайтады, пародонтозды емдейді, ауырғанды басады, тамаша дезодорант болады. Одан «Тополин» и «Эфматол» препараттары жасалды. Аталмыш препараттар жараны емдейтін, ісікке және микробқа қарсы қолданылатын препарат ретінде клиникалық сынақтан сәтті өтті. Препараттар Алматы, Қарағанды, Астана және Петропавл қалаларының медициналық мекемелерінде қолданылады. Бұл препараттардың шығарылуы химиктердің Солтүстік Қазақстан халқының денсаулығын жақсартуға қосқан үлесі болып табылады.

В.В. Поляков – 265 жарияланымның авторы, КСРО-ның 13 авторлық куәлігінің иегері, 9 патент, 2 монография, 5 оқу құралының авторы. Оның жаңалықтары түрлі ғылыми басылымдарда жарық көрді: «Исследование химического состава фракции экстракта таволги вязолистной», («Жаратылыстану және ауыл шаруашылығы ғылымдары саласындағы ғылым мен білімнің өзекті мәселелері» IV Халықаралық ғылыми–практикалық конференция–Петропавл, 2016); «Лечебные фитопленки – новый перевязочный материал» («Қозыбаев оқулары – 2015» Халықаралық ғылыми–практикалық конференциясы); «Перспективы развития науки и образования». – Петропавл, 2015; «Способ выращивания семян яровой пшеницы» – № 30299. Бюл.№9 15.09.2015ж. ҚР Инновациялық патенті; «Уникальные лечебные препараты на основе почек тополя», – Казахстанский фармацевтический Вестник; The Prospects of Using the Drugs Made of Balsam Poplar in Medical Practice, International scientific and practical conference «Achievements and Prospects for the Development of Phytochemistry». – Karaganda, 2015; Поляков В.В., The Prospects of Using the Drugs Made of Balsam Poplar in Medical Practice, International scientific and practical conference «Achievements and Prospects for the Development of Phytochemistry». – Karaganda, 2015.

Жемісті еңбек ету кезінде Владилен Васильевич Поляков келесі гранттарды жеңіп алды: 1997ж. «Терек майы мен негізі мирецетин болып табылатын табиғи полифенолдардың

синтетикалық аналогтары негізінде табиғи препараттар алу»; 2002ж. «Теректің эфирлі майын алуға арналған қондырғы жасау және технологиялық регламенттерді әзірлеу. Бальзамин терегі мен қайыңнан алынған препараттарды клиникалық зерттеу»; 2007ж. «Бальзамин терегінен алынған жоғары тиімді бәсекеге қабілетті дәрілік препараттардың субстанциялары мен дәрілік формаларын, GMP талаптарын ескеріп, оларды өндіру регламенттерін жасау».

2009-2015жж. В.В. Поляков өсімдіктер мен жануарлардың өсімін жеделдеткіш ретіндегі тополиннің әсерін ғылыми зерттеуге жетекшілік етті. Алынған нәтижелер СҚО -ның егін және мал шаруашылығында қолданылды.

Ғылымды дамытуға қосқан зор үлесі үшін профессор Поляков В.В. «ҚР Білім беру ісінің үздігі» белгісімен, «ҚР Тәуелсіздігіне 10 жыл» медалімен, «ҚР ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісімен марапатталған. Владилен Васильевичтің шәкірттері Қазақстан, Ресей, АҚШ, Германия, Австралияның мектептері мен басқа да мекемелерінде табысты еңбек етуде.

З.П. Табакова, профессор,

филология ғылымдарының докторы

ЧУДОДЕЙСТВЕННЫЙ ТОПОЛИН

ПРОФЕССОРА ПОЛЯКОВА

Поляков Владилен Васильевич родился в 1944г. в г.Алма-Ате, там же окончил Среднюю школу №4. В 1961 году поступил в КазГУ им. Кирова на специальность «химия». Будущий химик не ошибся с выбором своей специальности и уже в студенческие годы активно занялся научными экспериментами. После окончания университета молодой специалист был направлен в Гурьевский институт химии нефти и природных солей. Затем в должности старшего инженера был принят на кафедру химии природных соединений КазГУ, вскоре был переведён на должность старшего научного сотрудника. В 1975 году Поляков Владилен Васильевич защитил кандидатскую диссертацию и перешёл на преподавательскую работу в должности доцента.

В 1982 году Поляков В.В. переезжает в г.Петропавловск и связывает свою жизнь с Петропавловским педагогическим институтом им. К.Д. Ушинского. На кафедре «Химия» он прошёл путь от доцента кафедры до профессора и проректора по научной работе. С 1985 по 1996гг. заведует кафедрой химии. В 1999 году Поляков В.В. защищает докторскую диссертацию.

Доктор химических наук профессор В.В. Поляков все свои силы отдаёт науке. Это один из результативных учёных СКГУ им. Манаша Козыбаева, создавший свою научную школу, учёный мирового уровня. Профессор убеждён, что ландшафт места проживания человека оказывает влияние как на здоровье человека, так и может стать причиной его нездоровья. Но великая мудрость природы заключается в том, что рядом с болезнью в ней всегда существует лекарство от неё. Человеку остаётся «самая малость»: открыть секрет природы и научиться пользоваться её дарами.

Научные исследования В.В. Полякова и его учеников направлены на решение важной для нашей области проблемы – борьбы с онкологическими заболеваниями и туберкулёзом. Для создания биологически активных препаратов используется тополь бальзамический. Итогом многочисленных исследований и экспериментов стала технология получения масла из тополиных почек, свойства его оказались уникальными. Оно тормозит рост опухолей до 65%, укрепляет кровеносные сосуды, тонизирует, обезболивает, лечит пародонтоз, служит прекрасным дезодорантом. Из него получены препараты «Тополин» и «Эфматол». Эти препараты успешно прошли клинические испытания в качестве противоопухолевых, ранозаживляющих и антимикробных средств. Препараты внедрены в медучреждения Алматы, Караганды, Астаны и Петропавловска. Открытие этих препаратов – большой вклад химиков в оздоровление населения Северного Казахстана.

В.В. Поляков – автор 265 печатных работ, обладатель 13 авторских свидетельств СССР, 9 патентов, 2 монографий, 5 учебных пособий. Его открытия опубликованы в разных научных изданиях: «Исследование химического состава фракции экстракта таволги вязолистной» в материалах IV Межд. научно-практической конференции «Актуальные проблемы науки и образования в области естественных и сельскохозяйственных наук». – Петропавловск, 2016. «Лечебные фитоплёнки – новый перевязочный материал», Международная научно-практическая конференция «Козыбаевские чтения – 2015»; «Перспективы развития науки и образования». – Петропавловск, 2015; «Способ выращивания

семян яровой пшеницы» – Инновационный патент РК, №30299. Бюл.№9 от 15.09.2015г.; «Уникальные лечебные препараты на основе почек тополя», – Казахстанский фармацевтический Вестник; The Prospects of Using the Drugs Made of Balsam Poplar in Medical Practice, International scientific and practical conference «Achievements and Prospects for the Development of Phytochemistry». – Karaganda, 2015; Поляков В.В., The Prospects of Using the Drugs Made of Balsam Poplar in Medical Practice, International scientific and practical conference «Achievements and Prospects for the Development of Phytochemistry». – Karaganda, 2015.

За время плодотворной работы Владилена Васильевича Поляков выигрывал гранты: 1997 год – «Получение природных препаратов на основе масла тополя и синтетических аналогов природных полифенолов на основе мирецетина»; 2002г.– «Создание установки для получения эфирного масла тополя и разработка технологического регламента. Клиническое изучение препаратов из тополя бальзамического и берёзы»; 2007г.– «Разработка субстанции и лекарственных форм высокоэффективных конкурентоспособных лекарственных препаратов из тополя бальзамического, разработка регламентов их производства с учётом требований GMP.

В период с 2009 по 2015г. В.В. Поляков руководил научными исследованиями «Действие тополина как стимулятора роста растений и животных». Достигнутые результаты внедрены в полеводство и животноводство СКО.

За большой вклад в развитие науки профессор Поляков В.В. награждён знаком «Отличник образования РК», медалью «10-летие Независимости РК», нагрудным знаком «За заслуги в развитии науки РК». Ученики Владилена Васильевича успешно работают в школах и других учреждениях Казахстана, России, США, Германии, Австралии.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

Филология ғылымдарының докторы, профессор

Табакова Зинаида Петровна – басқа елге қоныс аудару кезінде 1937 жылы 9-қазанда Қытайда туған. 1954 жылы ата-анасымен КСРО-ға тың игеру жылдарында көшіп келген. Осы сәттен бастап, оның өмірі Қазақстанмен байланысты. Осында Зинаида Петровна орта мектепті аяқтап, еңбек жолын Павлодар облысының Михайловск орта мектебінде пионер жетекшісі болып бастаған. Ол 1957 жылы Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтын тандап, орыс тілін, әдебиетті және тарихты оқып үйренудегі тілегімен жоғары оқу орнына түскен. Сол кезде Петропавл пединституты жалғыз жоғары оқу орнында екі мамандық қана болған.

1962 жылы Табакова Зинаида Петровна жоғары оқу орнын «Орыс тілі, әдебиет және тарих» мамандығы бойынша үздік бітірген. 1962 жылдан бастап 1971 жылға дейін жолдама бойынша жұбайымен Булаев ауданындағы Лебяжі орта мектебінде мұғалім, содан кейін Ново-Булаев теміржол орта мектебінде директор болып жұмыс істеген. 1971 жылы Табакова Зинаида Петровна біздің жоғары оқу орнының орыс тілі кафедрасында өткізілген байқаудан өтіп, оқытушы, аға оқытушы, тарих – филология факультетінің декан орынбасары болып қызмет істеген.

1979 жылы Табакова Зинаида Петровна *«Қазіргі орыс тілінде жатыс септігінің синтаксистік формасының қызметі»* атты кандидаттық диссертациясын қорғаған және ол сөйлемдегі етістіктің жіктелуі бойынша сұрақтың жаңа шешімдерін дәлелдеген.

1986 жылы КСРО Министрлер кеңесінде жоғары аттестаттау комиссиясының шешімімен оған орыс тілі кафедрасының доцент ғылыми атағы берілген.

1981 жылы Табакова Зинаида Петровна орыс тілі кафедрасының тұрақты меңгерушісі, ал 1997 жылдан бастап 2015 жылға дейін орыс тілі кафедрасы мен әдебиет кафедрасын біріктіргеннен кейін «Орыс тілі мен әдебиеті» кафедрасының меңгерушісі болды.

1997 жылы Табакова Зинаида Петровнаның бастамасымен СҚМУ кафедрасында келешекке қажетті «журналистика» мамандығы ашылды, онда бүгінгі күні қалалық, облыстық, республикалық және ресейлік бұқаралық ақпарат құралдарында түлектері жұмыс істейді.

2002 жылы «Қазақ филологиясы» кафедрасында қазақ тілінде журналистика бөлімі ашылды. 2016 жылы екі журналистика бөлімінің базасынан жеке дара «Журналистика» кафедрасы құрылды.

СҚМУ-да орыс тілі кафедрасында алғаш рет магистратура ашылып, оның №1 магистр дипломын Казанцева З.М. алды, ол СҚМУ магистратурасының бірінші түлегі саналады және осы күнге дейін Зульфия Муратбековна кафедрада жұмыс істейді.

1992 жылы Табакова Зинаида Петровнаның *«Қазіргі орыс тілінде құрамында етістік кездеспейтін сөйлем»* атты монографиясы жарыққа шықты. 1994 жылы доцент Табакова Зинаида Петровна орыс тілінен *«Қазіргі орыс тілінде құрамында етістік кездеспейтін сөйлемнің семантикалық құрылымдық түрі»* атты Қазақстанда докторлық диссертациясын қорғады, онда автор өзінің орыс тілінің синтаксистік семантикалық жүйесіне зерттеу жүргізген көп жылдық еңбегінің нәтижесін көрсетті. 1998 жылы Табакова Зинаида Петровнаға тіл білімі мамандығы бойынша ғылым профессоры атағы берілді.

Зинаида Петровна жақсы ұстаз және тамаша ұйымдастырушы. 1995 жылы профессор Табакова Зинаида Петровнаның бастамасы бойынша университетте 2001ж. 10.02. орыс тілі мамандығы бойынша аспирантура, ал 2000 жылы осы мамандық бойынша кандидаттық диссертацияны қорғау үшін Кеңес ашылды.

Табакова Зинаида Петровнаның басшылығымен кандидаттық диссертациясын 11 аспирант: Твердохлебова Е.А., Сабиева Е.В., Оспанова И.В., Дарбаева Ж.К., Бочкова Л.А., Сегизбаева К.К., Сирипля М.А., Беймухаметова А.А., Макарова О.В., Сараева О.А., Мисяченко С.В. қорғады.

Аймақтық кеңестің жұмысына Қазақстан және Ресейдің әртүрлі жоғары оқу орындарының ғалымдары қатысты. Осында тек қана СҚМУ оқытушылары ғана емес, Алматы, Павлодар, Қостанай, Өскеменнің жоғары оқу орнының оқытушылары да жұмыстарын қорғап шықты.

2014 жылы мемлекеттік аттестатация нәтижесі бойынша «Орыс тілі мен әдебиеті» мамандығы 100% ғылым докторлары мен кандидаттарымен қамтылған.

Табакова Зинаида Петровна «Қазіргі орыс тілінде құрамында етістік кездеспейтін сөйлем» – Алматы, 1992ж., қайтадан әзірлеп және өңдеп – Алматы, «Отан» баспасынан, 2014ж.;

«Халық өлеңдері. Тіл және мәдениет сұхбаты». – Германия: «Palmarium academic publishing» баспасынан, 2014ж.;

"Көркем мәтіннің этнолингвистикалық талдауы – Алматы: «Отан» баспасынан

2014ж., 200-ден астам әртүрлі басылымдарда ғылыми жұмыстарын, монографияларын басып шығарды.

Оқу-әдістемелік құралдары: «Синтаксис. Теория. Практика. Бақылау». – Петропавл, 1998ж.; «Ұлт» – Петропавл, 2008ж.; «Синтаксис сұрақтарының мәселелері» – Петропавл, 2014ж.; «Халық өлеңдері арқылы қоғамды мәдениеттілік төзімділігіне тәрбиелеу» –

Петропавл: СҚМУ, Қазақстан халықтары Ассамблеясы, 2015ж.; «Көптілділік – қазақстандық қоғамның тұрақты дамуының негізі» – Петропавл: СҚМУ, Қазақстан халықтары Ассамблеясы, 2016ж.; «Қазақ тілінде оқытылатын топтарда орыс тілі сабақтарында мәтінмен жұмыс» – Петропавл: М.Қозыбаев атындағы СҚМУ, 2016ж. (А.К.Карабатыровамен бірлескен автор) және басқа да. Ол республикалық және шетелдік ғылыми басылымдарда жоғары деңгейде басып шығарды.

Табакова Зинаида Петровна профессорлық ғылыми мектебі тек қана Қазақстанда ғана емес, шет елдерде белгілі. Табакова Зинаида Петровна туралы мәліметтер «Қазіргі орыс тілін, әдебиеті мен мәдениетін зерттейтін ғылымдардың жиынтығында кім бар» деген халықаралық энциклопедияға енгізілген, 1994 жылы Хельсинкиде басылып шықты.

2006 жылы Табакова Зинаида Петровна Кембридж орталығының «Биографиялық сөздік. Кім бар» әлемдік лингвистикалық ғылыми зерттеулеріне енгізілген.

Профессор Табакова Зинаида Петровна ғылыми қызметі туралы мәліметтер «Қазақстанның зерттеуші тұлғасы» – Астана, 2009ж. кітабына,

Сондай-ақ «Петропавл. Уақыт. Оқиға. Адамдар», – Петропавл «Солтүстік Қазақстан», 2004ж. республикалық және облыстық энциклопедияларда, қаланың дана адамдары туралы кітаптарда жазылған.

Зинаида Петровна облыс мұғалімдеріне, қайта дайындықтан өтуге келген курс мұғалімдеріне дәрістер оқиды, облыстық және республикалық олимпиадаға және оқушылардың ғылыми жұмыс байқауына әділ-қазы ретінде қатысады.

Ол көп жылдан бері «Білім» және «Кітап оқу қоғамы» қоғамының белсенді мүшесі және осы қоғамның төс белгісімен марапатталған.

Зинаида Петровна бұқаралық ақпарат құралдарының жұмысына белсенділік танытады және өз жұмыстарын басып шығарады, сондай-ақ облыс газеттерінің штаттан тыс тілші жұмыстарына белсенді қатысқаны үшін Құрмет грамотасымен марапатталған.

Табакова Зинаида Петровна ректордың, СҚО Білім басқармасының, облыс әкімінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің Құрмет грамотасымен, «ҚР Ағарту ісінің үздігі», «ҚР Құрметті білім қызметкері» төсбелгісімен, «Еңбек ардагері», «Ерен еңбегі үшін», «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 20 жыл», «М.Қозыбаев атындағы СҚМУ үлкен алтын медалі», «әл-Фараби атындағы Қаз ҰУ – 80 жыл», «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 25 жыл» медалімен марапатталған.

2007 жылы Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің білім саласындағы бірінші дәрежелі сыйлығының лауреаты атанды.

2009 жылы Солтүстік Қазақстан облысының Құрметті азаматы атағын алды.

Орыс тілі мен әдебиеті кафедрасының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты И.В.Оспанова

Зинаида Петровна Табакова родилась 9 октября 1937 года в эмиграции, в Китае. В 1954 году с родителями приехала в СССР на освоение целины. С этого времени её жизнь связана с Казахстаном. Здесь Зинаида Петровна окончила среднюю школу и начала трудовую деятельность старшей пионервожатой в Михайловской СШ Павлодарской области. В 1957г. она поступает в Петропавловский педагогический институт им. Ушинского, выбор вуза был связан с желанием изучать русский язык, литературу и историю, пединститут в Петропавловске оставался единственным вузом, где ещё сохранялась двойная специальность. В 1962г. Табакова З.П. с отличием окончила вуз по специальности «учитель русского языка, литературы и истории». С 1962 по 1971гг. по распределению вместе с мужем работала учителем в Лебяженской средней школе Булаевского района, затем директором Средней Ново-Булаевской железнодорожной школы. В 1971г. З.П. Табакова проходит по конкурсу на кафедру русского языка нашего вуза, работает преподавателем, старшим преподавателем, заместителем декана историко-филологического факультета.

В 1979г. З.П. Табакова защищает кандидатскую диссертацию *«Функции предложно-падежной синтаксической формы «у + род.п. имени» в современном русском языке»*, в которой предложила и обосновала новый подход к решению вопросов квалификации безглагольных предложений. В 1986г. решением ВАК при Совете Министров СССР ей присвоено учёное звание доцента по кафедре русского языка.

С 1981г. З.П. Табакова стала бессменным зав. кафедрой русского языка, а с 1997 после объединения кафедры русского языка и кафедры литературы по 2015г. – заведующей кафедры «Русский язык и литература». В 1997г. по инициативе З.П. Табаковой в СКГУ на кафедре была открыта перспективная специальность «журналистика», выпускники которой работают сегодня в городских, областных, республиканских и российских СМИ. В 2002 году на кафедре «Казахская филология» было открыто отделение журналистики на казахском

языке, в 2016 году на базе двух отделений журналистики была создана самостоятельная кафедра «Журналистика».

Впервые в СКГУ на кафедре русского языка была открыта магистратура, диплом магистра под N1 получила Казанцева З.М., ставшая первой в СКГУ выпускницей магистратуры, все эти годы Зульфия Муратбековна продолжает работать на кафедре.

В 1992г. вышла в свет монография З.П. Табаковой *«Безглагольные предложения в современном русском языке»*. В 1994г. доцент З.П. Табакова защитила первую в Казахстане докторскую диссертацию по русскому языку *«Структурно-семантические типы безглагольных предложений в современном русском языке»*, в которой автором представлены результаты многолетних исследований семантического синтаксиса русского языка. В 1998 году З. Табаковой присвоено учёное звание профессора по специальности «языкознание».

Зинаида Петровна отличный педагог и хороший организатор. В 1995г. по инициативе профессора З.П. Табаковой в университете была открыта аспирантура по специальности 10.02.01 – русский язык, а в 2000г. по этой специальности открыт Совет по защите кандидатских диссертаций. Под руководством З.П. Табаковой защитили кандидатские диссертации 11 аспирантов: Твёрдохлебова Е.А., Сабиева Е.В., Оспанова И.В., Дарбаева Ж.К., Бочкова Л.А., Сегизбаева К.К., Сириля М.А., Беймухаметова А.А., Макарова О.В., Сараева О.А., Мисяченко С.В. В работе регионального совета принимали участие учёные из разных вузов Казахстана и России. Здесь защищались преподаватели не только из СКГУ, но и из вузов Алматы, Павлодара, Кустаная, Усть-Каменогорска. По результатам государственной аттестации в 2014г. специальность «русский язык и литература» имела 100% обеспеченность докторами и кандидатами наук.

З.П. Табаковой опубликовано более 300 научных работ в различных изданиях, среди которых монографии: *«Безглагольные предложения в современном русском языке»*. – Алма-Ата, 1992г., доработана и переиздана – Алматы, «Отан», 2014г.

«Этнопоэтика. Диалог культур и языков». – Германия: Издательство «Palmarium academic publishing», 2014 г.

Этнолингвистический анализ художественного текста. – Алматы: изд. «Отан», 2014г.;

учебно-методические пособия: *«Синтаксис. Теория. Практика. Контроль»*, – Петропавловск, 1998г.; *«Этнопоэтика»*, – Петропавловск, 2008г.; *«Проблемные вопросы синтаксиса»*, – Петропавловск, 2014г.; *«Этнопоэтика как средство воспитания толерантности в поликультурном обществе»*, – Петропавловск: СКГУ, Ассамблея народа Казахстана, 2015г.; *«Полиязычие как основа стабильности и развития казахстанского общества»*, – Петропавловск: СКГУ, Ассамблея народа Казахстана, 2016г.; *«Работа с текстом на занятиях по русскому языку в группах с казахским языком обучения»*, – Петропавловск: СКГУ им. М Козыбаева, 2016г.(в соавторстве с А.К. Карабатыровой) и другие. Она активно публикуется в республиканских и зарубежных научных изданиях с высоким импакт-фактором.

Научная школа профессора З.П. Табаковой хорошо известна не только в Казахстане, но и за рубежом. Данные о З.П. Табаковой внесены в международную энциклопедию «Кто есть кто в современной русистике», изданную в 1994г. в Хельсинки. В 2006 году З.П. Табакова за лингвистические исследования в мировой науке включена в «Биографический словарь. Кто есть кто?» Кембриджского центра. Сведения о научной деятельности профессора З.П. Табаковой размещены в книге «Казахстанская русистика в лицах», – Астана, 2009г., а также в республиканской и областной энциклопедиях, в книге, рассказывающей о выдающихся людях города, «Петропавловск. Время. События. Люди», – Петропавловск: «Северный Казахстан», 2004г.

Зинаида Петровна, читает лекции учителям области, работает на курсах по переподготовке учителей, участвует в жюри областных и республиканских олимпиад и конкурсах проектов школьников. Много лет она была активным членом общества «Знание» и «Общества книголюбов», награждена нагрудными знаками этих обществ. Зинаида Табакова активно публикуется в СМИ, награждена почётной грамотой за активную работу нештатным корреспондентом областной газеты.

З.П. Табакова награждена почётными грамотами ректора, департамента образования СКО, акима области, Министерства образования РК; нагрудными знаками: «Отличник образования РК», «Почётный работник образования РК»; медалями: «Ветеран труда», «За доблестный труд», «20 лет Независимости Республики Казахстан», «Большая золотая медаль СКГУ им. М. Козыбаева», «80 лет КазНУ им. аль-Фараби», «25 лет Независимости Республики Казахстан». В 2007 году стала Лауреатом премии первой степени акима Северо-Казахстанской области в сфере образования.

В 2009 году ей присвоено звание Почётный гражданин Северо-Казахстанской области.

Оспанова И.В., кандидат филологических наук,
доцент кафедры русского языка и литературы

ПРОФЕССОР И.А. ФИГУРОВСКИЙДІҢ МЕКТЕБІ

Фигуровский И.А.
профессор.

Болашақ ғалым 1899 жылы 24 тамызда Красноярскіде шіркеу қызметкерінің отбасында дүниеге келген. 13 жасынан еңбекке араласады: губерния баспаханасында түзетуші болып істей жүріп, Красноярск рухани семинариясында оқиды. 1926 жылы Иркутск халыққа білім беру институтының педагогика факультетін бітіреді. Мұғалім болып еңбек етеді, кәсіподақ белсендісі, «Долой неграмотность!» қоғамының округтық кеңесі оқу комиссиясының мүшесі болады. Институтты бітірген соң, Иван Фигуровский өз еңбектерін ғылыми журналдарға шығарумен белсенді айналысады. 1930 жылы И.А. Фигуровский Алматыға көшіп келіп, Қазақ педагогикалық институтында жұмыс істейді. Жас оқытушы аз уақыттың ішінде қазақ тілін үйреніп алады, бұл оған орыс тілін жетік меңгермеген қазақ студенттеріне сабақ беруге мүмкіндік берді. Ол отызыншы жылдардың басында шыққан қазақ мектептеріне арналған бірнеше орыс тілі оқулықтарының авторы болды. Содан кейін Горкий білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру институтында еңбек етеді, Астрахань пединститутының тіл білімі кафедрасының меңгерушісі болады.

Ұлы Отан соғысы жылдары сержант И.А. Фигуровский Румыния, Болгария, Югославия, Венгрия, Австрияда фашизмнен азат ету соғыстарына қатысады. Иван Александровичтің жауынгерлік ерліктері «Жауынгерлік еңбегі үшін», «Болгарияны азат етуге қатысқаны үшін», «Германияны жеңгені үшін», «Ұлы Отан Соғысы 20 жыл», «Ұлы Отан Соғысы 30 жыл», «КСРО қарулы күштеріне 50 жыл», «КСРО қарулы күштеріне 60 жыл» сынды көптеген наградалармен атап өтілген.

Соғыстан кейін Иван Александрович Ельец қаласында жұмыс істейді. 1947 жылы «Смысловые отношения между самостоятельными предложениями и грамматические средства их выражения» тақырыбына кандидаттық диссертациясын сәтті қорғайды. «Орыс тілі» мамандығы бойынша кандидат атанған Иван Александрович орыс тілін оқыту әдістемесімен айналысуды қолға алады. Бұл жұмыстың нәтижесінде 1967 жылы орыс тілін

оқыту әдістемесі бойынша «Структура текста произведения и обучение школьников элементам структуры письменных работ» тақырыбына жазылған докторлық диссертациясын қорғап шығады. Ғылым докторы дипломымен қатар Иван Александровичке педагогика ғылымдарының профессоры ғылыми атағы беріледі. Профессор И.А. Фигуровский үндіевропа тілдерінің тұтас мәтінінің синтаксисін зерттеуді қолға алады. Неміс, ағылшын, француз, польша, украин, белорусь тілдерін, сонымен қатар түрлі деңгейде үндіевропалық емес топқа жататын тілдерді меңгерген ғалым түрлі тілдерді салыстыра келіп, филолог студенттер үшін таптырмас құрал болған «Тіл біліміне кіріспе» оқулығын шығарады.

1975–1982жж. И.А. Фигуровский К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институты орыс тілі кафедрасының профессоры болып қызмет етеді. Тұтас мәтіннің синтаксисін зерттеуді жалғастыра отыра, ғалым қазақ тіліндегі мәтіндері де зерттеуге көңіл аударады. Көпжылдық шығармашылық еңбегінің барысында профессор 100-ден артық ғылыми-әдістемелік еңбек жазады. Бірнеше жылдар бойы лингвистикалық циклдың барлық курстары бойынша дәріс оқиды, 30 жылдай түрлі кафедралардың меңгерушісі болады. Педагог-ғалым көпжылдық еңбегі үшін «Ерен еңбегі үшін. В.И. Лениннің туғанына 100 жыл толу құрметіне» медалімен, «РСФСР Ағарту ісінің үздігі» және «КСРО Ағарту ісінің үздігі» төсбелгілерімен, көптеген Құрмет грамоталарымен марапатталды.

Иван Александрович әрқашан кафедраның жас оқытушыларына әдістемелік көмек көрсетті. Жоғары санатты маманнан кеңес алуға елдің түрлі қалаларынан жас ғалымдар келетін. И.А. Фигуровский мектебінің есігі көпшілік қауымға ашық болатын: ол ғылымға бет бұрған студенттер мен әріптестеріне ақылы мен кеңесін айтып, қол ұшын беруден еш жалықпайтын. Ол ұстаздарды өз жұмысына шығармашылықпен қарап, педагогикалық эксперимент әдістерін игеруге, теориялық білімді практикамен ұштастырып, тексеруге шақырды.

Жылдар өтіп, көптеген өзгеріс болса да, бұрынғы Петропавл педагогикалық институтының ұжымы (қазіргі СҚМУ) өзінің алғашқы профессорларының бірін ұмытқан емес. Иван Александрович кафедрада ғалым атанған әріптестерінің, дәрістерін тыңдап, білім нәрімен сусындаған студенттерінің, көптеген орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің есінде.

З.П. Табакова, профессор,
филология ғылымдарының докторы

ШКОЛА ПРОФЕССОРА И.А. ФИГУРОВСКОГО

Будущий учёный родился 24 августа 1899 года в Красноярске в семье священника. С 13 лет начал трудовую деятельность: давал частные уроки, работал корректором в губернской типографии и одновременно учился в Красноярской духовной семинарии. В 1926 году

окончил педагогический факультет словесного цикла Иркутского института народного образования. Работал учителем, был профсоюзным активистом, членом учебной комиссии окружного совета общества «Долой неграмотность!» После окончания университета Иван Фигуровский начинает активно печататься в научных журналах. В 1930 году И.А. Фигуровский переезжает в Алма-Ату и трудится в Казахском педагогическом институте. Молодой преподаватель в короткий срок изучил казахский язык, что помогло ему успешно проводить занятия со студентами-казахами, плохо владеющими русским языком. Он стал автором нескольких учебников русского языка для казахских школ, вышедших в начале 30-х годов. Затем была работа в Горьковском институте повышения квалификации работников образования, заведующим кафедрой языкознания Астраханского пединститута.

В годы Великой Отечественной войны сержант И.А. Фигуровский участвует в боях за освобождение от фашизма Румынии, Болгарии, Югославии, Венгрии, Австрии. Героическая военная страница жизненного пути Ивана Александровича отмечена многочисленными наградами, в том числе: «За боевые заслуги», «За освобождение Болгарии», «За победу над Германией», «20 лет победы в ВОВ», «30 лет победы в ВОВ», «50 лет вооружённых сил СССР», «60 лет вооружённых сил СССР».

После войны Иван Александрович работает в г.Ельце. В 1947 году он успешно защищает кандидатскую диссертацию *«Смысловые отношения между самостоятельными предложениями и грамматические средства их выражения»*. Став кандидатом по специальности «русский язык», Иван Александрович серьёзно занимается методикой его преподавания. Итогом этой работы стала защита в 1967 году докторской диссертации по методике преподавания русского языка *«Структура текста произведения и обучение школьников элементам структуры письменных работ»*. Одновременно с дипломом доктора наук Ивану Александровичу присваивается учёное звание профессора педагогических наук. Профессор И.А. Фигуровский приступает к исследованиям синтаксиса целого текста индоевропейских языков. Владея немецким, английским, французским, польским, чешским, украинским, белорусским и в разной степени некоторыми языками не индоевропейской семьи языков, учёный, сопоставляя факты разных языков, выпускает книгу *«Введение в языкознание»*, ставшую настольной книгой для студентов-филологов.

С 1975 по 1982 годы И.А. Фигуровский – профессор кафедры русского языка Петропавловского педагогического института имени К.Д. Ушинского. Продолжая исследование синтаксической структуры целого текста, учёный обращается и к текстам на казахском языке. За многие годы творческой работы профессор опубликовал более 100 научно-методических работ. Многие годы читал лекции по всем курсам лингвистического цикла, около 30 лет заведовал разными кафедрами. Многолетний труд педагога-учёного отмечен медалью «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И. Ленина», значками: «Отличник просвещения РСФСР» и «Отличник просвещения СССР», многими Почётными грамотами.

Иван Александрович оказывал методическую помощь молодым преподавателям кафедры. К специалисту высокого класса приезжали на консультацию молодые учёные из разных городов страны. Школа И.А. Фигуровского была открыта для всех: он с удовольствием работал со студентами, всегда поддерживал преподавателей, проявляющих интерес к занятиям серьёзной наукой. Призывал учителей творчески подходить к своей

работе, осваивать методику педагогического эксперимента. Учёный был убеждён, что все теоретические положения должны проверяться практикой. Прошли годы, многое изменилось, но коллектив бывшего Петропавловского пединститута (ныне СКГУ) помнит одного из своих первых профессоров. Ивана Александровича помнят его ставшие учёными коллеги по кафедре, благодарные ему студенты, слушавшие его лекции, многие учителя русского языка и литературы.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ТАЛАНТ ПЕН – ӨЗ ІСІНЕ БЕРІЛГЕНДІК

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Клара Міңайдарқызы Атығаева 1952 жылы 21 сәуірде Петропавл қаласында мұғалімдер отбасында дүниеге келді. «Ұлы ұстаз». Осы сөзді естігенде, біз ол адамның барлық күш-жігері мен білімін өскелең ұрпақты оқытып, тәрбиелеуге жұмсайтынын түсінеміз. Клара Міңайдарқызы – сол ұздардар қатарынан. «Орыс тілі мен әдебиеті» мамандығы бойынша К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтын бітіріп, Клара Міңайдарқызы Совет ауданының Трудовое ауылына жұмысқа жолдама алады. Бір жыл өткен соң, 1975 жылы, ол орыс тілі кафедрасына оқытушы лауазымына жұмысқа шақырылады.

1977 жылы К.М. Атығаева Абай атындағы Қазақ педагогикалық институты аспирантурасының «орыс тілін оқыту әдістемесі» мамандығына оқуға түседі. Оны бітірген соң Клара Міңайдарқызы кафедраға қайта оралады. 1988 жылы Н.К. Крупская атындағы Мәскеу облыстық Еңбек Қызыл Ту ордені педагогикалық институтында *«Предупреждение и преодоление речевых ошибок в русской речи учащихся 4 – 6 классов казахской школы»* тақырыбында кандидаттық диссертациясын қорғап шығады. 1994 жылы ЖАК шешімімен К.М. Атығаеваға доцент ғылыми атағы берілді. Клара Міңайдарқызы, бүгін де, орыс тілді аудиторияда қазақ тілін оқыту әдістемесі саласында зерттеулермен айналысады. Ол - 50-ден астам ғылыми еңбектердің авторы.

1988 -1989 жылдары ол орыс тілі кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарды. Клара Міңайдарқызы - қазақ филологиясы кафедрасының тұңғыш меңгерушісі. 5 жылдан соң кафедра қайта құрылып, оның негізінде университетте жаңа кафедра, қазақ тілі кафедрасы, ашылды. Клара Міңайдарқызы жеті жыл бойы осы кафедраның меңгерушісі қызметін атқарады.

Клара Міңайдарқызы Атығаева – белсенді, еңбекқор, жан-жақты тұлға, дарынды оқытушы. Ол әрқашанда ізденіс пен жаңа шығармашылық идеяларды жүзеге асыру үстінде. Өзі адал, әділетті бола тұра, надандық пен өтірікті жақтырмайтын адам. Мүмкін, осы қасиет оны «сыймсыз мінезді» адам ретінде көрсететін шығар, бірақ ол өзінің пікірінен ешқашан қайтпайды. Жас оқытушылар одан ақыл-кеңес сұраған жағдайларда, Клара Міңайдарқызы оларға әрдайым қол ұшын беруге дайын.

К.М. Атығаева өз жұмысын жақсы көреді, кез келген сабақтың жоспарын ойластырып құрастырады. Тіпті, оқу үлгерімі төмен студент те аз уақыт ішінде қазаша сөйлей бастайды. Студенттер оның сабағын үлкен ықыласпен қатысады. Педагог әрбір сабағын қызықты етуге тырысады, ол студенттердің шығармашылық белсенділігін, өздігінен жұмыс жасай білу қабілеттерін, олардың басты құзыреттіліктерін қалыптастыру бағытында көп жұмыс жасайды. Ол сабақтарында әрбір студентпен тіл табысып, жеке жұмыс жасау әдісін тиімді қолданады. Оның қағидасы – А. Дистервег сөздері: «Каждый ученик развивается с собственной скоростью». Клара Міңайдарқызының сабақтарында оқытушы мен студент арасында өзара түсіністік, мейрімділік қарым-қатынас жасалады. Студенттер оны сезініп, ұстазымен өздерінің жоспарлары, уайым-қайғылары, мақсаттары және армандарымен бөліседі. Клара Міңайдарқызының шәкірттері өз ұстазын жылы сөзбен еске алады. Мысалға, Анна Леонтьева (Ломоносова) былай дейді: «Когда-то наш курс называли «золотым веком в истории филфака», мы считались умными студентами, но заносчивыми и безапелляционными. И юная девушка–преподаватель ненавязчиво давала нам уроки истинной мудрости. Клара Мнаидаровна всегда с особым тактом подводила зарвавшихся «гениев» к адекватному решению».

1997 жылы К.М. Атығаева «Сорос – Қазақстан» қоры жариялаған «Развитие критического мышления через чтение и письмо» Халықаралық байқауына қатысып, сол қордың гранты иегері атанды. Оның университеттің дамуына қосқан зор үлесі мен еңбек тәжірибесі жоғары бағаланады. 1998 жылы Қазақстан Республикасының білім беру саласына еңбегі сіңгені үшін ол «ҚР Білім беру саласының үздігі» төс белгісімен марапатталды. 2008 жылы облыстың әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына белсене қатысқаны үшін ол Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

2011 жылы оның көпжылдық еңбегі ҚР БҒМ Алғыс хатымен белгіленді. 2012 жылы М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің дамуына зор үлес қосқаны үшін «Үлкен алтын медальмен» марапатталды. 2016 жылы өскелең ұрпақты оқыту және тәрбиелеу ісіндегі елеулі табыстары үшін Клара Мінайдарқызы «Ы. Алтынсарин» төс белгісімен марапатталды.

Клара Мінайдарқызы өз ісін адал атқарып, бүгін де университет қабырғасында сапалы білім беру, жас ұрпақты мейрімділік пен адамгершілікке тәрбиелеу жұмысын жалғастыруда. Ол өмірде өз орнын, өзінің сүйікті ісін тапқаны анық.

З.П. Табакова, профессор,
филология ғылымдарының докторы

ТАЛАНТ И ПРЕДАННОСТЬ СВОЕМУ ДЕЛУ

Клара Минайдаровна Атыгаева родилась 21 апреля 1952 года в городе Петропавловске в учительской семье. «Учитель от бога». Когда мы слышим это выражение, мы понимаем, что так говорят о тех, кто все свои силы и знания отдаёт обучению и воспитанию подрастающего поколения. Клара Минайдаровна, – из такой когорты учителей. Успешно окончив Петропавловский педагогический институт имени К.Д. Ушинского по специальности «русский язык и литература», Клара Минайдаровна была направлена на работу в село Трудовое Советского района, но уже через год, в 1975 году, она была приглашена преподавателем на кафедру русского языка.

В 1977 году К.М. Атыгаева поступила в аспирантуру Казахского педагогического института имени Абая по специальности «методика преподавания русского языка». После её окончания Клара Минайдаровна вернулась на кафедру. В 1988 году состоялась защита кандидатской диссертации *«Предупреждение и преодоление речевых ошибок в русской речи учащихся 4 – 6 классов казахской школы»* в Московском областном ордена Трудового Красного Знамени педагогическом институте имени Н.К. Крупской. В 1994 году решением ВАК Атыгаевой К.М. присвоено учёное звание доцента. Клара Минайдаровна и сегодня активно занимается исследованиями в области методики казахского языка в русскоязычной аудитории. Ею опубликовано более 50 научных трудов.

С 1988 года по 1989 год она исполняла обязанности зав. кафедрой русского языка. Клара Минайдаровна стояла у истоков открытия кафедры казахской филологии. Через 5 лет была проведена реорганизации этой кафедры и на её базе в университете была создана новая кафедра – кафедра «казахский язык», которую возглавила Клара Минайдаровна и на протяжении семи лет умело руководила этой кафедрой.

Клара Мнайдаровна Атыгаева – активная, деятельная, разносторонняя личность, талантливый преподаватель. Она всегда полна энергии и новых творческих замыслов. Честная, с обостренным чувством справедливости, она не терпит невежества и лжи. Наверное, это иногда делает её «неудобным» человеком, но она всегда остаётся верна своим принципам. Молодые преподаватели обращаются к ней за советом как к наставнику и в своих трудных жизненных ситуациях, со свойственной ей отзывчивостью, Клара Мнайдаровна всегда готова помочь каждому.

Атыгаева К.М. очень любит свою работу, продумывает каждое занятие. Даже самый слабый студент через короткое время начинает складно излагать свои мысли на казахском языке. Студенты с удовольствием посещают её занятия. Педагог стремится сделать каждое занятие интересным, развивающим творческую активность, самостоятельность, формирующим ключевые компетенции. Она ведёт занятия, используя индивидуальный подход к студентам, терпеливо относясь к так называемым тугодумам. Её кредо – слова А. Дистервега: «Каждый ученик развивается с собственной скоростью». На занятиях Клары Мнайдаровны царит атмосфера доброжелательности и взаимопонимания. Чувствуя доброе отношение к себе, студенты отвечают ей тем же, делятся с ней своими радостями, огорчениями, мечтами и планами. С теплотой и благодарностью отзываются о Кларе Мнайдаровне её бывшие студенты. Так, Анна Леонтьева (Ломоносова) пишет: «Когда-то наш курс называли «золотым веком в истории филфака», мы считались умными студентами, но заносчивыми и безапелляционными. И юная девушка–преподаватель ненавязчиво давала нам уроки истинной мудрости. Клара Мнайдаровна всегда с особым тактом подводила зарвавшихся «гениев» к адекватному решению.»

В 1997г. Атыгаева К.М. приняла участие в Международном конкурсе «Развитие критического мышления через чтение и письмо», объявленном фондом «Сорос – Қазақстан», и стала обладателем гранта этого фонда. Её вклад в развитие университета и богатый трудовой опыт оценены и отмечены. В 1998г. за особые заслуги в области образования Республики Казахстан она награждена нагрудным значком «Отличник образования РК». В 2008г. за активное участие в социально-экономическом и культурном развитии области она

награждена Почетной грамотой акима Северо-Казахстанской области. В 2011г. её многолетний труд отмечен благодарственным письмом Министра образования и науки РК. В 2012г. за вклад в развитие Северо-Казахстанского университета им. М. Козыбаева она награждена «Большой золотой медалью». В 2016г. за значительные успехи в деле обучения и воспитания подрастающего поколения Клара Мнайдаровна Атыгаева награждается нагрудным знаком «Ы. Алтынсарин»

Клара Мнайдаровна верна своей работе, своему университету, продолжает «сеять разумное, доброе, вечное». Время показало, что этот человек нашёл своё место в жизни и своё любимое дело.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ЖАСАМПАЗ, ТӘЛІМГЕР, ТӘРБИЕШІ

География ғылымдарының кандидаты, доцент,
СҚМУ профессоры

Адам өмірінде отбасының алатын орны ерекше екендігі белгілі. Наталья Петровна инженер-құрылысшы отбасында туған. Оның әкесі Петр Иванович Харьков технологиялық институтын бітірген соң, Уралға жіберіледі. Онда ол Магнитогорск металлургия комбинатының алғашқы домналарын салды, Свердловск қаласында Уралмаш құрылысына қатысты. Наталья Петровна 1939 жылы 26 тамызда Свердловск облысында дүниеге келді. Әкесі соғысқа аттанған соң, отбасы Қазақстанға көшіп, сонда қалады. Балаларының

тәрбиесіне ерекше мән берген анасы Прасковья Ивановна ақылды, мейірімді, еңбекқор, музыканы сүйетін әйел болатын. Үйде анасы романстарды жиі айтатын. Бес баласының барлығы да өз елінің нағыз азаматтары болып өседі. Кенже қызы Нина Петровна ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Томск қаласының онкологиялық ҒЗИ-да еңбек етеді. Ұлы Владимир Петрович бірнеше Еңбек даңқы орденінің иегері. Наталья Петровнаның қызы Ирина—биология ғылымдарының кандидаты.

Наталья Петровна 1964 жылы Петропавл пединститутын бітірген соң, география кафедрасының лаборанттығынан бастап, СҚМУ проректоры және профессоры дәрежесіне дейін қызмет атқарады, СҚМУ -да 53 жыл бойы еңбек етіп келеді. «География және экология» кафедрасы оқытушыларының көпшілігі - оның шәкірттері, университетіміздің әр жылғы түлектері. Профессор Белецкая Н.П. - біздің білім ордамызда, мұғалімдер институтының директоры, кафедра меңгерушісі лауазымында көптеген жылдар бойы қызмет еткен, Ленинград мемлекеттік университетінің 1941 жылғы түлегі Г.Д. Овчинниковтың шәкірті.

Ұйымдастырушылық қабілеті зор, география және экология пәндерін оқытудан көп жылдық тәжірибесі бар Наталья Петровна ұзақ уақыт «Физикалық география» кафедрасының меңгерушісі болады. Жаз уақытында ол тек СҚО ғана емес, сондай -ақ Батыс-Сібір жазығының оңтүстік бөлігінің жер бедері мен көлдерін, Есіл өзені алабының экологиялық жағдайын зерттеу бойынша бірнеше экспедицияларды сәтті ұйымдастырады. Дала экспедицияларын ұйымдастыру көп күшті қажет етеді, өйткені ғылыми жоспардан басқа, қаржылық қамтамасыз ету, көлік құралдары, дала жағдайында тұру және тамақтану сияқты көптеген мәселелерді жан-жақты ойластыру қажет. Наталья Петровна осынау қиын істі атқара білді. Көптеген жылдар бойы кафедраның дамуына зор үлес қосқан, СО ҒА КСРО Геология және геофизика институты геоморфология және неотектоника лабораториясының директоры г-м.ғ.д. В.А. Николаевпен біріге отырып, бірнеше экспедиция ұйымдастырылды.

Белецкая Н.П. ММУ-дың география факультетінде «Рельеф Петропавловского Приишимья и история его развития в кайнозое» тақырыбына жазылған кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап шықты. Батыс Сібірдің оңтүстік жазықтары аумағында қалыптасқан осынау тамаша жер бедерінің пайда болу сырын көптеген ғалымдар зерттеді. Наталья Петровнаның еңбектерінде олардың пайда болуының абразивті-аккумулятивті гипотезасы, осы жер бедерінің пайда болу механизмі ұсынылған.

«Генезис озёрных котловин Западно-Сибирской равнины» тақырыбына докторлық диссертация жазылды, алайда қалыптасқан жағдайларға байланысты қорғауға ұсынылмады. Наталья Петровна зерттеу нәтижелерін еркін еңбегінде қорытындылады, көлемі 3 миллион шаршы шақырымдай жазық аумағын көлдердің жиілігі мен тығыздығына байланысты аудандастырды. ҒА КСРО «Геоморфология» журналында жарық көрген мақалада көрсетілген Батыс-Сібір жазығы көлдерінің генетикалық классификациясының жасалуын зерттеудің басты нәтижесі деп айтуға болады.

Белецкая Н.П. табиғатты қорғау мазмұнындағы тәжірибеде қолдануға бағытталған жобалар мен бағдарламалар жасады: «Технологиялық парк «Солтүстік» – 2000ж.,» жобасы, Қазақстан Республикасының экологиялық білім беру тұжырымдамасы – 2002ж., Қазақстан Республикасы 2005-2007 жылдарға арналған қоршаған ортаны қорғау бағдарламасы (2004 жылдың желтоқсан айында ҚР Премьер-Министрі бекіткен), Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі тұрақты даму тұжырымдамасы. «Азып-тозған жерлерде орманды даланың табиғи ландшафтын қалпына келтіру» (Шакшакбаев мектебіне арналған) жобасы бойынша және 2005- 2008жж. жүзеге асырылған «Солтүстік Қазақстанның көл экожүйесінің

биоэртүрлілігін сақтау» жобасы бойынша ПМГ/ГЭФ ПРООН (Программа Малых Грантов Глобального Экологического Фонда) гранттарына ие болды.

Н.П. Белецкая маңызды ғылыми мәселені шешудің жаңа тәсілі іске асырылған «Солтүстік Қазақстан және Шығыс Қазақстан облыстарының территориясы мен халқының денсаулығын кешенді экологиялық зерттеу» тақырыбындағы жұмысты басқарды. Зерттеу экологиялық жағдайы әр түрлі, бірақ онкологиялық аурулар бойынша деңгейлері жақын аймақтарды салыстыру арқылы жүргізілді. Зерттеушілер қалыптасқан жағдай түрлі факторларға байланысты екендігін алға тартты. Зерттеу популяциялар (адамдар тобы) деңгейінде көпжылдық статистикалық көрсеткіштерді өңдеу негізінде жүргізілді. Сырқаттанудың барынша ықтимал факторлары арасында ауыз судың геноуыттылығы, зиянды әдеттер сияқты факторлар атап өтілді. Тақырып бойынша жұмыс ҚОҚМ мен ҚР БҒМ гранттық қолдауымен 2005–2010 жылдары жүргізілді.

Наталья Петровна – бірнеше монографиялардың соавторы және редакторы. 2003 жылы «Солтүстік Қазақстан облысында ауыл шаруашылығын жүргізу жүйесі» атты ұжымдық монография, Барнаул ғалымдарымен бірлесіп, «Солтүстік Қазақстанның су экожүйесі» (2011ж.) монографиясы жарық көрді. Барнаул және Томск ғалымдары қатысқан зерттеу қорытындысы бойынша «Солтүстік Қазақстан және Шығыс Қазақстан облыстары халқының онкологиялық ауруларға шалдығуына сыртқы орта факторларының әсері» (2013) атты монография шықты. Наталья Белецкая барлығы 200-ден артық ғылыми және ғылыми-әдістемелік еңбек жазды. Бүгінгі күні Наталья Петровна табиғи ресурстарды, көл экожүйелерін, экологиялық жағдайды бағалау, Солтүстік Қазақстанның шөлейттенуі, ерекше қорғауға алынған табиғи аймақтарды экологиялық картографиялау, ғылыми негіздеу және бөлу, қоршаған ортаны басқаруды жақсарту жөніндегі ұсыныстар даярлау бойынша ғылыми зерттеулерге жетекшілік жасауды жалғастырып келеді.

Наталья Петровнаны жан жылулығы, адамдарға деген мейірімді қарым-қатынасы ерекшелендіріп тұрады, – деп еске алады М.М. Тайжанова. «Мен пединститутқа аспирантураны бітірген соң келіп, жатақханаға орналастым. Маған жиһаз берілді: темір кереует, үстел, орындық. Бірде кафедра меңгерушісі Белецкая Н.П. жас маманның қалай тұрып жатқандығын көруге келді. Темір кереуетті көріп, келесі күні -ақ өз үйінен ағаш кереует әкеп берді. Сол кезде мен үшін бұл үлкен сыйлық болатын, мен оны біразға дейін пайдаландым. Тағы бір жай еске түсіп отыр. 90-ыншы жылдардың басында біздің кафедрада кафедра түлектері, жас жұбайлар жұмыс істеді. Олардың кішкентай баласы болды. Жалақы аз, барлығы талон бойынша, көмек күтетін ешқандай жер жоқ. Бірде оқытушылар бөлмесінде отағасы С. Тесленок отбасының проблемасы туралы айтты. Сол күні Наталья Петровна жас отбасына өзінің бір айлық қантына деген чегін ойланбастан әкеп берді».

Наталья Петровна «КСРО Географиялық қоғамының П. Семенов-Тянь-Шаньский атындағы Алтын медалімен», «Еңбек ардагері» медалімен, «Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарындағы жетістіктері үшін» (КСРО Минвуз), «ҚазКСР Халықтық ағарту ісінің үздігі», «Қазақстан Республикасының Құрметті білім қызметкері» төсбелгілерімен; «Қазақстан Республикасының 10 жылдығына және 20 жылдығына арналған», «СҚМУ Үлкен алтын медалі» мерейтойлық медальдерімен; ҚР БҒМ 4 Құрмет грамотасымен және 3 Алғыс хатпен марапатталған.

Доцент, г.ғ.к. С.Г. Водопьянова

СҚМУ профессоры, г.ғ.к. Phd докторы М.М.Тайжанова

ТВОРЕЦ, НАСТАВНИК, ВОСПИТАТЕЛЬ

Хорошо известно, что многое в жизни человека зависит от семьи. Наталье Петровне повезло: она родилась в интеллигентной семье инженера-строителя. Ее отец Петр Иванович после окончания Харьковского технологического института был направлен на Урал, где строил первые домны Магнитогорского металлургического комбината, участвовал в строительстве «Уралмаша» в Свердловске. Наталья Петровна родилась 26 августа 1939 года в Свердловской области. После ухода отца на фронт семья переехала и осталась в Казахстане. Большое влияние на воспитание детей оказывала мать Прасковья Ивановна, умная добрая трудолюбивая женщина, любившая музыку, обладавшая красивым голосом. В доме часто звучали романсы в ее исполнении. В дальнейшем все пятеро детей состоялись как достойные граждане своей страны. Младшая дочь, Нина Петровна, стала кандидатом сельскохозяйственных наук, трудится в НИИ онкологии в Томске. Сын, Владимир Петрович, получил несколько орденов Трудовой славы. Дочь Натальи Петровны, Ирина, – кандидат биологических наук.

Наталья Петровна, окончив Петропавловский пединститут в 1964 году, прошла большой профессиональный путь от лаборанта кафедры географии до проректора и профессора СКГУ, где работает уже 53 года. Большинство преподавателей кафедры «География и экология» – ее ученики разных лет выпуска. Профессор Белецкая Н.П. является ученицей Овчинникова Г.Д., выпускника 1941 года Ленинградского государственного университета, проработавшего много лет в нашем вузе в должности директора учительского института, заведующего кафедрой.

Наталья Петровна, обладая организаторскими способностями, имея многолетний опыт преподавания географических и экологических дисциплин, долгое время возглавляла кафедру «Физической географии». Ей удалось успешно организовать в летний период несколько экспедиций по изучению рельефа и озёр не только СКО, но и южной половины Западно-Сибирской равнины, строения и экологического состояния долины р Ишим. Организация полевых экспедиций требует колоссальных усилий, поскольку необходимо предусмотреть, кроме научного плана, финансовое обеспечение, транспортные средства, проживание и питание в полевых условиях. Все это было по плечу Наталье Петровне. Несколько экспедиций было организовано совместно с директором лаборатории геоморфологии и неотектоники Института геологии и геофизики СО АН СССР д.г.-м.н. В.А. Николаевым, в течение многих лет оказывавшем большое внимание и помощь в развитии кафедры.

Белецкая Н.П. успешно защитила кандидатскую диссертацию по теме *«Рельеф Петропавловского Приишимья и история его развития в кайнозое»* на географическом факультете МГУ. В итоге исследований Н.П. Белецкой долинная сеть Петропавловского Приишимья «удревнена» на 40 миллионов лет, что основано на данных реконструкции погребенного рельефа разных геологических этапов развития. К загадочности происхождения этого удивительного рельефа, сформированного на территории южных равнин Западной Сибири и на суше земного шара, обращались многие исследователи. В работах Натальи Петровны предложена новая абразионно-аккумулятивная гипотеза его происхождения, механизм образования этого рельефа.

Подготовлена была и докторская диссертация *«Генезис озёрных котловин Западно-Сибирской равнины»*, но по сложившимся обстоятельствам к защите не представлялась. Результаты исследований Наталья Петровна обобщила в сводной работе, провела

районирование территории равнины площадью около 3 миллионов квадратных километров по частоте встречаемости и плотности озёрных котловин. Основным результатом исследования можно считать разработку генетической классификации озёрных котловин Западно-Сибирской равнины, представленную в статье в журнале «Геоморфология» АН СССР

Белецкой Н.П. разработаны проекты и программы научных исследований природоохранного содержания, ориентированные на практическое использование: проект «Технологический парк «Север» – 2000г., «Концепция экологического образования Республики Казахстан» – 2002г., Программа охраны окружающей среды Республики Казахстан на 2005-2007 годы (утверждена Премьер-Министром в декабре 2004 года), Концепция устойчивого развития Республики Казахстан до 2015 года. Получены гранты ПМГ/ГЭФ ПРООН (Программа Малых Грантов Глобального Экологического Фонда) по проекту «Восстановление лесостепного естественного ландшафта на деградированных землях» (для школы Шакшакбаева), и по проекту «Сохранение биоразнообразия озёрных экосистем Северного Казахстана», реализованный с 2005 по 2008гг.

Н.П. Белецкая возглавила работу по теме «Комплексные экологические исследования территории и здоровья населения Северо-Казахстанской и Восточно-Казахстанской областей», в которой был реализован новый подход к решению важной научной проблемы. Исследование строилось на сравнении регионов с разной экологической ситуацией, но с очень близким уровнем онкозаболеваемости. Исследователи исходили из представления, что в сложившейся ситуации действует целый комплекс факторов. Исследование проводилось на уровне популяций (групп людей) на основе обработки многолетних статистических показателей. Среди наиболее вероятных факторов заболеваемости выделены: эндемичность геохимических показателей, генотоксичность питьевой воды, вредные привычки. Работа по теме проведена с 2005 по 2010гг. при грантовой поддержке МООС и МОН РК.

Наталья Петровна – соавтор и редактор нескольких монографий. В 2003 году выпущена коллективная монография «Система ведения сельского хозяйства Северо-Казахстанской области». Совместно с учёными Барнаула выпущена монография «Водные

экосистемы Северного Казахстана», 2011 год. По итогам исследований, в которых принимали участие российские учёные Барнаула и Томска, выпущена монография «Влияние внешних факторов среды на онкологическую заболеваемость населения Северо-Казахстанской и Восточно-Казахстанской областей», 2013 год. Всего Наталья Белецкая опубликовала более 200 научных и научно-методических работ. В настоящее время Наталья Петровна продолжает руководить научными исследованиями по изучению природных ресурсов, озёрных экосистем, оценке экологических ситуаций, в том числе антропогенного опустынивания Северного Казахстана, экологического картографирования, научного обоснования и выделения особо охраняемых природных территорий, подготовки рекомендаций по улучшению управления окружающей средой.

«Наталью Петровну отличает душевная теплота и доброе отношение к молодым преподавателям, – вспоминает М.М. Тайжанова. «Я прибыла в пединститут в. по окончании аспирантуры и поселилась в общежитии. Мне выдали мебель: железную кровать, стол, стул. Как-то раз заведующая кафедрой Белецкая Н.П. пришла посмотреть, как обустроился молодой преподаватель. Увидев панцирную кровать, она на другой же день привезла из своего дома деревянную кровать, которой я долго время пользовалась, для меня это был поистине царский подарок. Вспоминается и другой подобный случай. На нашей кафедре в начале 90-х годов работала молодая пара из выпускников кафедры. У них был ребенок. Зарплата маленькая, всё по талонам, помощи ждать неоткуда. Как-то в преподавательской глава семьи С. Тесленок рассказал о семейных проблемах. Наталья Петровна в тот день *отоварила* чек на сахар и, не задумываясь, отдала семье молодых преподавателей свой месячный запас сахара.

Труд Натальи Петровны отмечен высокими наградами: «Золотой медалью им. П.П. Семенова-Тянь-Шанского Географического общества СССР», медалью «Ветеран труда»; нагрудными знаками: "За успехи в научно-исследовательской работе студентов" (Минвуз СССР), «Отличник народного просвещения Казахской ССР», «Почётный работник образования Республики Казахстан»; юбилейными медалями: в честь 10-летия и 20-летия Республики Казахстан, Большой золотой медалью СКГУ; 4-мя Почётными грамотами и 3-мя Благодарностями МОН РК.

Доцент, к.г.н. С.Г. Водопьянова

Профессор СКГУ, к.г.н. доктор Phd М.М. Тайжанова

ҚҰРМЕТТІ ПРОФЕССОР ЖӘНЕ ЕҢБЕК СІңІРГЕН ЖАТТЫҚТЫРУШЫ

Доцент, Құрметті профессоры

Алпысыншы жылдардың басында Виктор Антонович Бондаренко алғаш рет жаңа ғана салынған К.Д. Ушинский атындағы пединституттың табалдырығын аттайды. Оны Петропавл механизация техникумының студенті болып жүрген кезде-ақ қаладағы белгілі бапкер, пединститут оқытушысы, ҚазМДШИ түлегі Мурзамухамедов Халил Джалильевич аңғарады. Жасөспірімдік шақта Виктор оның өміріндегі басты мақсаттың бірі спортта биіктен көріну екендігін түсінеді. Сол кезден бастап ол өзін жеке тұлға ретінде сезіне бастайды. Содан бері белгілі бапкер мен жас спортшының өмір жолдары бір болды. Тәлімгерінің кеңесімен Виктор Бондаренко 1966 жылы пединституттың студенті атанады, ал бірінші курсты аяқтаған соң, болашағы зор спортшы ретінде Қазақ мемлекеттік дене шынықтыру институтына шақырылады. Бұл ауысуға да сол кезде Алматыда жұмыс істеп жүрген тәлімгерінің әсері болды. Спорттағы жетістіктер де басталып кетеді. Виктор КСРО спорт шебері нормативтерін орындайды, жастар арасындағы Қазақстан чемпионы, Бүкілодақтық Универсиада жүлдегері атанады. Ол спорт пен оқуды қатар алып жүреді.

Жоғары оқу орнын аяқтаған соң, дене шынықтыру мұғалімі және сауықтыру жұмысының әдіскері мамандығы бойынша диплом алған В.А. Бондаренко Ағарту министрлігінің жолдауымен туған қаласына келіп, пединститутқа, спорт пәндері кафедрасына оқытушы ретінде қабылданады. Жоғары оқу орнындағы мансабының басынан-ақ Виктор Антонович оқу- жаттықтыру ісіне белсене кіріседі. Н.Т. Макоев, Э.Н. Вайнер, С.Б. Каверин, М.Ф. Косых, Г.Н. Поротиков, М.С. Базилевский, ерлі-зайыптылар И.И. және Л.А. Кручиндер, Н.Н. Колесова, Т.А. Терехина т.б. ұстаздары енді әріптестері болады. Оның өзінің айту бойынша, В.А. Цатурян, К.Ш. Шакенов, А.М. Малыгин, Г.М. Мутанов сияқты ЖОО -ның алғашқы басшыларымен де оның жолы болды, олардың әрқайсысын үлкен құрметпен еске алады.

Болашақ қызметінің мақсаты мен міндеті студенттік шақта -ақ белгілі болған еді, ол – әлемге әйгілі спортшыларды тәрбиелеу. Сегіз жыл ішінде ойлаған мақсатына қол жеткізеді. Оның шәкірттері Владимир Лукин, Александр Кистенев, Анатолий Григорьев, Владимир Жихарь, Вадим Шакшакбаев, Владимир Клепинин – Қазақстан, КСРО чемпиондары, әлем рекордсмендері атанады.

Тәжірибелі ұстаздары, соның ішінде профессор, КСРО-ның еңбек сіңірген жаттықтырушысы Май Ундеевич Хван жаттырушылық мансабының басында ғылымсыз спорт ешқайда апармайтындығын баса айтқан еді. Ғылыми–зерттеу жұмысы, эксперименттер В.А. Бондаренконың қызметінің ажырамас бөлігіне айналады. Өз қызметінің алғашқы қадамынан бастап ол биік таулар саласында зерттеу жүргізетін белгілі ғалымдармен қоян қолтық табысты еңбек етеді. Зерттеулер нәтижесі Қазақстанның құрама командаларымен жұмыста және КСРО -ның басқа да республикаларында қолданылды. Оған қазақстандық және кеңестік спортқа қосқан зор үлесі және халықаралық турнирлердегі жеңістері үшін Олимпиада Ойындарының жеңімпаздары алғыс айтады. Ұлттық Олимпиадалық комитет Виктор Антоновичті олимпиаданың алтын медалімен марапаттап, Мәдениет және спорт министрлігі «ҚР дене шынықтыру және спорттың Құрметті қайраткері» атағын береді. Оның ғылыми мақалалары жергілікті және шетел баспаларында жарық көреді. Оның «К вершинам мастерства», «Спорт в их жизни», «След на земле и в памяти людской» кітаптары, сондай -ақ ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижесі ескеріліп, ҚР БМ ЖАК шешімімен доцент атағы, аз уақыттан соң, педагогика профессоры атағы беріледі.

Виктор Антонович қоғамдық-саяси жұмысқа көп көңіл бөледі. 1989 жылдан бастап төрт рет халық депутаттарының облыстық Кеңесіне және облыстық маслихатқа депутат болып сайланады. Депутаттық өкілеттік және адам құқығын қорғау жөніндегі тұрақты комиссияны басқарды. Облыстық маслихат депутаттарының рейтингі бойынша төрт шақырылым бойы сайлаушылар проблемасын шешуге қатысу, сессиялардағы белсенділік бойынша алғашқылардың қатарында болды. Үш рет депутаттар Виктор Антоновичке ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың сайлауалды компаниясы бойынша облыстық қоғамдық комитетті басқаруға сенім білдірді.

Еңбек ету кезінде Виктор Антонович өзін жауапкершілігі мол, әрқашан қол ұшын беруге дайын тұратын, өз ісінің маманы ретінде көрсете білді. Оның көптеген шәкірттері білім беру, мемлекеттік басқару салаларында, бизнесте т.б. салаларда жауапты лауазымдарда қызмет атқарады. 27 жыл бойы шілденің алғашқы сенбісі күні олар Виктор Антоновичпен дәстүрлі кездесуге келіп, өздерінің отбасылық қуаныштарымен, жұмыстағы жетістіктерімен бөліседі.

Құрметті демалысқа шыкса да В.А. Бондаренко «Северный Казахстан» баспасымен тығыз қарым-қатынаста, Петропавл қалалық қоғамдық Кеңесі, Республиканың олимпиадалық комитетінің жұмысына белсенді қатысады. Қол жеткізген жетістіктері үшін ата-анасына, қарапайым шаруа еңбеккерлеріне, туыстарына, мектеп мұғалімдеріне, өз жаттықтырушыларына және әріптестеріне.

В. Лукин, халықаралық дәрежедегі спорт шебері,

ҚР еңбек сіңірген суретшісі, СҚМУ -дың Құрметті профессоры

ПОЧЁТНЫЙ ПРОФЕССОР И ЗАСЛУЖЕННЫЙ ТРЕНЕР

В начале 60-х годов Виктор Антонович Бондаренко впервые переступил порог только что построенного спортивного зала пединститута им. К.Д. Ушинского. Будучи студентом Петропавловского техникума механизации, он обратил на себя внимание известного в городе тренера, преподавателя пединститута, выпускника КазГИФКа Мурзамухамедова Халиля Джалильевича. Именно первый его учитель стал главным ориентиром на пути к поиску смысла жизни. В юном возрасте Виктор понял, что его цель в жизни – достигнуть совершенства в спорте. С этого момента он стал осознавать себя самостоятельной личностью. С тех пор жизненные пути тренера и начинающего спортсмена практически не расходились. По совету своего наставника Виктор Бондаренко становится в 1966 году студентом пединститута, а после окончания первого курса его как перспективного спортсмена приглашают в Казахский государственный институт физической культуры. Этот перевод также не обошелся без участия наставника, который к тому времени уже работал в Алма-Ате. Спортивные успехи не заставили себя долго ждать. Виктор выполняет норматив мастера спорта СССР, становится чемпионом Казахстана среди молодёжи, призёром Всесоюзной Универсиады. Он успешно совмещал занятия спортом с учёбой, получая только отличные оценки. Однако любовь к спорту была сильнее любых увлечений и заманчивых перспектив.

После окончания вуза, получив диплом с квалификацией тренера-преподавателя физической культуры и методиста оздоровительной работы, В.А. Бондаренко по направлению Министерства Просвещения приехал в родной город и был принят на работу в пединститут на должность преподавателя кафедры спортивных дисциплин. С самого начала своей вузовской карьеры Виктор Антонович активно включился в учебно-тренировочный процесс. Его педагоги, среди которых были Н.Т. Макоев, Э.Н. Вайнер, С.Б. Каверин, М.Ф. Косых, Г.Н. Поротиков, М.С. Базилевский, супруги И.И. и Л.А. Кручины, Н.Н. Колесова, Т.А. Терехина, становятся теперь коллегами по работе, и это сыграло ключевую роль в становлении молодого преподавателя кафедры. Повезло ему, как он сам всегда говорит, и с первыми руководителями вуза: В.А. Цатуряном, К.Ш. Шакеновым, А.М. Малыгиным, Г.М. Мутановым, о которых он всегда отзывается с большой благодарностью.

Цели и задачи его будущей деятельности были определены ещё на студенческой скамье – воспитать спортсменов с мировым именем. За неполных восемь лет ему удалось осуществить задуманное. Его воспитанники: Владимир Лукин, Александр Кистенев,

Анатолий Григорьев, Владимир Жихарь, Вадим Шакшабаев, Владимир Клепинин – становятся чемпионами Казахстана, СССР, рекордсменами мира.

Опытные наставники, среди которых был профессор, заслуженный тренер СССР Май Ундеевич Хван, ещё в начале тренерской карьеры говорили, что спорт без науки – путь в никуда. Научно-исследовательская деятельность, эксперименты стали неизменным атрибутом деятельности В.А. Бондаренко. С первых шагов своей деятельности он сотрудничает с известными учёными, проводившими исследования в области высокогорья. Результаты исследований применялись в работе со сборными командами Казахстана и в других республиках СССР. Его благодарят победители Олимпийских Игр за огромный вклад в развитие казахстанского и советского спорта и победах на международных турнирах. Национальный Олимпийский комитет награждает Виктора Антоновича золотой олимпийской медалью, а Министерство культуры и спорта присваивает звание «Почётный деятель физкультуры и спорта РК». Его научные статьи публикуются в местных, республиканских и зарубежных изданиях. Опубликованные им книги «К вершинам мастерства», «Спорт в их жизни», «След на земле и в памяти людской», а также результаты научных изысканий позволили ВАК МО РК присвоить ему звание доцента, а через некоторое время – звание профессора педагогики. Признание заслуг В.А. Бондаренко подтверждено и присвоением в 2015 году звания Почётного профессора.

Много внимания Виктор Антонович уделяет общественно-политической работе. Четырежды, начиная с 1989 года, он избирался депутатом областного Совета народных депутатов и областного маслихата. Возглавлял постоянную комиссию по депутатским полномочиям и защите прав человека. По итогам рейтинга депутатов областного маслихата на протяжении четырёх созывов по участию в решении проблем избирателей, активности на сессиях был в числе первых. Трижды депутаты оказывали доверие Виктору Антоновичу возглавлять областной общественный комитет по организации предвыборной кампании Президента РК Нурсултана Абишевича Назарбаева.

За годы совместной работы Виктор Антонович зарекомендовал себя как профессионал своего дела, его отличает стремление доводить начатое дело до логического завершения, целеустремлённость, ответственность за конечный результат работы, умение выслушать, помочь советом и делом. Многочисленные его ученики занимают ответственные должности в сфере образования, государственного управления, в органах силовых структур и в бизнесе. На протяжении 27 лет в первую субботу июля они приезжают к нему в гости на традиционную встречу, чтобы поделиться своими семейными радостями, достижениями в работе или просто поговорить по душам.

Выйдя на заслуженный отдых, В.А. Бондаренко по-прежнему сотрудничает с издательством «Северный Казахстан», принимает участие в работе общественного Совета города Петропавловска, Национального олимпийского комитета Республики. За достигнутые в жизни успехи он благодарен своим родителям, простым крестьянским труженикам, родственникам, школьным учителям, тренерам и своим коллегам.

В. Лукин, мастер спорта международного класса,

Заслуженный художник РК, Почётный профессор СКГУ

ӨЛКЕ ТАБИҒАТЫ СЕНІМДІ ҚОЛДА

Биология ғылымдарының кандидаты, доцент,

ҚР Жаратылыстану ғылымдары академиясының корреспондент-мүшесі

Вилков Владимир Семенович 1954 жылы 20 желтоқсанда Солтүстік Қазақстан облысы Жамбыл ауданы Пресновка селосында дүниеге келген. 1973 жылдан 1978 жылға дейін К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогика институтында оқып, аталмыш оқу орнын бітірген соң, «орта мектептің география және биология мұғалімі» мамандығына ие болып, жолдамамен Мамлют аудандық білім беру бөліміне жіберіледі. Еңбек жолын 1978 жылғы Белое сегіз жылдық мектебінің директоры болып бастайды. 1980 жылы сол аудандағы Қызыләскер орта мектебінің директоры лауазымына ауыстырылады. 1982 жылы К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогика институтының экономикалық география кафедрасына оқытушы ретінде қабылданады. Сол кезден бастап оның оқытушылық және ғылымдық қызметі басталады. Өзінің ғылыми дәрежесін көтеру үшін 1985 жылы М.В. Ломоносов атындағы ММУ -дың аспирантурасына оқуға түсіп, 1989 жылдың ақпан айында «Солтүстік Қазақстанның суда жүзетін құстарының биологиясы» тақырыбына кандидаттық диссертация қорғайды. Еңбек еткен жылдары оқытушыдан бастап, доцент, кафедра меңгерушісі қызметін атқарады. Владимир Семёнович 20 жылдан астам уақыттан бері биология кафедрасының меңгерушісі болып үздіксіз еңбек етіп келеді.

Еңбек еткен отыз жыл ішінде В.С. Вилков «Эволюциялық ілім», «Солтүстік Қазақстан облысының жануарлар әлемі», «Орнитология», «Аң аулау және аң аулау шаруашылығы» және т.б. оқу пәндерін жоғары әдістемелік және ғылыми дәрежеде оқытып келеді. Оқу үдерісін қамтамасыз ету мақсатында 8 оқу-әдістемелік құрал шығарылды.

Владимир Семёнович студенттердің ғылыми жұмысына ерекше назар аударады. Оның жетекшілігімен 100-ден астам диплом жұмысы мен 9 магистерлік диссертация қорғалды.

Спорттық орнитология бойынша Қазақстандық жарыстарда бірнеше рет жүлделі орындарға ие болған құс әуесқойлары клубы құрылып, жұмыс істейді. Қазақстандық және шетелдік ұйымдар студенттерді далада жүргізген зерттеулерінен алынған тәжірибелері бойынша Қазақстан аумағында жүргізілетін зерттеулерге қатысуға әрдайым шақырып отырады. В.С. Вилков республикалық студенттердің ғылыми жобаларының байқауына қатысқан 5 жұмыстың жетекшісі болып табылады, ал байқау қорытындысы бойынша ол жұмыстар екінші және үшінші орындарға ие болды.

В.С. Вилков облыстың жануарлар әлемі жағдайы мен ресурсын зерттеу жұмысының бастамашысы болды, аңшылық шаруашылығын жүргізуді биологиялық негіздеу жұмыстарын орындады. Жануарлар әлемін зерттеу бойынша экспедицияларда көп еңбек етті: 2003-2005 жылдары сүйрек тұмсықты шалшықшының жай-күйін анықтау бойынша халықаралық жобаға қатысты; 2007 жылы «Стерх» бағдарламасы бойынша жұмыс істеді; 2009 жылы халықаралық экспедиция құрамында Қостанай облысы аумағындағы шикылдақ қаздардың жағдайын зерттеді; 2009-2010 жылдары Қазақстанның биотүрлілігін сақтаудың «Солтүстік Қазақстан облысы аумағында бастапқы негізгі орнитологиялық аумақтарды анықтау (ІВА)» Қазақстандық қауымдастығының гранты бойынша зерттеулер жүргізді; 2010 жылдан 2014 жылға дейін «Шикылдақ қаздардың жағдайын зерттеу» және т.б. АЕВА гранты бойынша топтардың құрамында жұмыс істеді. Ғылыми қызметінің нәтижесі бойынша жүз елуден астам ғылыми жұмыс, оның ішінде екі монография және ресейлік дәйексөз индексі бар он екі мақала жариялады.

Ғылыми-зерттеу жұмысына қосқан зор үлесі үшін 2013 жылы ҚР БҒМ «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төс белгісімен марапатталды. 2016 жылы ҚР Жаратылыстану ғылымдары академиясының мүше-корреспонденті болып сайланды.

Вилков В.С. табиғатты қорғау және қоғамдық ұйымдардың қызметіне белсенді қатысады. Солтүстік Қазақстан облыстық аң және балық алаушылар қоғамы Басқармасының және Солтүстік Қазақстандық Биотүрлілікті сақтау қауымдастығының мүшесі (АСБК) болып табылады. Табиғатты қорғау мәселелері бойынша алыс шетелдің қоғамдық бірлестіктерінің қызметін зерттеу мақсатында 2015 жылы Англия және Германияда (RSPB, Франкфурт зоологиялық қоғамы) ғылыми семинарларға қатысты. Аң аулау шаруашылығы қызметі мен жануарларды алып қоюды ғылыми негіздеу мәселесі бойынша Солтүстік Қазақстан облыстық орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі аймақтық инспекциясымен бірлесе жұмыс істейді. Аң аулау шаруашылықтарында жануарлар санын есептеуді ұйымдастыру мен өткізуде практикалық көмек көрсетеді. Табиғатты қорғауды насихаттау мәселесі бойынша әрдайым бұқаралық ақпарат құралдарына шығып тұрады.

Кожевникова Л.Н., доцент,
биология ғылымдарының кандидаты.

ПРИРОДА КРАЯ В НАДЁЖНЫХ РУКАХ

Вилков Владимир Семенович родился 20 декабря 1954 года в с.Пресновка Жамбылского района Северо-Казахстанской области. С 1973 по 1978 годы обучался в Петропавловском педагогическом институте им. К.Д. Ушинского, по окончании которого получил квалификацию «учитель географии и биологии средней школы» и по распределению был направлен в Мамлютский районный отдел образования. Трудовую деятельность начал в 1978 году директором Беловской восьмилетней школы. В 1980 году был переведён в Кызыласкерскую среднюю школу того же района в должности директора. В 1982 году был принят на работу в Петропавловский педагогический институт им. К.Д. Ушинского в качестве преподавателя кафедры экономической географии. С этого времени началась его деятельность как преподавателя и учёного. Для повышения своего научного уровня в 1985 году поступил в аспирантуру МГУ им. М.В. Ломоносова, которую окончил в 1988 году, а в феврале 1989 года защитил кандидатскую диссертацию *«Биология водоплавающих птиц Северного Казахстана»*. За годы работы прошёл путь от преподавателя до доцента, заведующего кафедрой. Владимир Семёнович бессменно, более 20 лет, заведует кафедрой биологии.

В течение тридцати лет работы Вилковым В.С. разработаны и читаются на высоком научном и методическом уровне учебные дисциплины: «Эволюционное учение», «Животный мир Северо-Казахстанской области», «Орнитология», «Охота и охотничье хозяйство» и другие. Для обеспечения учебного процесса издано 8 учебно-методических пособий.

Большое внимание Владимир Семёнович уделяет научной работе студентов. Под его руководством подготовлено и защищено более 100 дипломных работ и 9 магистерских диссертаций. Создан и функционирует клуб любителей птиц (бердвочеров), который неоднократно занимал призовые места на Казахстанских соревнованиях по спортивной орнитологии. Студенты, благодаря полученному опыту полевых исследований, регулярно приглашаются казахстанскими и зарубежными организациями для участия в исследованиях на территории Казахстана. В.С. Вилков являлся руководителем 5 работ на Республиканский

конкурс научных студенческих проектов, которые по итогам конкурса занимали вторые и третьи места.

В.С. Вилков является инициатором изучения состояния и ресурсов животного мира области. Выполнял работы по биологическому обоснованию ведения охотничьих хозяйств. Много времени провёл в экспедициях по изучению животного мира: в 2003-2005гг. участвовал в международном проекте по выявлению состояния тонкоклювого кроншнепа; в 2007г. работал по программе «Стерх»; в 2009г. в составе международной экспедиции изучал состояние гуся-пискульки на территории Костанайской области; в 2009-2010гг. выполнял исследования по гранту Казахстанской ассоциации сохранения биоразнообразия Казахстана «Выявление ключевых орнитологических территорий (IBA) на территории Северо-Казахстанской области»; с 2010 по 2014гг. работал в составе группы по гранту АЕWA «Изучение состояния гуся-пискульки» и другие. По результатам научной деятельности опубликовал более ста пятидесяти научных работ, из них две монографии и 12 статей с российским индексом цитирования.

За большой вклад в научно-исследовательскую работу в 2013г. награждён нагрудным знаком МОН РК «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан». В 2016 году избран Член-корреспондентом Академии естественных наук РК.

Вилков В.С. активно участвует в деятельности природоохранных и общественных организаций. Является членом Правления Северо-Казахстанского областного общества охотников и рыболовов, членом Совета Казахстанской ассоциации сохранения биоразнообразия (АСБК). С целью изучения деятельности общественных объединений дальнего зарубежья по вопросам охраны природы в августе 2015 года принял участие в научных семинарах в Англии и Германии (RSPB, Франкфуртское зоологическое общество). Сотрудничает с Северо-Казахстанской областной территориальной инспекцией лесного хозяйства и животного мира по научному обоснованию деятельности охотничьих хозяйств и изъятию животных. Оказывает практическую помощь в организации и проведении учётов численности животных в охотничьих хозяйствах. Регулярно выступает в средствах массовой информации по пропаганде охраны природы.

Кожевникова Л.Н., доцент,
кандидат биологических наук

ИДЕЯЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІ ГЕНЕРАТОРЫ

Физика ғылымдарының кандидаты, доцент,

СҚМУ профессоры, ХАА академигі

Гусаков Виктор Петрович 1946 жылы қазанның 20 күні педагог жанұясында дүниеге келген. Анасы Мамлют орта мектебінде биология пәнінің мұғалімі болып жұмыс істеді. Әкесі Петр Романович 25 жыл бойы Мамлют Халыққа білім беру аудандық бөлімін басқарған. В.П. Гусаков Мамлют орта мектебін бітірген соң Томск политехникалық институтына оқуға түседі, кейін Петропавл педагогикалық институтының физика мамандығына ауысты. Қажырлы, мақсатқа ұмтылған ол студенттік жылдардың өзінде ғылыми зерттеулерді бастап кеткен болатын.

1969-1971 жылдары Гусаков Виктор Петрович Петропавл педагогикалық институтының физика кафедрасында оқытушы болып жұмыс істейді. Еңбекқорлық пен адалдық, зиялылық пен білгірлік оның КСРО Ғылым Академиясының А.А. Байков атындағы Москва металлургия институтының аспирантурасына түсуіне септігін тигізді. Жартылай өткізгіш материалдар лабораториясында ол ғалым және зерттеуші болып қалыптасты. Төмен температуралы ғарыш аппараттары үшін жартылай өткізгіш электроника облысында жұмыс істей жүре Виктор Петрович ерекше криостат жасап, тиімді магнитэлектрлі өнертабыс үшін авторлық куәлік алды. В.П. Гусаковтың ғалым ретінде қалыптасуына Ленин премиясының лауреаты А.Абрикосов, академиктер В.С. Вавилов, С.А. Алиев, И.И. Цидильковский сынды ғалымдармен араласуы ықпал етті. «Магнитотермоэлектрическая эффективность твердых растворов висмут-сурьма, легированных оловом и теллуrom» тақырыбында кандидаттық диссертациясын қорғап, Петропавл педагогикалық институтының физика кафедрасына оралды.

Бұл кафедрада ол қарапайым оқытушыдан СҚМУ академиялық профессорына дейін көтерілді. Ғылыми-техникалық аяда оның қызметінің бағалануы, Қазақстанның ақпараттық жүйесінде СҚМУ-дың көшбасшы болуы- оның 2001 жылы Халықаралық ақпараттандыру академиясының академик мүшесі ретінде қабылдануына негіз болды. Профессор Гусаков жалпы және теориялық физика курстары бойынша дәріс оқиды, спецкурстар жүргізеді, дипломдық, магистрлік және аспиранттық жұмыстарға жетекшілік етеді. Физика кафедрасының меңгерушісі, факультет деканы, оқу ісі жөніндегі проректор болып еңбек еткен жылдары ол ұйымдастырушылық қабілетін, еңбекке шығармашылық көзқарасын көрсете білді. В.П. Гусаков жұмыс істеу барысында батыл әрі табанды, сонымен қатар студенттермен, әріптестерімен қарым-қатынаста өзін әділ, сезгіш адам ретінде көрсете білді.

Оның жетекшілігімен және қатысуымен оқу бөлімінде көптеген жұмыстар жүргізілді: оқу-әдістемелік, оқу-инновациялық және диспетчерлік қызмет құрылды. «Білім беру порталы» әзірленіп ашылды. «Оқушылардың виртуалды академиясы» жұмыс істей бастады, сапа менеджменті орталығы ұйымдастырылды. Осының нәтижесі ретінде «Оқу мекемесін басқарудың біріктірілген автоматтандырылған жүйесі» бойынша патент алынды.

Гусаков В.П. 200-ден астам ғылыми жұмыстардың авторы, жүйелі түрде Қазақстан Республикасында және шет елде өткізілетін ғылыми және ғылыми-әдістемелік конференцияларға қатысады. 1978-1990 жылдары оның жетекшілігімен Петропавл қаласының машина жасау зауыттары үшін шаруашылық шарты негізінде ғылыми зерттеу жұмыстарының тұтас кешені орындалды. Кейін ол Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым министрлігі гранттары бойынша ғылыми зерттеу тақырыптарының орындалуына белсене қатысты: «Универсальная интегрированная система оценки знаний», «Автоматизированная система мониторинга и управления качеством профессионального высшего образования», «Интеллектуальная комплексная система мониторинга, оптимизации и повышения качества использования учебно-материальных ресурсов вуза на основе новых информационных технологий», «Интеллектуальная комплексная система управления вузом на основе индикативного планирования».

Гусаков В.П. өзінің еңбектегі жетістіктері үшін Қазақ ССР Ағарту министрлігінің алғыс хатымен, құрмет грамотасымен, Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым министрлігінің алғыс хатымен, Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың алғыс хатымен, Солтүстік Қазақстан әкімінің құрмет грамотасымен, «Қазақ ССР халық ағарту ісінің үздігі» белгісімен, «Манаш Қозыбаев атындағы СҚМУ үлкен алтын медалімен» марапатталды, оның есімі университеттің Құрмет кітабына енгізілген.

Оның өмірбаянының бұл фактілері албырт өмір, тағдыр, бар жан-тәнін қажырлы еңбекке арнаған адамның өмірлік жолы туралы сыр шертеді.

Бүгінде 70-ке келген Гусаков В.П. өзінің әріптестеріне, жастарға ерен еңбекқорлықтың, шығармашылық белсенділіктің, жинақылықтың үлгісін көрсетуде. Туған университетіне адалдық, еңбекқорлық, адамдарға деген құрмет-осыныңбәрі Манаш Қозыбаев атындағы СҚМУ қызметінің табысты болуының алғышарты.

З.П. Табакова, профессор,

филология ғылымдарының докторы

ИНИЦИАТИВНЫЙ ГЕНЕРАТОР ИДЕЙ

Гусаков Виктор Петрович родился 20 октября 1946г. в семье педагогов. Мама работала учителем биологии в Мамлютской СШ. Отец – Петр Романович в течение 25 лет возглавлял Мамлютский районный отдел народного образования. По окончании Мамлютской СШ Гусаков В.П. поступил в Томский политехнический институт, а затем перевёлся в Петропавловский педагогический институт на специальность «Физика». Волевой и целеустремлённый, он ещё в студенческие годы приступил к научным исследованиям.

С 1969г. по 1971г. Гусаков Виктор Петрович работает преподавателем кафедры физики Петропавловского педагогического института. Трудлюбие и добросовестность, интеллигентность и эрудиция способствовали его поступлению в аспирантуру Московского института металлургии им. А.А. Байкова Академии Наук СССР. Там, в лаборатории полупроводниковых материалов, он сформировался как учёный и исследователь. Работая в области полупроводниковой электроники для низкотемпературных космических аппаратов, Виктор Петрович сконструировал оригинальный криостат и получил авторское свидетельство на изобретение эффективного магнитоэлектрического материала. На становление Гусакова В.П. как учёного большое влияние оказало непосредственное общение с такими адептами в области физики полупроводников, как лауреат Ленинской премии А.А. Абрикосов, академики В.С. Вавилов, С.А. Алиев, И.И. Цидильковский. Защитив диссертацию на тему *«Магнитотермоэлектрическая эффективность твёрдых растворов висмут-сурьма, легированных оловом и теллуrom»*, Гусаков В.П. вернулся на кафедру физики Петропавловского педагогического института.

На кафедре физики он прошёл путь от преподавателя до академического профессора СКГУ. Признанием его заслуг в научно-технической сфере, несомненного лидерства СКГУ в информационной системе Казахстана явилось избрание в 2001г. действительным член-академиком Международной академии информатизации. Профессор Гусаков В.П. читает лекции по курсу общей и теоретической физики, ведёт спецкурсы, руководит дипломниками,

магистрантами и аспирантами. Как учёный он отличается умением видеть многообразие сфер приложения результатов своих инновационных исследований. Работая заведующим кафедрой физики, деканом факультета, проректором по учебной работе, профессором, он проявил организаторские способности, творческое отношение к труду. Гусакову В.П. присущ энергичный и решительный стиль работы, но в то же время в общении со студентами и коллегами он проявляет чуткость, справедливость и чувство реального ощущения времени.

Под его руководством и при непосредственном участии была проведена значительная реконструкция учебной части: сформированы учебно-методическая, учебно-инновационная и диспетчерская службы. Разработан и открыт «Образовательный портал», стала функционировать «Виртуальная академия школьников», организован центр менеджмента качества. Результатом явилось получение патента на «Интегрированную автоматизированную систему управления учебным заведением».

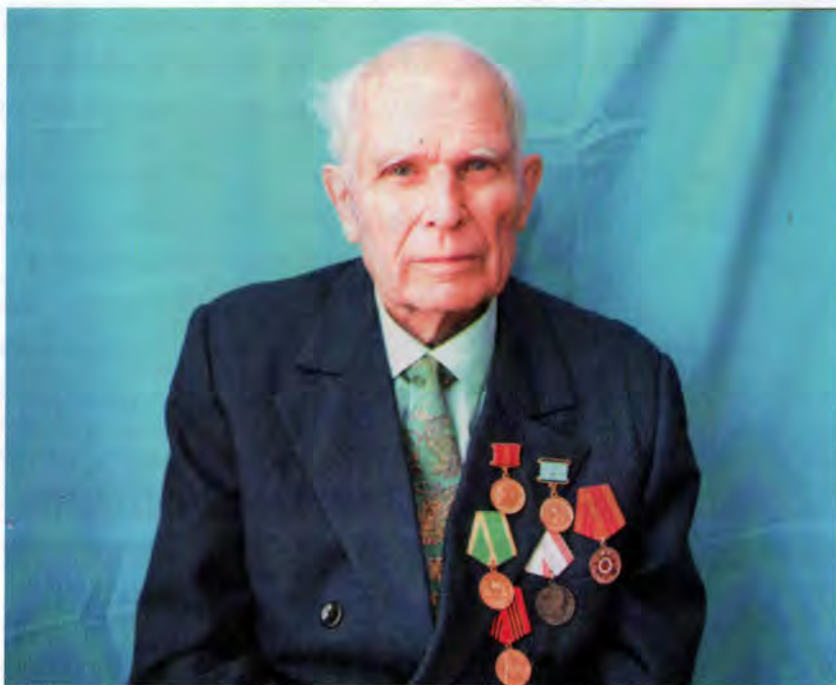
Гусаков В.П. является автором более 200 научных работ, регулярно принимает участие в научных и научно-методических конференциях, как в Республике Казахстан, так и за рубежом. С 1978г. по 1990г. под его руководством на хоздоговорной основе был выполнен комплекс научно-исследовательских работ для машиностроительных заводов города Петропавловска. Впоследствии он принимал активное участие в выполнении научно-исследовательских тем по грантам МОН РК: «Универсальная интегрированная система оценки знаний», «Автоматизированная система мониторинга и управления качеством профессионального высшего образования», «Интеллектуальная комплексная система мониторинга, оптимизации и повышения качества использования учебно-материальных ресурсов вуза на основе новых информационных технологий», «Интеллектуальная комплексная система управления вузом на основе индикативного планирования».

Трудовые успехи В.П. Гусакова были отмечены «Благодарностью Министерства просвещения Казахской ССР», «Почётной грамотой Министерства просвещения Казахской ССР», «Благодарностью Министерства науки и образования Республики Казахстан», «Благодарностью Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева», «Почётной грамотой акима Северо-Казахстанской области». Виктор Петрович был награждён знаком «Отличник народного просвещения Казахской ССР», нагрудным знаком «Почётный работник образования Республики Казахстан», «Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева. Его имя занесено в книгу Почёта университета.

За этой последовательностью фактов биографии – импульсивная жизнь, судьба, путь человека, всего себя посвятившего упорному труду.

В свои 70-лст Гусаков В.П. подаёт коллегам, особенно молодёжи, пример высокой работоспособности, творческой активности, дисциплинированности и организованности. Преданность родному университету, трудолюбие и уважение к людям – вот слагаемые успеха Виктора Петровича в его деятельности в Северо-Казахстанском государственном университете имени Манаша Козыбаева.

Табакова З.П., профессор,
доктор филологических наук

Ауылшаруашылығы ғылымдарының кандидаты, доцент

Зверьяченко Василий Михайлович 1928 жылы 9 қаңтарда Воронеж қаласында дүниеге келген. Орта мектепті бітірген соң, 1945 жылы Воронеж ауылшаруашылық институтының «Орман шаруашылығы» мамандығына оқуға түсіп, 1949 жылы орман шаруашылығының инженері маманы атанады. Жоғары оқу орнын аяқтаған соң, Мемлекеттік комиссия шешімімен Қазақстан Республикасы Орман шаруашылығы Министрлігіне жіберіледі. Онда мұндай санаттағы мамандардың ешқайда жоқтың қасы болғандықтан, В.М. Зверьяченкоға Қазақстанның кез келген облысын таңдауға мүмкіндік беріледі. Өлкенің жайқалған қайыңды ормандарының сұлулығы жайлы көп естіген жас маман Солтүстік Қазақстан облысын таңдайды. Әрі қарай жұмыс орны мен саласын таңдау шешімі Василий Зверьяченконың өзіне берілді. Жаңа ғана құрылған 12 орман шаруашылығының кез келгенін таңдай алу мүмкіндігі болған ол Октябрь орман шаруашылығын таңдайды. Аудандар оған белгісіз болса да, жұмыс қызықты болып, сегіз жыл ішінде Василий Михайлович орман шаруашылығының инженері, аға орманшы және директоры болып еңбек етеді.

1957 жылы Василий Михайлович облыстық басқармаға жұмысқа ауыстырылады. Осылайша, оның өмірінің жаңа кезеңі басталады. Облыстың орман шаруашылығы жағдайымен танысып, шаруашылықтың осы саласында «ақ дақтардың» аз еместігіне көз жеткізген В.М. Зверьяченко бұл мәселелерді әкімшілік әдіспен шешудің мүмкін еместігін түсіне бастайды. Оларды ғылыми білім тұрғысынан шешу қажет болатын. Василий Михайлович облыстық «Табиғатты қорғау қоғамын» құрады. Көп мәселелер сәйкес мемлекеттік заңдардың болмауына байланысты болды. Аталмыш мәселе 60-шы жылдары, Экология министрлігінің пайда болуымен оң шешімін тапты.

1965 жылы Зверяченко В.М. Қазақ ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері лауазымына ауысып, кесілген қайың ағашында қарағай дақылын алумен байланысты мәселе бойынша жұмыс жүргізеді. 1973 жылы Зверяченко Василий Михайлович «Создание культур сосны обыкновенной в берёзовых колках Северо-Казахстанской области» тақырыбында диссертация қорғап, 1974 жылы оған «Орман екпелері, селекция, тұқым шаруашылығы және қалаларды көгалдандыру» мамандығы бойынша ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесі беріледі.

1974 жылы Василий Михайлович Зверяченко К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтына оқытушы қызметіне ауысып, онда 42 жыл бойы кафедра доценті болып еңбек етті.

Студенттер топырақтану бойынша дәрістерді үлкен қызығушылықпен тыңдап, топырақты зерттеу бойынша алғашқы тәжірибелер жинақтайды. Білім беру қызметінен басқа, ғалым-тәжірибеші облыстың орман шаруашылығын дамытумен байланысты қолданбалы ғылыми зерттеулер саласында бүгінгі күнге дейін табысты жетекшілік етіп келеді. Оның жетекшілігімен 2009-2016 жылдар аралығында 18 шаруашылық-келісім тақырыптары орындалып, 2000 га астам мемлекеттік орман қоры жері зерттелді, қарағайдың өсімін 30% -ға қамтамасыз ететін қарағайды сақтау әдісі ұсынылды. Бұл әдіс Соколов ауданы аумағындағы республикалық маңыздағы «Серебряный бор» ескерткішінде бұрыннан қалған ағаштарды сақтау тәжірибесіне табысты енгізілген.

Василий Михайлович Зверяченко - топырақтың орманға жарамдылығын зерттеудің жетекші маманы. 2017 жылға облыс шаруашылықтарынан 800 гектар топырақты зерттеуге тапсырыс келіп түсті. Сонымен қатар В.М. Зверяченко мәдениет және демалыс саябақтарын қайта қалпына келтіру бойынша кеңесші болып табылады. Бұл жұмыс саласындағы тәжірибесі СҚМУ аумағы мен Петропавл қаласын көгалдандыруда қолданылды. Оның наградалары - көпжылдық қажырлы еңбегінің көрсеткіші. «Ұлы Отан соғысы жылдарындағы ерен еңбегі үшін», «Тың және тыңайған жерлерді игергені үшін», «Ерен еңбегі үшін. В.И. Лениннің 100 жылдығына», «Еңбек ардагері», «М. Қозыбаев атындағы СҚМУ Үлкен алтын медалі», «Ұлы Отан соғысындағы Ұлы жеңістің 65 жылдығына», «Ұлы Отан соғысындағы Ұлы жеңістің 70 жылдығына» медальдерімен наградталған; Құрмет грамоталарымен, соның ішінде Қазақстан Жоғарғы Кеңесінің Грамотасымен марапатталған.

З.П. Табакова, профессор,
филология ғылымдарының докторы

ПОНИМАТЬ. ЛЮБИТЬ И ЗАЩИЩАТЬ ЛЕСНУЮ КРАСОТУ

Зверяченко Василий Михайлович родился 9 января 1928 года в Воронеже. Окончив среднюю школу, в 1945 году поступил в Воронежский лесохозяйственный институт на специальность «Лесное хозяйство» и в 1949г. получил квалификацию инженера лесного хозяйства. После окончания вуза решением Государственной комиссии был распределён в распоряжение Министерства Лесного хозяйства Республики Казахстан. Здесь ему предложили на выбор любую область Казахстана, так как специалистов такого класса практически не было

нигде. Молодой специалист выбрал Северо-Казахстанскую область, потому что был много наслышан о берёзовых красотах этого края. Дальнейшее решение о месте работы и в области зависело от самого Василия Зверяченко. Он мог выбрать любой лесхоз из 12 только что организованных. Выбор пал на Октябрьский лесхоз. Хотя это и была игра в рулетку, так как районы были ему не известны, но работа оказалась интересной и продолжалась в течение 8 лет, за которые Василий Михайлович успел поработать инженером, старшим лесничим и директором лесхоза.

В 1957 году Василия Михайловича переводят на работу в областное управление. Так начинается новый этап в его жизни. В.М. Зверяченко, ознакомившись с положением лесного хозяйства в области, начинает понимать, что в этой отрасли хозяйства немало «белых пятен», и решить их административными методами не представляется возможным. Необходимо было решать их с позиций научных знаний. Василий Михайлович создаёт областное «Общество охраны природы». Многие проблемы были связаны с отсутствием соответствующих государственных законов. Вопрос этот решился положительно в 60-е годы, когда было создано Министерство экологии

В 1965 году Зверяченко В.М. переходит на должность старшего научного сотрудника Казахского научно-исследовательского института, где работает над проблемой, связанной с созданием культуры сосны на берёзовых вырубках. В 1973 году Зверяченко Василий Михайлович защитил диссертацию на тему "Создание культур сосны обыкновенной в берёзовых колках Северо-Казахстанской области", в 1974г. ему присуждается учёная степень кандидата сельскохозяйственных наук по специальности "Лесные культуры, селекция, семеноводство и озеленение городов".

В 1974 году Василий Михайлович Зверяченко переходит на преподавательскую работу в Петропавловский педагогический институт имени К.Д. Ушинского, где проработал доцентом кафедры в течение 42 лет.

С большим интересом слушали студенты лекции по почвоведению, с желанием получали первый опыт анализа почв на практике. Кроме образовательной деятельности, учёный-практик результативно руководил и продолжает руководить исследованиями в области прикладных научных исследований, связанных с развитием лесного хозяйства области. Под его руководством с 2009 по 2016гг. выполнено 18 хоздоговорных тем, исследовано более 2000 га земель гослесфонда, предложен метод сохранения сосны, который обеспечивает ход роста сосны более на 30%. Этот метод успешно внедрён в практике сохранения реликтовых деревьев в памятнике Республиканского значения «Серебряный бор» на территории Соколовского района.

Василий Михайлович Зверяченко является ведущим специалистом по обследованию почв на лесопригодность. На 2017 год поступили заявки от хозяйств области на исследование 800 гектаров почв. Одновременно В.М. Зверяченко является консультантом по реконструкции парков культуры и отдыха. Опыт подобной работы приобретался в озеленении территории СКГУ и Петропавловска.

Его награды отражают его многолетний добросовестный труд. Он награждён медалями: «За доблестный труд в годы Великой Отечественной войны», «За освоение целинных и залежных земель», «За доблестный труд. В честь 100-летия со дня рождения В.И. Ленина», «Ветеран труда», «Большая золотая медаль СКГУ им. М. Козыбаева», «В честь 65-летия Победы в Великой Отечественной войне», «В честь 70-летия Победы в Великой Отечественной войне»; его труд отмечен Почётными грамотами, в том числе Грамотой Верховного Совета Казахстана.

З.П. Табакова, профессор,
доктор филологических наук

ТУҒАН ТЕГІНЕ ЖӘНЕ МАМАНДЫҒЫНА АДАЛДЫҚ

Қайыржанова Лаура Советқызы 1989 жылы К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтының «Химия және биология» мамандығына оқуға түсті, сол кезден бастап оның өмір жолы білім беру жұмысымен байланысты. Студенттік жылдардың өзінде Лаура Советқызы тек қана ыждағатты студентка болған жоқ, сонымен қатар факультеттің қоғамдық және ғылыми жұмыстарында да өзі көрсете білді. Мен оның әрқашан тек ақиқатқа сүйенетітің, өзіндік пікірі барын және өте нәзік талғамдылығын жаратылыстану-география және физика-математика факультеттерінің бірінші курс студенттерімен институттың бір өкілі ретінде бір ай бойы студенттердің Бескөл (қазіргі Қызылжар) аудандағы Новоникольский совхозында картоп жинаған кезінде бірге болғанда байқадым. Кейін мен Лаура Советқызы оқыған тобында куратор болдым, содан бері біздің қарым-қатынасымыз үлкен достыққа айналды. Лаура Советқызының институтты бітергеннен кейін, одан 10 жыл бұрын мен оқып кандидаттық диссертация қорғаған Қазақстан Республикасы Ғылым министрлігі-Ғылым Академиясының адам және жануарлар институтының аспирантурасына түсуі кездейсоқтық емес сияқты.

1998 жылы ол 030013 – адам және жануарлар физиологиясы мамандығы бойынша «Қойлардың рационна қосымша азық кіргізгенде олардың тігісінде болатын азық қорыту барысы» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады. Оның ғылыми жетекшісі белгілі ғалым, биология ғылымдарының докторы, профессор Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының академигі Қ.Т. Ташетов, тамаша ұйымдастырушы, үлкен жүректі адам. Бұл дұмыс Қазақстан ғалымдары мен мал өсірушілерінің ғана емес, Ресейдің де ғалымдары мен мал өсірушілерінің жоғары бағасына ие болды. Аспирантураны бітіргеннен кейін Лаура Советқызының Алматыда қалуына, сонда жұмыс істеуіне мүмкіндік туды, көп адамдар сонда қалуға тырысатын. Бірақ ол өзінің туған оңірінің патриоты екенін көрсетті.

Орыста «Қайда тусан, сонда қызмет қыл» деген жақсы мақалы бар. Бірақ бұл әркімнің қолынан келе бермейді. Біреулер әртүрлі жағдаймен басқа жерге кетеді, енді біреулер бұдан жақсы тағдыр іздейді. Ал менің түлегімде бәріде әлгі мақаладағыдай болап шықты. (Ол Солтүстік Қазақстан облысы Сергеев ауданындағы «Октябрь» совхозында туған).

Қайыржанова Л.С. университетке оралғасын оқытушы, аға оқытушы, доцент, аға ғылыми қызметкер, ғылыми кеңестің ғылыми хатшысы болып істеді. Кейін оны физиология және валеология кафедрасының меңгерушісі етіп тағайындайды. Бұл қызметте ол өзін жақсы ұйымдастырушы және зерттеуші ретінде көрсетті: вивария жұмысын қалыптастырды, жануарлар алды, операциялық бөлме ашты, облыстық ауруханамен ынтымақтастық байланыс жасады. Кафедраның ғалымдары, студенттер облыстық аурухананың бөлім меңгерушісі, медицина ғылымының кандидаты А.А. Хамзинмен бірге жануарларға эксперимент жасады. Бұл зерттеулердің нәтижелері «Валеология» мамандығымен айналасқан студенттердің (Қалимова А, Слесарева Е, Нұркина А, Бейсембаева А, Ыбраева А, Жүсіпова Д.) дипломдық жұмыстарында ғылыми басымдарында, физиологтардың әртүрлі съездері мен конференцияларында жасаған баяндамаларында көрініс тапты. Осының бәрі кафедрада ғылыми-зерттеу жұмыстарының кеңейтілуіне көмектесті. 2007 жылы Қайыржанова Л.С. «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытудағы еңбегі үшін» төс белгісімен марапатталды.

2009 жылы Лаура Советқызы оқу-әдістемелік қызметтің басқармасы болып, одаң соң оқу жұмысы бойынше проректор етіп тағайындайды. Бұл оқытудың кредиттік технологияға көшу кезені болатын, оның басқаруымен ережелер, ұсыныстар жасалды, оқу бөлімі құрылды, білім беру ұйымдарында, мекемелерде кафедраның филиалдары құрыла бастады, ИАК кеңейтілді «Электрондық ректорат» лицензия алынды (авторлары Әшімов О.Б., Қайыржанова Л.С., Шпак А.В.), кейін ол университетке берілді. Университетте оқу жұмысы негізгі бағдар болғандықтан жұмыс көп еді, дегенмен Лаура Советқызы бұл міндетті жақсы атқарып шықты. 2011 жылы ол «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері» төс белгісімен марапатталды, 2012 жылы университеттің дамуына қосқан үлесі үшін СҚМУ –нің – «Үлкен алтын медалімен» марапатталды.

2003 жылы Қазақстан Республикасының Жоғары аттестациялық комиссиясы оған «Биология» мамандығы бойынша доцент ғылыми атағын бергенін айтқым келеді, 2011 жылы Л.С. Қайыржановаға «М. Қозыбаев атындағы СҚМУ–нің Профессоры» академиялық атағы берілді, ол 2012 жылы биология бойынша PhD докторы атағы берілді.

2012 жылдан 2013 жылға дейін Л.С. Қайыржанова – білім және ғылым министрінің кеңесшісі болды.

2013-2017 жылдары Лаура Советқызы М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-де ғылыми жұмыс және сыртқы байланыстар проректоры болып істеді. Мұнда ол ғылыми жұмыстың барысын ұйымдастыру мен жетілдіруге көп еңбек сіңірді. Ол кафедралармен бірге академиялық оңтайландыруға көп күш жұмсады: оқытушыларды шет елдердегі жоғары оқу орындарына жолдау, шетелдік ғалымдарды лекция оқуға шақыру, магистранттарды шетелдерге стажировкаға жіберу және халықаралық қарым-қатынастар аясында жоғары оқу орындармен және ғылыми зерттеу институттармен шарт жасау. Ол диссертациондық кеңестер ашуға, ғылыми жобаларға қаражатты көбейтуге және шетелдік жоғарырейтингтік

журналдарда ғалымдардың басылымдарын көбейтуге көп күш жұмсады. Облыстық құрылымдармен бірге аймақтық, республикалық қана есем тікті халықаралық дәрежесінде шаралар жүргізілді. Лаура Советқызы өзі де жолдардың өнімділігін арттыру үшін көп зерттеу жұмытарын жүргізіп келеді, бұл оның шығармаларында мол орын алды. Ол барлығы 100 ден астам ғылыми және ғылыми-әдістемелік еңбектер жариялады.

Оның авторитеті мен кәсіби мамандығы білім және ғылым саласында облыстық және республикалық деңгейде сұранысқа ие, ол Қазақстан Республикасы білім және ғылым Министрлігінің жоғары білім құрылымы реформалары бойынша ұлттық жұмыс тобының мүшесі. Солтүстік Қазақстан облыстық кәсіпкерлер палатасындағы іскер әйулдер кеңесінің мүшесі, «Отан» партиясының «Коррупциясыз ел- гүлденген ел» жобасының кураторы.

Қоғам жұмысына белсенді қатысқаны үшін Л.С. Қайыржанова облыс әкімінің Алғыс хатымен, грамотасымен (2014ж.) «Қазақстан Республикасы Конституциясына 20жыл» юбилейный медальмен (2015ж.) марапатталған. 2016жылы Лаура Советқызы Петропавл қаласы №2 сайлау учаскесі бойынша қалалық маслихатқа депутат болып сайланды. Бұл оның белсенді азаматтық ұстанымның жалғасы деуге болады.

Лаура Советқызымен қарым-қатынаста жүргенде А.П. Чеховтың «Адамда бәрі де әдемі болуға тиіс: кескіні де, киімі де, жаңы да, ойы да» деген сөздері еске түседі. Айтқым келетіні: менің түлегім осы талаптарға сай. Мен және менің әріптестерім онымен мақтанамыз.

Қанғожина Қ.М., СҚМУ профессоры

ВЕРНОСТЬ РОДНЫМ КОРНЯМ И ПРОФЕССИИ

Каиржанова Лаура Советовна в 1989 году поступила в Петропавловский педагогический институт им. К.Д. Ушинского на специальность «Химия и биология», и с тех пор её жизненный путь связан только с образованием. Ещё в студенческие годы Лаура Советовна отличалась не только как прилежная студентка, но и сумела проявить себя в общественной и научной жизни факультета. То, что она всегда позитивна, имеет собственное мнение и обладает утончённым вкусом, я заметила, когда со студентами 1 курса естественно-географического и физико-математического факультетов, в качестве одного из представителей вуза, в течение месяца курировала работу студентов по уборке картофеля в Новоникольском совхозе Бишкульского (ныне Кызылыжарского) района. Впоследствии я стала куратором учебной группы, где училась Лаура Советовна, и с тех пор наши взаимоотношения переросли в большую дружбу. Наверное, не случайность, что после окончания института, Лаура Советовна поступила в аспирантуру Института физиологии человека и животных Министерства науки Академии наук Республики Казахстан, где ранее, 10 лет назад, я прошла обучение и защитила кандидатскую диссертацию.

В 1998 году она успешно защитила кандидатскую диссертацию по специальности 03.00.13 – Физиология человека и животных на тему *«Пищеварительные процессы в рубце овец при включении в рацион кормовых добавок»*. Научным руководителем был известный учёный, доктор биологических наук, профессор, академик НАН РК Ташенов К.Т., замечательный организатор, человек с большим сердцем. Эта работа нашла одобрение не только у учёных и животноводов Казахстана, но и России.

После окончания аспирантуры у Лауры Советовны была возможность остаться работать в Алматы, к чему многие стремились, но она возвращается в родной вуз. Даже в этом поступке она показала себя патриотом нашей малой родины, прямой и предельно честной.

Есть хорошая русская пословица «Где родился, там и пригодился», только не у каждого это получается – жить и трудиться там, где родился. Кто-то в силу каких-либо обстоятельств переезжает в другое место, а кто-то просто ищет лучшей доли. Но у моей выпускницы (она родилась в районе Шал акына СКО) всё сложилось именно так, как в пословице.

Каиржанова Л.С., вернувшись в университет, работала в должности преподавателя, старшего преподавателя, доцента, старшего научного сотрудника, учёного секретаря Учёного совета, потом её назначают на должность заведующего кафедрой физиологии и валеологии. На этой должности она показала себя как хороший организатор и исследователь: возобновляет работу вивария, приобретает животных, открывает операционную, налаживает сотрудничество с Областной больницей. Учёные кафедры, студенты проводят эксперименты на животных совместно с заведующим отделением Областной больницы к.м.н. А.А. Хамзиным. Результаты этих исследований нашли отражение в дипломных работах студентов специальности «Валеология» (Калимовой А., Жусуповой Д., Слесаревой Е., Нуркиной А., Бейсембаевой А., Ибраевой А.), научных публикациях, в докладах на съезде физиологов и конференциях различного уровня. Всё это во многом способствовало развертыванию научно-исследовательской работы на кафедре.

В 2007 году Каиржанова Л.С. награждается нагрудным знаком «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан».

В 2009 году Лауру Советовну назначают на должность начальника учебно-методической службы, затем проректором по учебной работе. Это было время перехода на кредитную технологию обучения, под её руководством разрабатывались положения, рекомендации, совершенствуется структура учебного отдела – создан отдел регистратора, создаются филиалы кафедр на предприятиях и организациях образования, расширен ИАК «Электронный ректорат», получена лицензия (авторы: Ашимов У.Б., Каиржанова Л.С., Шпак А.В.), которая впоследствии была передана вузу. Работы было много, т.к. учебная работа – это основное направление в вузе, но Лаура Советовна успешно справилась и с этой задачей.

В 2011 году она была награждена нагрудным знаком «Почётный работник образования Республики Казахстан», в 2012 году – Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева за вклад в развитие университета. Хотелось бы отметить, что в 2003 году Высшая Аттестационная комиссия РК присвоила ей учёное звание доцента по специальности

«Биология», в 2011 году Каиржановой Л.С. присуждено академическое звание «Профессор СКГУ им. М. Козыбаева», а в 2012 – доктор PhD по биологии.

С 2012 по 2013 годы Л.С. Каиржанова – советник Министра образования и науки РК.

С 2013 по апрель 2017 года Лаура Советовна работала в должности проректора по научной работе и внешним связям СКГУ им. М. Козыбаева. Здесь она активно включается в работу по организации и совершенствованию научного процесса. Проводится большая работа совместно с кафедрами по реализации академической мобильности: направление обучающихся на обучение в зарубежные вузы и приглашение зарубежных учёных для чтения лекций; направление в зарубежные стажировки магистрантов и заключение договоров с вузами и НИИ в рамках международного сотрудничества. Она приложила немало усилий для открытия диссертационных советов; увеличения финансирования по научным проектам и количества научных публикаций учёных в зарубежных высокорейтинговых журналах. Совместно с областными структурами проводились мероприятия не только регионального, республиканского, но и международного уровня.

Лаура Советовна сама активно продолжает исследования по повышению продуктивности животных, что находит отражение в её публикациях. Всего ею опубликовано более 100 научных и научно-методических трудов.

Её авторитет и профессионализм востребованы в сфере образования и науки на республиканском и областном уровнях, она входит в состав Национальной рабочей группы по структурным реформам высшего образования МОН РК, экспертов МЭ РК, Совета деловых женщин Палаты предпринимателей СКО, является куратором проекта «Страна без коррупции – процветающая страна» партии «Нұр Отан».

За активную общественную работу Каиржанову Л.С. награждают Благодарностью и Грамотой акима СКО (2014г.), юбилейной медалью «20 лет Конституции Республики Казахстан» (2015г).

Избрание Лауры Советовны в 2016 году депутатом городского маслихата по избирательному округу №2 г.Петропавловска является логическим продолжением её активной гражданской позиции.

Когда общаешься с Лаурой Советовной, вспоминаются слова А.П. Чехова: «В человеке всё должно быть прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли». И мне хочется сказать, что моя выпускница соответствует этим требованиям – я и мои коллеги гордимся ею.

Профессор СКГУ

Кангужина К.

Педагогика ғылымдарының кандидаты,
доцент

Кучер Татьяна Павловна 1950 жылы әскери отбасында дүниеге келді. Мектепті бітірген соң К. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтында физико-математика факультетінде оқыды.

Оны 1972 жылы бітіріп, Тимирязев орта мектебінде математика мұғалімі, кейін Докучаево орта мектебінде директордың орынбасары болып жұмыс істеді. 1975 жылдан бастап Петропавл қ. №35 мектебінде жоғары сыныптарда математика мұғалімі.

Бұл оның педагогикалық қызметіндегі ең қызық кезі болатын. Оның оқушылары облыстық және республикалық олимпиадаларда жоғары нәтиже көрсетіп, Мәскеу, Ленинград және Новосибирсктегі белгілі ЖОО-ның математика факультеттеріне оқуға түседі. Ол өз оқушыларын мақтан етеді, ал олар онымен кездесіп, болашақтағы жоспарларымен бөлісетін.

1981 жылдан бастап Татьяна Павловна өзінің кәсіби қызметін К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтының педагогика және бастауыш білім беру әдістемесі кафедрасымен байланыстырады.

Оны, білікті математик-практик ретінде кафедраға бастауыш мектепте математиканы оқыту әдістемесін жетілдіру үшін шақырады. Татьяна Павловна бұл күрделі іске қызыға кіріседі. Кейін Мәскеудегі КСРО педагогика ғылымдарының Академиясы жаңындағы оқытудың мазмұны мен әдістерінің ғылыми-зерттеу институтында үш жылдық тағылымдама және аспирантураға оқуға түсуі. 1987 кандидаттық диссертациясын қорғап шықты. Кейін өз институтына педагогика және бастауыш білім беру әдістемесі кафедрасына қайта оралды. 1990 жылы «Педагогика және бастауыш білім беру әдістемесі» мамандығы бойынша доцент дипломын алады. 1989 – 2009 жылдары «Педагогика және бастауыш білім беру әдістемесі»

кафедрасын басқарады. Оның кафедрасы оқытудың жаңа технологияларын енгізу бойынша ең үздік кафедралардың бірі болып саналады. Татьяна Павловна республикада бірінші болып «Искорка» инновациялық Мектепке дейінгі Орталығында мектепке дейінгі оқытын дайындық топтары үшін математикалық басты ұғымдары бойынша тиімді есептер жүйесін бейімдейді. 1992 жылы Татьяна Кучер аз қамтамасыз етілген мектептер үшін мұғалімдерді даярлау бойынша РОӘО белсенді мүшесі.

Кучер Т.П. ғылыми халықаралық және республикалық конференциялар мен семинарларға белсене қатысады. 1997 жылы Кучер Т.П. «Қазақстан Республикасының білім беру үздігі» төс белгісімен марапатталды.

2007 - 2014 жылдары Татьяна Павловна орта мектепте 12-жылдық білім беруді енгізу жөніндегі республикалық экспериментке қатысады. 2009 жылдан бастап Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептер үшін математика (2-6 сыныптар) оқулығы мен бағдарламасы авторларының бірі болды.

2013 жылы «ЖОО-ның ең үздік оқытушысы» атағына ие болды. 2014 жылы «Интеграция систем дошкольного и школьного образования на опыте Франции» Халықаралық семинарға қатысып, біліктілігін арттырды.

Кучер Т.П. 300 –ден астам жарияланымның авторы, оның ішінде соңғы үш жылда 32 оқулық (2 – Мәскеуде және 1 – Санкт-Петербургте). 11 импакт-факторы бар мақала. Оның еңбектері қазақстандық журналдарда және Ресей, Украина, Австрия, Германия, Чехословакия басылымдарында жарияланады.

2015-2016 оқу жылы Кучер Т.П. гуманитарлық ғылымдар саласында ең үздік ғылыми құралдар III Бүкілресейлік байқауында «Лучшее учебное пособие для студентов по направлению «Психология и педагогика» және «Лучшее учебное пособие для детей дошкольного возраста» номинациялары бойынша жеңімпаз атанды. Сол жылы «Классика образования» халықаралық оқу құралдары байқауына қатысып, «Математика». Номинациясының лауреаты атанды. Конкурс нәтижесі бойынша «Математика. Тесты (Москва, издательство Юрайт, 2016. – 417 с.) оқулығы шықты. 2016-2017 оқу жылы Кучер Т.П. гуманитарлық ғылымдар саласында ең үздік ғылыми құралдар IV Бүкілресейлік байқауының лауреаты атанды.

ЖОО-да жұмыс істеу барысында ол өзін тәртіпті, жауапты және ұқыпты қызметкер ретінде көрсетті. Оқытын пәндері бойынша Кучер Т.П. оқу-әдістемелік кешенін әзірледі: ПОӘК, тестілер, лекция презентациялары, оқу құралдары мен видео-лекциялар. Дәрістер мен практикалық сабақтарды жоғары ғылыми және әдістемелік дәрежеде жүргізеді. Жыл сайын студенттердің ғылыми жұмыстарына жетекшілік етеді. Кейбір студенттердің ғылыми жұмыстары Республикалық студенттердің ғылыми жұмыстары байқауына жіберіледі. Оның жетекшілігімен жазылған ғылыми жұмыстар грамоталар мен алғыс хаттармен марапатталған.

Татьяна Павловна кафедра өміріне белсене қатысады, Педагогика факультеті Кеңесінің мүшесі.

2016 жылы «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің Құрметті қызметкері» төс белгісімен марапатталды.

Крылова Л.А, профессор,

педагогика ғылымдарының докторы

ВЕДУЩИЙ МЕТОДИСТ–МАТЕМАТИК

Кучер Татьяна Павловна родилась в 1950г. в г.Петропавловске в семье военного. После окончания школы училась на физико-математическом факультете Петропавловского государственного педагогического института им. К.Д. Ушинского. Окончив его в 1972 году, работала в средней школе учителем математики, сначала в Тимирязево, а затем завучем. в с.Докучаево. С 1975 года преподавала математику в старших классах в школе №35 г.Петропавловска. Это была яркая страница в её педагогической деятельности. Её ученики показывали высокие результаты не только на областных, но и на республиканских олимпиадах, поэтому им открывались двери математических факультетов престижных вузов Москвы, Ленинграда и Новосибирска. Она гордилась своими учениками, а они ежегодно приезжали на встречу с ней, чтобы обсудить свои дальнейшие планы.

С 1981 года Татьяна Павловна связывает свою профессиональную деятельность с кафедрой педагогики и методики начального обучения Петропавловского педагогического института им. К.Д. Ушинского. Её, как сильного математика-практика, пригласили на кафедру, чтобы она совершенствовала методику математики в начальной школе. Татьяна Павловна с энтузиазмом взялась за это сложное дело. Затем последовала трёхгодичная стажировка в научно-исследовательском институте содержания и методов обучения Академии педагогических наук СССР в Москве и поступление в аспирантуру этого учреждения. В 1987 году она успешно защитила кандидатскую диссертацию. После этого вернулась на работу в свой институт преподавателем кафедры педагогики и методики начального обучения. В 1990 году получила диплом доцента по кафедре «Педагогика и методика начального обучения». С 1989 года по 2009 год она возглавляла кафедру «Методики начального обучения». Её кафедра считалась одной из лучших по внедрению новых технологий обучения. Татьяна Павловна первой в республике адаптировала для подготовительных групп дошкольного обучения эффективную систему задач по ключевым математическим понятиям и внедрила её в инновационном Дошкольном Центре «Искорка».

С 1992 года Татьяна Кучер является активным членом РУМЦ по методике обучения в начальной школе и по подготовке учителей для малокомплектных школ.

Кучер Т.П. активно участвовала в научных международных и республиканских конференциях и семинарах. В 1997 году Кучер Т.П. была награждена нагрудным знаком «Отличник образования Республики Казахстан».

С 2007 по 2014 годы Татьяна Павловна участвовала в республиканском эксперименте по введению 12-летнего обучения в средней школе. С 2009 года стала одним из авторов учебников и программ по математике для общеобразовательной школы (2–6 классы) республики Казахстан. В 2013 году стала обладателем звания «Лучший преподаватель вуза». В 2014 году повысила квалификацию в Международном семинаре «Интеграция систем дошкольного и школьного образования на опыте Франции».

Кучер Т.П. имеет более 300 опубликованных работ, в том числе за последние 3 года – 32 учебных публикации, из них 2 публикации в Москве и одна – в Санкт-Петербурге. Опубликовано 11 статей с импакт-фактором. Работы публикуются в казахстанских журналах и в изданиях России, Украины, Австрии, Германии, Чехословакии. В 2015-2016 учебном году Кучер Т.П. стала победителем III Всероссийского конкурса с международным участием на лучшее научное издание в области гуманитарных наук по двум номинациям: «Лучшее учебное пособие для студентов по направлению «Психология и педагогика» и «Лучшее учебное пособие для детей дошкольного возраста». В этом же учебном году стала лауреатом Первого Международного конкурса учебных изданий «Классика образования» в номинации «Математика». По итогам этого конкурса опубликована книга «Математика. Тесты (Москва, издательство Юрайт, 2016). В 2016-2017 учебном году Татьяна Павловна стала лауреатом IV Всероссийского конкурса с международным участием на лучшее научное издание в области гуманитарных наук.

За время работы в вузе она проявила себя как добросовестный, ответственный и серьёзный работник. По читаемым дисциплинам Кучер Т.П. разработала методическое обеспечение: УМКД, тесты, презентации лекций, по некоторым – учебные пособия и видео-лекции. Читает лекции и проводит практические занятия на высоком научном и методическом уровне. Ежегодно руководит научной работой студентов, готовит студенческие работы для участия в ежегодном Республиканском конкурсе научных студенческих работ, под её научным руководством студенты неоднократно занимали призовые места в этом конкурсе и были отмечены грамотами и благодарностями.

Татьяна Павловна принимает активное участие в жизни кафедры, является членом Совета педагогического факультета. В 2016 году была награждена нагрудным знаком «Почётный работник образования Республики Казахстан».

Крылова Л.А., профессор,
доктор педагогических наук

Тарих ғылымдарының кандидаты, археолог

Плешаков Анатолий Андреевич 1952 жылы 12 шілдеде туды. Өз өмірін сәтті деп есептейді: ол оқыған №1 мектепте ол кезде жас ғалым Геннадий Борисович Зданович «Жас археолог» балалар үйірмесін ұйымдастырды. Оқушыларда нағыз археологиялық экспедицияға бару және көнені қолмен ұстап көру мүмкіндігі туды. Әзірше балалар турбазасында жорыққа баруды, теориялық сабақтарда археологияның бастапқы мәселелерімен танысуды және болашақ қазбалар, кешкі от басында гитара сүйемелдеуімен романтикалық әндер туралы армандадық. Сынған ыдыстардың бөлшектері, жануарлар сүйектері, күнделікті өмір заттары, безендірулер көп нәрсе туралы хабар беретінін, тек қызық оқиғалы романдарда ғана археологтар іздену барысында алтынға толы сандық табатынын, ал ғалымға сынықтар мен көне адам еңбегінің қарапайым құралдары көп нәрсені аңғартатынын түсіндік.

Міне, көптен күткен 1968 жылдың 4 шілдесі де келіп жетті: жүк мәшинесінің қорабында археологиялық заттармен қоса оқушылар өздерінің ұстазымен бірге Ильинка селосының тұсындағы Есіл өзенінің жағасына экспедицияға аттандық. Палаталарды құру, отқа тамақ пісіру, ән мен гитараға ұласқан бірінші кешкі от, ұйқысыз түн, таңертең жауған қар. Мұның бәрімен Анатолий өзінің бірінші археологиялық экспедициясында көне тұрақтар мен мазарларды алдымен Ильинка селосының жанында, содан соң Явленка селосының жанында, Иман-бұрлық кішкентай өзенінің жағасында қазу кезінде танысты. Бірінші экспедиция болашақ ғалымның өміріне жол салды. Сондықтан мектептен кейін оқу орнын таңдау қиын болған жоқ – ол Петропавл педагогикалық институты тарих факультетінің студенті болды.

Студенттік кезінен-ақ Анатолий ғылыммен тыңғылықты айналысты. Жыл сайынғы археологиялық экспедициялар нәтижелері бойынша міндетті түрде рефераттар, ғылыми жұмыстар пайда бола бастады, олар институтта ғана емес, сонымен қатар, тарихи ғылыми ортада жоғары бағаланды, академиялық журналдарда басылды. Жыл сайын студенттердің аймақтық конференцияларына, содан соң Бүкілодақтық ғылыми археологиялық форумдарға қатысты. Студент кезінен бастап оқушылардың ғылыми үйірмелеріне жетекшілік жасады, оның оқушылары археология бойынша мектеп, облыстық және республикалық олимпиадаларда бірінші орынға ие болды.

Тарихшы дипломы ғылымға жол ашты. Е.Б. Здановичтің жетекшілігімен Петропавлда тарихшылардың Қазақстан мен ССРО-да ғана емес, сонымен қатар, әлемдік ғылымға танымал белгілі ғылыми мектебі қалыптасты. Әлем Атбасар, Ботай, Петров, Саргарин мәдениетін білді. Ботай мәдениетін ашу әлемге шындылықта Орал мен Ертіс аралығында жылқы тұңғыш рет үйге үйретілгенін көрсетті, Петров мәдениетінің қазбаларында теңдесі жоқ заттар табылды - ат арбаларының қалдықтары әлемдегі ең көне болып есептеледі. Біріншілердің қатарында Г.Б. Зданович, С.Я. Зданович, В.Ф. Зайберт, А.А. Плешаков және т.б. ғалымдар болды. Қазбалар Енисейден Прибалтикаға дейін жүргізілді, Украина мен Молдавия, Оңтүстік Орал, Батыс Сібір мен Орта Азияны қамтыды. Қазбалар барысында алынған көне тарих бойынш деректер ғалымға археологиялық ғылымның жаңа бағытына – трасологияға назар аударуға мүмкіндік берді. Бұл бағыттағы ғалымдар көне құралдар үлгісімен дайындалған қырғыштар мен ұрғыштар арқылы оларға тән микроіздерді анықтады, бұл көне замандағы технологиялық үдерістерді жандандыруға мүмкіндік берді.

Ғылыми жұмыс ұйымдастыру қызметімен ұласты: 1981 жылы ол облыстық тарихи-өлкелік мұражайының археология бөлімінің меңгерушісі, ал 1986 жылдан бастап оның директоры болды. 1988 жылы Петропавл педагогикалық институты ҒЗС-тың ғылыми қызметкері болып қабылданды. 1993 жылы ол «Трасологиялық зерттеулер негізінде Солтүстік Қазақстан неолитикалық тайпаларының шаруашылығы» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады. Қорғаудан кейін тарих-филология факультеті деканының орынбасары, Қазақстан тарихы кафедрасының доценті, содан кейін осы кафедраның меңгерушісі болып істеді. Оның ғылыми-педагогикалық қызметінің жалпы өтілі 40 жылдан астам. Еңбек еткен жылдарында ол 100-ден астам ғылыми еңбектер, оның ішінде монографиялар мен оқу құралдарын баспадан шығарды. Монографиялардың біреуі Германияда басылып шықты. А.А. Плешаков құрастырған «Қазақстан Республикасының тарихы мен мәдениеті ескерткіштерінің тізімі. Солтүстік Қазақстан облысы» еңбегі оның Қазақстан тарихын сақтауға қосқан қомақты үлесі болып табылады. Анатолий Андреевич - осыған ұқсас «Ақмола облысы ескерткіштерінің тізімі» басылым авторының бірі. Қазіргі кезде ол Қазақстандағы археологиядағы экспериментальды-трасологиялық зерттеулер саласындағы аз мамандардың бірі. А.А. Плешаков СҚМУ студенттері мен қалалық және облыстық мектеп оқушыларын ғылыми жұмысқа баулиды, олардың ғылыми жобалары мен зерттеулері студенттер мен оқушылар жұмыстарының республикалық байқауларында бірнеше рет 1 және 2 дәрежелі дипломдарға ие болды. Анатолий Андреевич мұражайлық, мұрағаттық және археологиялық тәжірибелерді ұйымдастыру мен өткізуге жетекшілік етеді. Ақ-Ирий қалашығында А.А. Плешаковтың жетекшілігімен Қазақстанда алғаш рет тас дәуірінен орта ғасырға дейін Қазақстан көнеліктерінің әртүрлі кезеңі үдерістерін қалыпқа келтіріп, бір археологиялық ескерткіш негізінде мұражай кешенін немесе табиғи-тарихи парк құру қолға алынып отыр.

А.А. Плешаков ғалым және педагог ретінде ҚР Президенті Н.А. Назарбаевтың жеке алғыс хаттары, қала және облыс әкімдерінің алғыс хаттары, университет грамоталарымен марапатталды, оның есімі университеттің «Құрмет кітабына» енгізілген. Педагогтық және қоғамдық қызметі үшін Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің білім беру саласындағы 1 дәрежелі сыйақысына ие болды. «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері» төсбелгісімен, ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» белгісімен, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың «Үлкен алтын медалімен» марапатталған,

Табакова З.П., профессор,
доктор филологических наук

УЧЁНЫЙ – АРХЕОЛОГ

Плешаков Анатолий Андреевич родился 12 июля 1952 года. Считает, что ему в жизни очень повезло: в школе №1, где он учился, молодой тогда учёный Геннадий Борисович Зданович организовал детский кружок «Юный археолог». У школьников появилась перспектива побывать в настоящей археологической экспедиции и прикоснуться к древности своими руками. А пока они ходили в походы с ночёвкой на детской турбазе, познавали азы археологии на теоретических занятиях и мечтали о будущих раскопках, романтических песнях под гитару у вечернего костра. Понимали, что очень многое могут рассказать черепки разбитых сосудов, костей животных, предметы быта, украшения, что только в приключенческих романах археологи ищут и находят сундуки с золотом, что учёному гораздо больше могут поведать как раз черепки и обычные орудия труда древнего человека.

И вот наступило долгожданное 4 июня 1968 года: в кузове грузовой машины вместе со всем археологическим скарбом отправились ученики вместе со своим учителем в экспедицию на берег Ишима у села Ильинка. Установка палаток, приготовление пищи на костре, первый вечерний костёр с песнями и гитарой, практически бессонная ночь и утро с выпавшим снегом. Все это Анатолий познал в своей первой археологической экспедиции во время раскопок древних поселений и могильников, сначала около села Ильинка, затем возле села Явленка, на берегу небольшой речки Иман-бурлук. Первая экспедиция стала поворотной вехой в жизни будущего учёного. Поэтому выбор места учёбы после школы не был проблемой – он стал студентом исторического факультета Петропавловского педагогического института.

Ещё со студенческой скамьи Анатолий серьёзно занялся наукой. По результатам ежегодных археологических экспедиций неизменно появлялись рефераты, научные работы, которые получали высокие оценки не только в институте, но и в исторических научных кругах, публиковались в академических журналах. Ежегодно принимал участие в региональных студенческих конференциях, затем во Всесоюзных научных археологических

форумах. Ещё в студенческие годы начал руководить научными кружками для школьников, и его ученики занимали первые места на школьных, областных и республиканских олимпиадах по археологии.

Диплом историка дал путёвку в большую науку. Под руководством Е.Б. Здановича в Петропавловске сложилась известная научная школа историков, признанная не только в Казахстане и СССР, но и в мировой науке. Мир узнал Атбасарскую, Ботайскую, Петровскую, Саргаринскую культуры. Открытие Ботайской культуры показало миру, что именно здесь, в междуречье Урала и Иртыша, впервые была одомашнена лошадь, раскопки курганов Петровской культуры дали уникальные находки – остатки колесниц оказались самыми древними в мире. В числе первооткрывателей были Г.Б. Зданович, С.Я. Зданович, В.Ф. Зайберт, А.А. Плешаков и другие учёные. Раскопки велись от Енисея до Прибалтики, Украины и Молдавии, охватывали Южный Урал, Западную Сибирь и Среднюю Азию.

Полученные при этих раскопках знания древней истории позволили учёному обратиться к новому направлению в археологической науке – трасологии. Учёные этого направления с помощью изготовленных инструментов по образцам древних изготавливали скребки и рубила, чтобы выявить характерные микроследы, что дало возможность с достоверностью воссоздать технологические процессы древности.

Научная работа совмещалась с организаторской деятельностью: в 1981 году он становится заведующим отделом археологии областного историко-краеведческого музея, а с 1986 года – его директором. В 1988 году А.А. Плешаков принят научным сотрудником НИС Петропавловского педагогического института. В 1993 году он защищает кандидатскую диссертацию *«Хозяйство неолитических племён Северного Казахстана на основе трасологических исследований»*. После защиты работал заместителем декана историко-филологического факультета, доцентом кафедры истории Казахстана, а затем заведующим

этой кафедрой. Общий стаж его научно-педагогической деятельности составляет более 40 лет. За годы работы им опубликовано более 100 научных трудов, в том числе монографии и учебные пособия. Одна из монографий издана в Германии. Серьёзным вкладом в сохранение истории Казахстана стал «Свод памятников истории и культуры Республики Казахстан. Северо-Казахстанская область», составленный А.А. Плешаковым. Анатолий Андреевич является одним из авторов другого подобного издания «Свод памятников по Акмолинской области». В настоящее время он один из немногих специалистов в Казахстане в области экспериментально-трассологических исследований в археологии.

Плешаков А.А. привлекает к научной работе по археологии студентов СКГУ и учеников школ города и области, их научные проекты и исследования на республиканских конкурсах студенческих и школьных работ неоднократно отмечались дипломами 1 и 2 степени. Анатолий Андреевич руководит организацией и проведением музейной, архивной и археологической практиками. На городище Ак-Ирий под руководством А.А. Плешакова впервые в Казахстане делается попытка создания музейного комплекса или природно-исторического парка на основе одного археологического памятника с реконструкцией процессов разных эпох древностей Казахстана, от каменного века до средневековья.

Заслуги Плешаков А.А. как учёного и педагога отмечены личными благодарственными письмами Президента РК Н.А. Назарбаева, акимов города и области, он неоднократно поощрялся грамотами университета, его имя занесено в «Книгу почёта» университета. За особые достижения в педагогической и общественной деятельности стал обладателем премии 1 степени акима Северо-Казахстанской области в сфере образования. Награждён нагрудным знаком «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері» (Почётный работник образования Республики Казахстан), знаком Министерства образования и науки РК «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» (За вклад в развитие науки Республики Казахстан), «Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева».

Табакова З.П., профессор,
доктор филологических наук

Педагогика ғылымдарының кандидаты,

доцент, СҚМУ профессоры

Пустовалова Наталья Ивановна 1954 жылы 5 наурызда Солтүстік Қазақстан облысы Петропавл қаласында дүниеге келді. 1971-1975 ж.ж. К. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтында физико-математика факультетінде «Математика» мамандығында оқыды.

Наталья Ивановнаның еңбек жолы ПАМЖЗ техник-технолог қызметінен басталды. 1977 жылы ол «Звёздочка» балабақшасында, екі жылдан соң «Комсомолка» тігін фабрикасы жаңындағы «Счастливое детство» ясли-балабақшасының меңгерушісі болып жұмыс істейді. Жақында жас меңгерушіге 12 топқа лайықталған «Жемчужинка» деп аталатын жаңа типті мектепке дейінгі мекеме салуға тапсырыс беріледі. Осы балабақшадағы жұмыс кезі Наталья Ивановнаның өміріндегі ең қызықты жылдар. Тәуелсіз Қазақстанның мектепке дейінгі білім жүйесіндегі жаңа өзгерістер «Жемчужинка» ясли-балабақшасының оқу-тәрбие процесіне енгізіледі.

1996 жылдың сәуір айынан бастап Н.И. Пустовалова М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінде жұмыс істейді. Басшы қызметінде тәжірибесі мол Наталья Пустовалова саз-педагогика факультеті деканының орынбасары болып тағайындалады. Деканның орынбасары, факультет деканы, «Педагогика және психология» кафедрасының меңгерушісі қызметінде Пустовалова Наталья Ивановна өзін кәсіби-құзыреттілігі мол және талапты жағынан көрсете білді. Оның бастамасымен 2000 - 2002 жылдары саз-педагогика факультетінде «Дефектология», «Мектепке дейінгі оқыту және

тәрбиелу», «Педагогика және психология», «Әлеуметтік педагогика» жаңа мамандықтары ашылды.

Наталья Ивановна ғылыми қызметпен айналысады, мақалалар жариялайды, ғылыми-практикалық конференцияларға қатысып, дипломдық және магистрлік диссертацияларға жетекшілік етеді.

Абай атындағы ҚазҰПУ-да 2005 жылдың қаңтарында Наталья Ивановна педагогика ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін *«Методика формирования математических представлений у старших дошкольников на основе преемственной связи в условиях перехода на 12-летнее обучение»* тақырыбында 13.00.02 – Оқыту және тәрбиелеу теориясы мен әдістемесі (математика) мамандығы бойынша кандидаттық диссертациясын қорғап шықты.

2010 жылы Н.И. Пустоваловаға ҚР БЖҒМ білімберу және ғылым саласындағы бақылау Комитетінің шешімімен 26.03.2010ж. (№3 хаттама) 13.00.00 - «Педагогика» мамандығы бойынша доцент атағы берілді.

2014 - 2016 жылдары Н.И. Пустовалова «Педагогика» кафедрасының меңгерушісі. Бүгінгі күні «Педагогика и психология» кафедрасының профессоры. Ол өз әріптестері мен студенттеріне әрқашан мейрімділікпен және ілтипатпен қарайды, кез келген сұраққа жауап беруге дайын.

Н.И. Пустовалова 200 ғылыми жарияланымдардың авторы. Ол халықаралық (Ресей, Беларусь, Польша, Чехия, Болгария), республикалық және аймақтық конференцияларға белсене қатысады. Ғылыми мақалалары ғылыми, ғылыми-әдістемелік журналдарда жарияланған: «Математика в школе» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы, Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы, «Педагогические науки» сериясы; «Менеджмент в образовании» ғылыми-әдістемелік хабаршысы; «Профессионал Казахстана», «Начальная школа Казахстана», «Білім-образование» және т.б. ғылыми-әдістемелік журналдары, импакт-факторы бар журналдарда (РИНЦ).

Наталья Ивановна М. Қозыбаев атындағы СҚМУ 3 оқытушының кандидаттық диссертация қорғауға дайындау бойынша қосымша жетекшілік етті. Олар 2009-2010 жылдары педагогика ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін кандидаттық диссертацияларын қорғап шықты. Оның жетекшілігімен М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың 5 түлегі магистрлік диссертацияларын қорғап шықты.

Наталья Ивановна -12-жылдық орта білім берудің Мемлекеттік стандарттары жобасы мен 12-жылдық мектептің 5-6 сыныптарына арналған математикадан ОӘК соавторы. 2002 – 2010 ж.ж. - ҚР БЖҒМ «Оқулық» РҒПО және Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім беру академиясы жанындағы 12-жылдық мектепке арналған оқулықтарды рецензиялау әдістемелік және сараптамалық кеңесі, ҚР БЖҒМ жанындағы 12-жылдық оқытуға көшу жөніндегі Үйлестіру кеңесі, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті жанындағы «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандығы бойынша РОӘК (Алматы қ.) мүшесі болды.

Бүгін Наталья Ивановна білім беру бағдарламалары мен ҚР жоғары білім ұйымдарын институционалдық аккредитациялау үшін ЖОО өзін-өзі бағалау сараптама кеңесінің мүшесі. Бірнеше рет ҚР ЖОО-н аккредитациялау бойынша сараптама комиссиясы құрамында болды (Көкшетау қ., Орал қ., Қызылорда қ., Павлодар қ., Қарағанды қ.).

ЖОО-да қызмет еткен жылдары Наталья Ивановна 20-дан астам оқу-әдістемелік құралын, 2 оқу құралын: *«Методика формирования математических представлений у старших дошкольников на основе преемственной связи в условиях перехода на 12-летнее обучение»*

(2006ж.; 2007ж.), 1 ұжымдық монография: «Теория и практика обучения в современном образовательном пространстве. – Алматы: Алматы университеті, 2016 әзірлеп, басып шығарған.

Мінсіз еңбегі, қоғамдық өмірге белсене қатысқаны, жоғары білікті мамандарды даярлағаны үшін университет ректоры грамоталары, ҚР БҒМ министрінің Құрмет грамотасы (2007), СҚО әкімінің алғыстары, «Ы.Алтынсарин» (2016) төс белгісімен марапатталған.

Кучер Т.П., доцент,

педагогика ғылымдарының кандидаты

ВСЕГДА В ПОИСКЕ

Пустовалова Наталья Ивановна родилась 5 марта 1954 года в Петропавловске Северо-Казахстанской области. С 1971 по 1975г. обучалась в Петропавловском педагогическом институте им. К.Д. Ушинского на физико-математическом факультете на специальности «математика». Трудовая деятельность Натальи Ивановны началась на заводе ПЗТМ, где она недолго работала техником-технологом. В 1977 году она начинает работать в дошкольном учреждении «Звёздочка», а через два года становится заведующей ясли-садом «Счастливое детство» швейной фабрики «Комсомолка». Вскоре молодой заведующей поручается строительство нового типового дошкольного учреждения на 12 групп, которое получило красивое название «Жемчужинка». Период работы в данном дошкольном учреждении – один

из ярких в жизни Натальи Ивановны. Всё новое, что входило в систему дошкольного образования независимой Республики Казахстан, внедрялось в учебно-воспитательный процесс я/с «Жемчужинка».

С апреля 1996 года Н.И. Пустовалова работает в Северо-Казахстанском государственном университете им. М. Козыбаева. Имея большой опыт в качестве руководителя, Наталья Пустовалова становится заместителем декана музыкально-педагогического факультета. Занимая должности заместителя декана, декана факультета и заведующего кафедрой, Наталья Ивановна всегда была профессионально-компетентным, инициативным и требовательным руководителем. По её инициативе в период с 2000 по 2002 годы на музыкально-педагогическом факультете были открыты 4 новые специальности: «Дошкольное обучение и воспитание», «Педагогика и психология», «Дефектология», «Социальная педагогика». При этом Наталья Ивановна продуктивно занимается научной работой: пишет статьи, участвует в научно-практических конференциях, руководит дипломными и магистерскими работами.

В январе 2005 года она успешно защитила кандидатскую диссертацию по теме: *«Методика формирования математических представлений у старших дошкольников на основе преемственной связи в условиях перехода на 12-летнее обучение»* на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – Теория и методика обучения и воспитания (математика) при диссертационном совете КазНПУ им. Абая. В 2010 году Н.И. Пустоваловой решением Комитета по контролю в сфере образования и науки МОН РК от 26 марта 2010 года было присвоено учёное звание доцента по специальности 13.00.00 – «Педагогика».

С 2014 года по 2016 год Н.И. Пустовалова работала заведующей кафедрой «Педагогика». В настоящее время она работает профессором кафедры «Педагогика и психология». Она всегда доброжелательна и внимательна к коллегам и студентам, магистрантам, которые могут найти в общении с ней ответы на учебные и жизненные вопросы.

Н.И. Пустовалова имеет более 200 научных публикаций. Принимала участие в международных (Казахстан, Россия, Беларусь, Польша, Чехия, Болгария), республиканских и региональных научно-практических конференциях. Научные статьи опубликованы в научных и научно-методических журналах: «Математика в школе», «Вестник» КазНПУ им. Абая; информационно-методический вестник РИПК СО «Менеджмент в образовании»; Республиканский научно-методический журнал «Профессионал Казахстана», «Начальная школа Казахстана», «Білім-образование» и др., журналах с ненулевым импакт-фактором (РИНЦ).

За период работы в вузе Наталья Ивановна являлась руководителем по подготовке кандидатских диссертаций 3-х преподавателей СКГУ им. М. Козыбаева, которые успешно в 2009 – 2010 гг. защитили диссертации на соискание учёной степени кандидата педагогических наук. Под её руководством 5 выпускников СКГУ им. М. Козыбаева защитили магистерские диссертации.

Наталья Ивановна – соавтор проекта Государственных стандартов 12-летнего среднего образования и УМК по математике для 5-х и 6-х классов 12-летней школы. С 2002 года по

2010 год была членом методического и экспертного советов по рецензированию учебников для 12-летней школы при РНПЦ «Учебник» МОН РК, членом Координационного совета при МОН РК по подготовке к переходу на 12-летнее образование, членом РУМС по специальности 050101–«Дошкольное обучение и воспитание» при Казахском государственном женском педагогическом университете (г.Алматы). В настоящее время она является членом экспертного совета по самооценке вузов для институциональной аккредитации образовательных программ и организаций высшего образования РК. Неоднократно участвовала в экспертных комиссиях по проведению аккредитаций вузов РК (г.Кокшетау, г.Уральск, г.Кызылорда, г.Павлодар, г.Караганда).

За период преподавания в вузе Натальей Ивановной подготовлено самостоятельно и в соавторстве более 20 учебно-методических пособий и 2 учебных пособия «Методика формирования математических представлений у старших дошкольников на основе преемственной связи в условиях перехода на 12-летнее обучение» (2006г.; 2007г.), одна коллективная монография «Теория и практика обучения в современном образовательном пространстве. – Алматы: Алматы университеті, 2016.

За безупречный труд, активное участие в общественной жизни и подготовку высококвалифицированных специалистов Пустовалова Наталья Ивановна награждена грамотами ректора университета, Почётной грамотой Министра образования и науки РК (2007г.), благодарностью акима Северо-Казахстанской области. Имеет нагрудный знак «Ы. Алтынсарин» (2016 г.)

Кучер Т.П., доцент,

кандидат педагогических наук

Астрономия ғылымдарының кандидаты, доцент, ҚазЖҒА мүше-корреспонденті

Андрей Андреевич Солодовник 1954 жылы 19 сәуірде Петропавл қаласында дүниеге келді. Оның ата-бабалары мен ата-анасы да осында тұрып, қызмет етеді. Кеңес Одағы кезінде Ю.А. Гагарин атындағы орта мектепте оқып, орта білім алды. Адамзат атмосфера шекарасынан аттап өтіп, планетамызды сырттан байқай алатындығы бір адамның ғана емес, көптеген адамдардың, тіпті бірнеше ұрпақтың, тағдырын өзгертіп жіберді. Әлемдегі көп нәрсені, қарапайымдылығы мен табиғилығына қарамастан, сөзбен ғана сипаттау мүмкін емес. Аспандағы вязь жазуына ұқсайтын бұлттардың ұшуы, құстардың салған әні, жұлдызды аспанның симфониясы... Сөзсіз, бұл адамның өміріне, оның рухани байлығына байланысты. Сондықтан оны сөзбен жеткізу мүмкін емес.

Адам, оның әлемдегі орны туралы ойлар көптеген адамдарды толғандырды. Андрей Солодовник те, ғылыммен әуестенетін жетінші сынып оқушысы, бір күні тамыз айындағы жұлдызды аспанға қарап, оның ғасырлық құпиясына таң қалды. Аспан оның жүрегін жаулап алды. Әлем дүниесіне жол ашу оңай емес. Көптеген кітаптар, Орал университетінде оқу жылдары (Свердловск қ.), дегенмен, арманына жетті – «астроном» біліктілігі бар жас маман! Артында сонау тау обсерваторияларда жинаған жұмыс тәжірибесі бар.

Астрономдардың жолы біркелкі бола бермейді. Математикалық құпиясы мол, академиялық катал ғылымнан бірден орын табу мүмкін емес. Андрей Душанбеде геодезист, кейін Петропавл қаласындағы В.И. Ленин атындағы зауытта инженер-программист болып жұмыс істейді. Бірақ оның ойы жұлдыздарда. 1980 жылы ол Қазақстан ҒА Астрофизика институты жаңындағы аспирантураға оқуға түседі. Ай мен планеталар физикасы Лабораториясы өте қызу жұмыс үстінде. Астрономиядан, ол кезде, үш жыл ішінде кандидаттық

диссертация қорғау мүмкін емес, ғылымға деген талаптар өте қатал болған. Аспирантураны бітіріп шықты. 1984 жылы А.А. Солодовник К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтына, физика кафедрасына жұмысқа шақырылды.

1987 жылы Андрей Андреевич УКСР Бас Астрономия Обсерваториясында физика—математика ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін *«Численное моделирование двухконденсатной слоистообразной облачности в атмосферах Юпитера и Сатурна»* тақырыбында диссертациясын қорғап шықты.

Петропавл пединститутында студенттер арасынан оның пікірлестері табылды. Күш-жігері, білімге деген күштарлығы мол жас адамдар кез келген жұмысқа дайын тұрды. 1985 жылы университетте «астрономдар» бастамашыл тобы пайда болады. Оның құрамында физиктер ғана емес, басқа мамандықтарда оқитын студенттер, мектеп оқушылары мен басқа мамандық иелері де болған. Топ жұмысының ең басты жетістігі - 1989 жылы СҚМУ Астрономия Обсерваториясының салынуы, ол Кассегрен жүйесінің 0.4 м телескопымен жабдықталған. Ол институттың Агробиостанциясында орналасқан болатын. Қызу ғылыми жұмыс басталды. Жұлдыздардың табиғатын, жақын ғарыштың физикасын, сонымен қатар, күміс бұлттарды, телескоп жасау тәжірибесін зерделеуге бағытталған Астрофизикалық зерттеулер Лабораториясы ашылды. Толық күн тұтылуын байқау жөніндегі алғашқы экспедициялар жүргізілді (1990ж. – Беломорск қ. аумағы, 1997 – Забайкалье).

А.А. Солодовник осы жылдары оқытушыдан физика кафедрасының меңгерушісі қызметіне дейін жетті. Осы қызметте ол 1989 - 2005 жылдары болды, ұйымдастыру және оқу жұмыстарын ғылыми жұмыспен ұштастыра білген. 1993 жылы астрономия доценті ғылыми атағын алды, ал 1997 жылы «Қазақстан Республикасының Халық білім беру үздігі» төс белгісімен марапатталды.

90-шы жылдары «Космический Дом Будущего» жобасы жоспарланды. Оның жүзеге асырылуы он жылға созылды. 2004 жылы Петропавлда жаңа Обсерватория пайда болды. Оның негізгі аспабы – заманауи қабылдау аппаратурасымен жабдықталған Ричи-Кретьен (апертура 0.77 м.) жүйесінің қуатты телескобы. Сонымен қатар, Петропавлда, алғаш рет, Планетарий да пайда болды. СҚМУ-да Қазақстан Республикасы бойынша екінші ғылыми астрономиялық зерттеулер базасы құрылып, «Астрономия» мамандығы ашылды. СҚМУ Обсерваториясы – Қазақстанның ЖОО-ы арасында теңдесі жоқ обсерватория!

Андрей Андреевич ғылыми жобаларды ұйымдастыру және оларға жетекшілік етумен айналысады. 2004 – 2015 жылдары ол ҚР БҒМ гранттары бойынша жақын және таяу ғарыш физикасына қатысты 9 ғылыми тақырыпқа басшылық етті. Нәтижесінде күміс бұлттардың пайда болу және даму себептерін, ұзақ мерзімді айнымалы жұлдыздардың физикалық табиғатын анықтауға жол ашатын жаңа концептуалдық әдістері айқындалды. Бұл жұмыстар әлемдік деңгейде ғылыми тұрғыдан өте маңызды болып табылады, олар Қазақстан, Ресей, шетелдік астрономия қауымдастығының қолдауына ие болды. А.А. Солодовниктің ғылыми әуестері алуан түрлі, университет астрономдары оның жетекшілігімен метеорлардың белсенділігін, сонымен қатар, қысқа мерзімді ай құбылыстарын кешенді зерттеуді жоғары деңгейде орындап, университеттегі алдағы уақытта өзекті болып табылатын тақырыптарды анықтаған болатын. Ғалым ғарыштану, философия, астрономияны оқыту технологиясын зерттеуге зор үлес қосқан, теология мәселелеріне де қатысты жұмыстары бар.

Бүгін А.А. Солодовниктің ғылыми - зерттеу жұмыстарының нәтижелері 170 –тен астам жарияланымдарда, соның ішінде жоғары импакт-факторы бар басылымдарда да жарық көрген. А.А. Солодовниктің шәкірттері өте көп, ол әрбіреуінің жетістігімен бөлісе біледі. 2010 жылы оның жетекшілігімен физика—математика ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін екі диссертация қорғалды. Оның жетекшілігімен жиырмадан астам магистрлік диссертация қорғалды.

2016 жылы Андрей Андреевич Қазақстан жаратылыстану ғылымдары Академиясының мүше-корреспонденті болып сайланды.

Солодовниктің ғылыми мектебінде дарынды оқушыларды ғылыми жобалар қорғауға және олимпиадаларға қатысуға үйретеді. Астрономиялық білімді көпшілікке тарады, оның жүзден астам мақаласы облыстық және республикалық басылымдарда, интернетте жарияланып, бірнеше телесұхбат және арнайы тақырыптық телебағдарламалар эфирге шыққан.

Андрей Андреевич өмірде белсенділік танытады. 1989 по 1993 жылдары ол - халық депутаттарының облыстық кеңесінің депутаты, кәсіби одақта жұмыс істейді. «Бессмертный полк» қозғалысы, Петр және Павел алғашқы бас апостолдары православие храмы мен Барлық әулиелер храмының істерімен айналысады. Оның әуестері - фенология, орнитология, микология, тарихи және ғылыми-жаратылыстану өлкетану.

Жылдар өтіп жатыр, дегенмен, Әлем дүниесінде таң қаларлық пен аспан туралы армандар шексіз. Андрей Андреевичтің жоспарында Обсерваторияны дамыту, байқаудың автоматтандырылған әдістеріне көшу, күміс бұлттар туралы монография шығару, жерден тыс затты табу, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ ғылыми лабораториясын әрі қарай дамыту міндеттері көзделген.

Леонтьев П.И., физика кафедрасының доценті

УДИВЛЕНИЕ ОТ ВСЕЛЕННОЙ

Андрей Андреевич Солодовник родился 19.04.1954 в г.Петропавловске, где жили и работали его родители и предки. Здесь он учился в школе, одной из первых в Советском Союзе носившей славное имя Ю.А. Гагарина. Годы, когда земляне шагнули за границу атмосферы, увидели планету извне, отразились на жизни и судьбе не только отдельных людей, но и целых поколений. Много в мире, при внешней простоте и естественности, едва поддаётся описанию в словах: полёт ли облаков с прихотливо меняющейся вязью, птичья песнь или торжественная симфония звёздного неба. Безусловно, это относится и к жизни человека, высоте его духа, потому и рассказать о ней не просто.

Высота замысла о человеке, о его назначении в мире окрылила многих. Вот и Андрей Солодовник, семиклассником, не чужд был научных увлечений, как-то по-иному взглянул на августовское звёздное небо и на всю жизнь был покорён грандиозностью его вековой тайны. Войти в мир Вселенной было не просто. Груды книг, а затем и годы учения в Уральском университете (г.Свердловск), и мечта исполнилась – он молодой специалист с квалификацией «астроном»! За плечами пусть и скромный, но вполне реальный опыт работы на далёких горных обсерваториях.

Пути астрономов во все времена неисповедимы. Не просто найти место в академически строгой, исполненной математических таинств науке. Андрей поработал геодезистом в Душанбе, затем инженером-программистом на заводе имени В.И. Ленина в Петропавловске. Однако звёзды позвали вновь, и в 1980 году он поступает в аспирантуру при Астрофизическом Институте АН Казахстана. Здесь в лаборатории физики Луны и планет шла поразительно интересная жизнь. В астрономии тогда работа над диссертацией не укладывалась в три года. Требования в науке были более чем серьёзными. Но аспирантура закончена.

В 1984 году А.А. Солодовник приглашён на работу в Петропавловский педагогический институт им. К.Д. Ушинского, на кафедру физики. Диссертацию на соискание учёной степени кандидата физико-математических наук *«Численное моделирование двухконденсатной слоистообразной облачности в атмосферах Юпитера и Сатурна»* Андрей Андреевич защитил в 1987 году в Главной Астрономической Обсерватории АН УССР.

В Петропавловском пединституте на кафедре нашлись друзья-единомышленники, в том числе и студенты, молодые люди, полные сил и оптимизма, с которыми можно было горы свернуть. И уже в 1985 году в университете громко заявила о себе инициативная группа «астрономов». В её составе были не только физики, но и ребята других специальностей, а также школьники и люди других профессий. Важнейшим этапом работы группы стало создание в 1989 году Астрономической Обсерватории СКГУ, оснащенной 0.4 м телескопом системы Кассегрена. Она находилась в пригороде на территории Агробиостанции института. Началась напряженная научная работа. Возникла Лаборатория Астрофизических Исследований, нацеленная на изучение природы звёзд, физики ближнего космоса, в том числе серебристых облаков, и практики телескопостроения. Проведены первые экспедиции по наблюдениям полных солнечных затмений (1990г. – в район г.Беломорска, 1997 – в Забайкалье).

А.А. Солодовник в эти годы прошёл путь от преподавателя до заведующего кафедрой физики. Эту должность он исполнял с 1989 по 2005 годы, совмещая организационную и учебную работу с интенсивной научной деятельностью. В 1993 году получил учёное звание доцента астрономии, а в 1997 году награждён знаком «Отличник Народного Образования Республики Казахстан».

В 90-е годы был задуман проект «Космический Дом Будущего». Его воплощение растянулось на 10 лет и потребовало больших усилий. В 2004 году в Петропавловске появилась новая Обсерватория. Основным инструментом стал весьма мощный для вуза телескоп системы Ричи-Кретьена (апертура 0.77 м.), снабжённый современной приёмной аппаратурой. При этом впервые в Петропавловске появился и планетарий. В СКГУ

сформировалась вторая в Республике Казахстан база научных астрономических исследований, открылась специальность «Астрономия». Обсерватория СКГУ – единственная обсерватория в вузах Казахстана!

Андрей Андреевич сосредоточился на организации и руководстве научными проектами. С 2004 по 2015 годы он руководил 9 темами научных работ по грантам МОН РК, касающимися физики ближнего и дальнего космоса. В итоге были достигнуты важные результаты: развиты новые концептуальные подходы к познанию причин происхождения и эволюции серебристых облаков, физической природе долгопериодических переменных звёзд. Эти работы, как показало время, имеют научный приоритет мирового уровня и получили одобрение астрономического сообщества Казахстана, России и зарубежья. На разнообразие научных интересов А.А. Солодовника указывает то, что астрономы университета под его руководством выполнили на высоком уровне комплексные исследования метеорной активности, а также кратковременных лунных явлений, определив перспективную тематику астрономических исследований в университете. Учёный внёс вклад в изучение космологии, философии науки, технологии обучения астрономии, имеет работы по вопросам теологии.

Сегодня основные итоги научной работы А.А. Солодовника представлены более чем в 170 публикациях, в том числе с международным импакт-фактором. Невозможно представить А.А. Солодовника без его многочисленных учеников, успехам которых он умеет искренне радоваться. В 2010 году под его руководством защищены две диссертации на соискание учёной степени кандидата физико-математических наук, а успешно подготовленных магистров более двух десятков. В 2016 году Андрей Андреевич был избран членом-корреспондентом Казахстанской Академии естественных наук.

Научная школа Солодовника привлекает и одарённых школьников, под его руководством защитили научные проекты, выступили на олимпиадах десятки учеников. Мастерски продвигает он астрономические знания и в широкие слои населения, им опубликованы более сотни статей в областной и республиканской печати, в интернете, проведены многие десятки телевизионных выступлений и тематических передач.

Андрея Андреевича отличает активная жизненная позиция. С 1989 по 1993 годы он был депутатом областного совета народных депутатов, работал в профсоюзе. Связан с движением «Бессмертный полк», православными приходами храма Первоверховных апостолов Петра и Павла и храма Всех Святых. К увлечениям его души можно отнести фенологию, орнитологию, микологию, историческое и естественнонаучное краеведение.

Годы идут, но живо удивление от Вселенной и жива мечта. В планах у Андрея Андреевича развитие Обсерватории, переход к автоматизированным методам наблюдений, развитие новой теории звёздной переменности, подготовка монографии о серебристых облаках, поиск внеземного вещества и, конечно, дальнейшее развитие научной лаборатории СКГУ им. Манаша Козыбаева.

Леонтьев П.И., доцент кафедры физики

ПЕДАГОГ, ҒАЛЫМ, ҰЙЫМДАСТЫРУШЫ

Кандидат географических наук, доктор PhD

Тайжанова Мұқарам Мырзатқызы - педагог, ғалым, үлкен басшылық жолдан өткен тұлға. Аға және кіші буын арасындағы өзара сыйластықты білдіретін, «Үлкенге-құрмет, кішіге-ізет» басты қағидасын ұстанатын, үлкен, тату, еңбекқор отбасында тәрбиеленді.

Өткен ғасырдың 30-жылдары Қожа ата барлық әулетімен Сарыкөл өзенінің (Қостанай облысы) маңындағы туған жерлерін тастап (сол кездегі саясат) және 1971 жылға дейін Ресей Федерациясы Қорған облысында тұруға мәжбүр болды. 1957 жылы 4 ақпанда Мұқарам Мырзатқызы дүниеге келді. Мұсылман күнтізбесінің бірінші айында (Мұқаррам) туғандықтан, сүйікті немересіне атасы «Мұқарам» есімін берді. Қазақтың салт-дәстүрі бойынша, (үлкен ұлынан туған немересі) адалдық, жауапкершілік, тәртіптілік және еңбексүйгіштік, үлкенді құрметтеу, кішіге қамқорлық жасау, адамгершілік қасиеттеріне тәрбиелеген, бойына дарыған атасының отбасында өсті. «Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсің» деп бекер айтылмаған, Мұқарам Мырзатқызының кәсіби қызметінде осы қасиеттер негіз болды. 1971 жылы отбасы туған жері Қазақстанға оралды. 1975 жылы Мұқарам мектеп бітіргеннен кейін «География-биология» мамандығы бойынша Петропавл педагогикалық институтының жаратылыстану-география факультетіне оқуға түсті. Кәсіби жолын 1980 жылы Солтүстік Қазақстан облысы Архангельскі арнайы мектеп интернатында ауылшаруашылық еңбек мұғалімінен бастады. 1981-1983 жылдары С.М. Киров атындағы (Алматы қ.) Қазақ мемлекеттік университетінің геоморфология кафедрасының зерттеуші-стажеры болды. 1984 жылы «Геоморфология және палеография» мамандығы бойынша ҚазМУ-дың күндізгі аспирантураға түсті. Ғылыми жетекшісі Қазақстандағы ғылыми география мектебінің негізін қалаушылардың бірі, география ғылымының докторы М.Ж. Жандаев болды. Өзінің алдына қойған мақсатқа жетуге деген талпынысы мен еңбек сүйгіштігі, географияға деген сүйіспеншілігінің арқасында 1991 жылы ғылыми ізденуші дәрежесін алуға Әзербайжан ғылым Академиясының География Институтында география ғылымдарының кандидаты диссертациясын сәтті қорғап шықты. Қазіргі таңда география ғылымының кандидаты, PhD докторы ғылыми дәрежесіне ие. Нәтижелі түрде ғылыми-тәжірибелік қызметпен айналысады: 40-тан астам ғылыми жарияланымдары бар. 2003 жылы «География» және

«Экология» екі мамандық бойынша «География және экология» кафедрасында Мұқарам Мырзатқызының ұйымдастырушылық қабілеттілігі және табандылығының арқасында магистратура ашылды.

1980 жылдан 1995 жылдар аралығында Мұқарам Мырзатқызы өзінің өсу жолында ППИ-да оқытушы қызметінен бастап кафедра меңгерушісі, проректор болып қызмет атқарды. Осы жылдары қазақ бөлімдерін ашуға көп еңбек сіңірді. Тәуелсіз Қазақстанның алғашқы қиын жылдары біздің облыстың орта білім беру жүйесін дамытуда сүбелі үлесін қосты. 1995-2002 жылдары Солтүстік Қазақстан облысы Білім Департаменті бастығының бірінші орынбасары. 2002 жылы университетке қайта оралып, география және экология кафедрасының меңгерушісі, тарих филология факультетінің деканы, Тіл және әдебиет институтының директоры болып жұмыс істеді. 2004-2016 жылдар аралығында М. Қозыбаев атындағы СҚМУ тәрбие жұмысы жөніндегі проректор болып қызмет атқарды. Өзінің кәсіби қызметін университет ұжымының әлеуметтік, тәрбие жұмысына, саналы да білімді ұрпақ қалыптастыруға жұмсады. Жоғары рухани, моральдық, этикалық талаптарды өзіне, қарамағындағыларға, студенттерге қоя білді. Университеттің ғана емес, қала, облыс аясында өткізілетін саяси, мәдени-бұқаралық, тәрбиелік іс-шаралардың жоғары нәтижеде өтуін қамтамасыз етті. Оқытушы, ғалым, жетекшілікке жас ұрпақты баулу, оқыту мен тәрбиелеу эстафетасын әрі қарай жалғастыру мақсатында және болашақ географ, экологтарды тәрбиелеу мен білім нәрімен сусындату үшін 2017 жылдан бастап «География және экология» кафедрасының профессоры, ғылыми-педагогикалық қызметіне қайта оралды.

Құрылған күннен бастап «Нұр Отан» партиясының мүшесі. 14,15,16 Партия съезінің делегаты. 2004-2016 жылдар аралығында «Нұр Отан» партиясы «Болашақ» филиалының төрайымы болып қызмет атқарды. СҚО әкімдігі жанындағы қоғамдық комиссиялар құрамында жұмыс істеді. Демографиялық саясат және әйелдер, жастар саясаты бойынша, діни және діни бірлестіктерге байланысты істер бойынша және білім және ғылым қызметкерлері кәсіподағының облыстық комитеті, атқарушы комитетінің мүшесі. Белсенді өмірлік ұстанымға ие: жас оқытушылармен тәжірибе бөліседі, спортпен шұғылданады (жүгіру, шаңғы, жүзу, тыныс алу гимнастикасы). Кафедра, университеттің спорттық, мәдени бұқаралық іс-шараларына қатысады, әрдайым жастармен қызықты қарым-қатынаста, кіші іні-сінділеріне үлкен сүйіспеншілікпен қамқор бола біледі.

Қазақстан Республикасының Президентінің (2001, 2005, 2012, 2015 жж.), ҚР Президент Кеңесі Төрағасының - 2009, Сайлау бойынша Республикалық Комиссияның – 2011, ҚарМТУ ректорының - 2014, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ ректорының – 2015 алғыс хаттарымен; 1999 – «ҚР білім саласының Үздігі», 2007 – «ҚР білім беру саласының Құрметті қызметкері», 2009 – «Білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіподағына сіңірген еңбегі үшін» белгісі; 2012 жылы 9 қазан «Ыбырай Алтынсариннің» төс белгісі, ҚР Білім және ғылым Министрлігінің құрмет грамотасымен (1999, 2005, 2012жж.), СҚО әкімінің құрмет грамотасымен (2005ж.) марапатталды. Университеттің дамуына қосқан үлесі үшін 2013 жылы М.Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың «Үлкен алтын» медалімен марапатталды. «Қазақстан халқы Ассамблеясына 20 жыл» мерекелі медалімен марапатталды. 2016 жылы «Еңбек Ардагері» төс белгісі берілді.

«География және экология» кафедрасының аға оқытушысы Ескендірова З.К.

Тайжанова Мукарам Мурзатовна прошла большой путь педагога, учёного, руководителя. Выросла она в большой, дружной, трудолюбивой семье, где главным принципом было «үлкенге- құрмет, кішіге-ізіт», что означает взаимоуважение между старшим и младшим поколением. В 30-ые годы прошлого века дед Кожа всем кланом вынужден был покинуть родовые земли близ озера Сарыколь (Костанайская область) и жить в Курганской области РФ до 1971 года, где 4 февраля 1957 года родилась Мукарам Мурзатовна. «Мукарам» это имя было дано дедом любимой внучке, потому что родилась она в первый месяц (мухаррам) мусульманского календаря. По казахской традиции, как внучка от старшего сына, Мукарам росла в семье деда, где ценились честность, ответственность, дисциплинированность и трудолюбие, почитание старших и забота о младших – человеческие качества, которых она всегда придерживалась в своей профессиональной деятельности. В 1971 году семья вернулась на родину, в Казахстан, где Мукарам после окончания школы в 1975г. поступила на естественно-географический факультет Петропавловского пединститута по специальности «География-биология».

Профессиональный путь Тайжанова М.М. начала в 1980 году учителем сельхозтруда в Архангельской спецшколе-интернат СКО. С 1981 по 1983 годы являлась стажёром-исследователем кафедры геоморфологии Казахского государственного университета имени С.М. Кирова (г.Алматы). В 1984 году поступила в целевую аспирантуру КазГУ по специальности «геоморфология и палеогеография». Научным руководителем был один из основоположников научной школы географии в Казахстане, доктор географических наук Жандаев М.Ж. Благодаря своей целеустремленности, трудолюбию, любви к географии, Тайжанова М.М. в 1991 году успешно защитила диссертацию на соискание учёной степени кандидата географических наук в Институте Географии Академии наук Азербайджана. Имеет

учёную степень доктора PhD, результативно занимается научно-исследовательской работой: ею опубликовано более 40 научных трудов. Благодаря организаторской способности, настойчивости Тайжановой М.М., в 2003г. на кафедре «География и экология» была открыта магистратура по двум специальностям: «География» и «Экология». С 1988 по 1995гг. Мукарам Мурзатовна прошла карьерный путь от преподавателя, заведующего кафедрой до проректора. В первые трудные годы независимости Казахстана внесла весомый вклад в развитие системы среднего образования нашей области: с 1995 по 2002 годы работала первым заместителем начальника департамента образования СКО. В 2002 году вернулась в университет, где, недолго проработав заведующей кафедрой географии и экологии, деканом историко-филологического факультета, директором Института языка и литературы СКГУ им. М. Козыбаева, надолго связала свою профессиональную деятельность с социальной, воспитательной работой студенческой молодежи, коллектива университета. С 2004 по 2016 год работала проректором по воспитательной работе СКГУ им. М. Козыбаева. Высокие духовные, моральные, этические требования к себе, а также к подчиненным и студентам, вовлеченным в сферу ее деятельности, обеспечивали высокую результативность политических, культурно-массовых, воспитательных мероприятий, проводимых не только в рамках университета, но и города и области. С 2017 года вернулась к научно-педагогической деятельности в должности профессора кафедры «География и экология».

Со дня основания партии «Нұр отан» Тайжанова Мукарам является её членом; избиралась делегатом 14, 15, 16 съездов партии. Была председателем филиала «Болашак» партии «Нұр отан». Работала в составе общественных комиссий при акимате СКО: по демографической политике и делам женщин, молодежной политике, по делам религии и связям с религиозными объединениями; член исполкома обкома профсоюза работников образования и науки. Имеет активную жизненную позицию: делится опытом с молодыми преподавателями, занимается спортом (бег, лыжи, плавание, дыхательная гимнастика), участвует в спортивных, культурно-массовых мероприятиях кафедры, университета, всегда с интересом общается с молодёжью, с большой любовью опекает младших братьев и сестёр.

Тайжанова М.М. награждена благодарственными письмами Президента Республики Казахстан (2001, 2005, 2012, 2015гг.), Председателя канцелярии президента РК – 2009, Республиканской комиссии по выборам – 2011, ректора КарГТУ – 2014, ректора СКГУ им. М.Козыбаева – 2015; нагрудными знаками: «Отличник образования РК», «Почётный работник образования РК», «Білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіподағына сіңірген еңбегі үшін», «Ы. Алтынсарина»; награждена юбилейной медалью «Қазақстан халқы Ассамблеясына 20 жыл», медалью «Ветеран труда»; получила благодарности Президента РК (2001, 2005, 2011гг.), Почётные грамоты Министерства образования и науки РК (1999, 2005, 2012гг.), Почётную грамоту акима СКО. За вклад в развитие университета награждена «Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева».

Ст. преподаватель кафедры «География и экология»

Искандирова З.С.

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент,

СҚМУ профессоры

Зарқын Сыздықұлы Тайшыбай 1942 жылы 31 наурызда Қарағанды облысының Кува (Қарқаралы) ауданында дүниеге келді. Кува қазақ орта мектебін бітірген соң колхозда механизатор, әдебиет қызметкері, редактордың орынбасары, аудандық газетінің редакторы, Қарағанды «Орталық Қазақстан» облыстық газетінің бөлім меңгерушісі болып жұмыс істейді. «Журналистика» мамандығы бойынша С.М. Кироватындағы ҚазМУ журналистика факультетін және «Журналистика тарихы» кафедрасының аспирантурасын бітірді.

1992 жылдан бастап Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ журналистика кафедрасының аға оқытушысы, меңгерушісі. 2000 жылдан бері М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің доценті, докторанты, профессоры. 2001 жылдан бастап М.Қозыбаев атындағы СҚМУ –дың «Этномәдени бірлестіктер» атты ғылыми орталығының жетекшісі, филология ғылымдарының кандидаты (1997ж.), доцент (2006ж.). Диссертациясының тақырыбы: «Абайтанудың кейбір төңкеріске дейінгі көздері».

Тайшыбай З.С. 20 - ғасырдың басындағы қазақ әдебиетінің тарихы бойынша зерттеулермен айналысады, абайтану курсын енгізді, А. Байтұрсынов, М. Әуезов, М. Жұмабаев, С. Сәдуақасов және т.б. шығармашылықтары туралы 19 мақаланың авторы.

З. Тайшыбайдың шығармашылығында өлкетану және ономастика мәселері маңызды орын алады. Мұрағат материалдары негізінде оның авторлығымен Солтүстік аймақ пен облыстың маңызды кезеңдерін сипаттайтын бірқатар мақалалары; «Атамекен атаулары» (К. Оспанов және К. Ахметжановамен) кітабы жарық көрді. 2014 жылы «Сыр сандығым –

Қызылжар» (Солтүстік Қазақстан тарихынан) кітабы шықты. Энциклопедия авторларының бірі, 100 сөздік және шолу мақалаларының авторы, ғылыми кеңесшісі. Қазақ Кеңес энциклопедиясындағы 43 мақаланың авторы, 2013 жылы шыққан Абылай хан энциклопедиясындағы 37 мақаланың авторы.

3. Тайшыбай қазақ тілін ғылым мен білім саласына енгізу ісіне де зор үлесін қосқан. Ол ЖОО студенттеріне арналған «Невропатология», «Нервные болезни», «Физическая химия», «Дизайн в промышленности», «Сопротивление материалов» оқулықтарын, «Сауда экономикасын ұйымдастыру» атты оқулықтарды орыс тілінен қазақ тіліне аударған. Қарағанды облысындағы «Қазақ тілі» (1989ж.) қоғамының қалаушысы және төрағасы.

Қазақтың ханы - Абылай: Өмірі мен қызметіне қатысты құжаттар мен материалдар. - Алматы: Ел-шежіре. – 2011) Абылай хан туралы 2 томдық басылым және «Абылай хан: Энциклопедия» /З. Тайшыбай. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2013 энциклопедияның авторы; Қазақстанның ұлы мемлекеттік қызметкерінің өмірі мен қызметін зерттегендердің бірі.

Зарқын Сыздықұлы - республикадағы журналистік білім беру саласындағы тәжірибесі мол педагог, ұйымдастырушысы; ҚазМУ кейінгі екінші болып табылатын Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ журналистика мамандығын ашты, «Орта Азиядағы журналистік білім беру» халықаралық семинарының мүшесі.

2001 жылы АҚШ Мемлекеттік департаментінің шақыруымен «АҚШ-та журналистерді даярлау» бағдарламасы бойынша 5 университетке барып қайтты. Заманауи БАҚ мен журналистерді даярлау мәселелері бойынша халықаралық конференцияларға қатысып, баяндама жасайды.

«Қазақстанның білім беру саласының құрметті қызметкері», А. Байтұрсынов атындағы «Саңлақ автор», «Қазақстанның құрметті журналисі» төс белгілері, «Қазақ тілінің жанашыры» медалі, ҚР БҒМ, Ақпарат және байланыс министрлігінің Құрмет грамоталары, Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің Құрмет грамотасы, Қазақстанның журналистер Одағының Құрмет дипломымен марапатталған. 2012 жылы «Үздік жыл оқытушысы» грантының иегері атанды.

2016 жылдың 5 желтоқсаны Қазақстан Республикасы Президентінің жариялаған Жарлығымен Зарқын Сыздықұлына «Қазақстанның еңбегі сіңген қайраткері» Құрметті атағы берілді.

2014 жылдың ақпан айында Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің акт залында Зарқын Тайшыбайдың «Сыр сандығым - Қызылжар» атты кітабының тұсаукесері өтті. Кітапта автор Солтүстік Қазақстандағы қазан төңкерісінен кейінгі күрделі және қайшы оқиғаларды жаңа тарихи тұрғыдан талдап, қарастырады.

Зарқын Сыздықұлы Тайшыбай 100 –ден астам ғылыми мақала, Қазақстан тарихы мәдениеті бойынша оқу құралдары мен монографиялардың авторы. Олардың басым бөлігі Солтүстік Қазақстан мен Петропавл қаласының тарихына арналған.

О.М. Макаренко, СҚМУ кітапханасының
ақпараттық-библиографиялық компьютерлендіру
бөлімінің жетекшісі

ЖУРНАЛИСТ. АБАЕВЕД И КРАВЕД

Заркын Сыздыкулы Тайшибай родился 31 марта 1942 года в Кувском (Каркаралинском) районе Карагандинской области. После окончания Кувской казахской средней школы работал механизатором в колхозе, литработником, заместителем редактора, редактором районной газеты, заведующим отделами Карагандинской областной газеты «Орталық Қазақстан». Окончил факультет журналистики КазГУ им. С.М. Кирова по специальности «Журналистика» и аспирантуру на кафедре «История журналистики».

С 1992 года старший преподаватель, заведующий кафедрой журналистики КарГУ им. Е.А. Букетова. С 2000 года доцент, докторант, профессор Северо-Казахстанского государственного университета им. М. Козыбаева. С 2001 года руководитель научного центра «Этнокультурных исследований» СКГУ им. М. Козыбаева, кандидат филологических наук (1997г.), доцент (2006г.). Тема диссертации: «Некоторые дореволюционные источники абаетведения».

Тайшибай З.С. занимается исследованиями по истории казахской литературы начала 20 века, ввёл курс абаетведения, написал 19 статей о творчестве А. Байтурсынова, М. Ауезова, М. Жумабаева, С. Садуакасова и др.

Вопросы краеведения и ономастики занимают важное место в творчестве З. Тайшыбая. Им написан, на основе архивных материалов, ряд статей, освещающих важнейшие этапы Северного региона и области; издана книга «Атамекен атаулары» (в соавторстве с К. Оспановым и К. Ахметжановой). «Сыр сандығым – Қызылжар» (из истории Северного Казахстана), 2014. Один из составителей энциклопедии, выступивший автором около 100 словарных и обзорных статей и научным консультантом издания. Автор 43 статей в

Казахской Советской энциклопедии и 37 статей в энциклопедии Абылай хан, изданной в 2013 году.

З. Тайшыбай внёс заметный вклад во внедрение казахского языка в науку и современное образование. Им переведены с русского на казахский язык учебники для вузов: «Невропатология», «Нервные болезни», «Физическая химия», «Дизайн в промышленности», «Сопротивление материалов», серия учебников по организации и экономике торговли. Является основателем и первым председателем областного общества «Қазақ тілі» (1989г.) в Карагандинской области.

Автор 2-х томного издания об Абылай хане (Қазақтың ханы - Абылай: Өмірі мен қызметіне қатысты құжаттар мен материалдар. - Алматы: Ел-шежіре. – 2011) и составитель энциклопедии «Абылай хан: Энциклопедия» /З. Тайшыбай. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2013; один из тех, кто занимается изучением жизни и деятельности выдающегося государственного деятеля Казахстана.

Заркын Сыздыкович опытный педагог и организатор журналистского образования в республике, основал специальность «Журналистика» в КарГУ им. Е.А. Букетова, вторую в Казахстане после КазГУ, член международного семинара "Журналистское образование в Центральной Азии".

В 2001 году по приглашению Госдепартамента США посетил 5 университетов по программе «Подготовка журналистов в США», выступал с докладами на международных конференциях по проблемам современных СМИ и подготовки журналистов.

Награждён нагрудными знаками: «Почётный работник образования Казахстана», «Саңлақ автор» им. А. Байтұрсынова, «Почётный журналист Казахстана», медалью «Қазақ тілінің жанашыры», Почётными грамотами Министерства образования и науки Республики Казахстан, Министерства информации и связи, Почётной грамотой акима Северо-Казахстанской области, Почётным дипломом Союза журналистов Казахстана. В 2012г. стал обладателем гранта «Лучший преподаватель года». Указом Президента Республики Казахстан от 5 декабря 2016 года Заркыну Сыздыковичу присвоено Почётное звание «Заслуженный деятель Казахстана».

В феврале 2014 года в актовом зале Северо-Казахстанского государственного университета состоялась презентация книги Заркына Тайшыбая «Сыр сандығым - Қызылжар», где автор делает попытку с нового исторического ракурса проанализировать сложные и противоречивые события послеоктябрьского периода в Северном Казахстане.

Заркын Сыздыкович Тайшыбай является автором более 100 научных статей, учебных пособий и монографий по истории, культуре Республики, причём многие из них посвящены истории Северо-Казахстанской области и г.Петропавловск.

О.М. Макаренко,

руководитель отдела компьютеризации

информационно-библиографических процессов библиотеки СКГУ

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Тетюхин Евгений Петрович 1942 жылы Барнауыл қаласында дүниеге келді. 1965 жылы Алматы педагогикалық шет тілдер институтына оқуға түседі (АПИИЯ) және 1969 жылы «орта мектепте ағылшын тілінің мұғалімі» мамандығы бойынша тәмамдайды. Барнауыл қаласында орта мектепте 1 жыл жұмыс істегеннен кейін Алматы педагогикалық шет тілдер институты жанындағы жоғары курстарға оқуға түсіп, 1972 жылы аяқтайды. Сол уақыттан бері университетте қызмет етіп келеді. 1999 жылы «Стилистикалық амалдардың комбинаторикасы және таңдаудағы автордың бейнесі (Ч. Диккенс шығармашылығының материалдары негізінде)» тақырыбы бойынша филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесінің ізденісіне диссертация қорғады. 30 мақаласы бар. 1999 жылы герман-роман филологиясы кафедрасында ғылыми семинар ұйымдастырды, оның отырыстары бүгінгі күнге дейін ай сайын өткізіліп тұрады.

Евгений Петровичтің ғылыми және педагогикалық қызметі халықаралық стипендия мен гранттардың аясындағы жұмыстармен тығыз байланысты. 2001 жылы Евгений Петрович Қазақстан және АҚШ-тың америкатану мен ағылшын тілінің үздік сабағы бойынша бірлескен байқайуында жеңімпаз атанды (Award of Excellence of Teaching English and American Studies). Бірнеше рет Alumni Outreach Small grant (2016), Fulbright (2012), JFDP grant (2006), SSEX (secondary school exchange) – 2005, TEA grant (12 конференцияға қатысты) сияқты басқа да халықаралық білім беру гранттарын ұтып алды.

Евгений Петрович спорт іс-шараларына қатысуға көбірек мән береді. Халықаралық спорт шебері бола тұра, бүкіл дүниежүзі бойынша арбаға танылған мүгедектердің 150-ден астам марафонына, 2000-шы жылғы Сиднейдегі және 2004-ші жылы Афинадағы Паралимпиада ойындарына қатысты. 1999, 2000 және 2002 – 2007 жылдары Анкоридж және

Фербенкс қалаларында, Аляска, АҚШ-та мүгедектердің құқысын қорғау бойынша халықаралық конференцияға қатысты.

Евгений Петровичтің спорттағы жетістіктері жарыс іс-шараларына тікелей қатысумен шектелмейді. Болашақ талантты педагог өзінің көп уақытын қоғамдық жұмыстарға бөледі: мүгедектер қозғалысын ұйымдастыру, мүмкіндіктері шектеулі жастарды спортқа баулу. Евгений Петрович ҚР мүгедектер спорты Ассоциациясының орындаушы комитетінің және Паралимпиадалық комитеттің мүшесі, Солтүстік Қазақстан мүгедектер спорты Федерациясының орындаушы директоры.

2008 жылдың сәуірінде, 2010 жылдың сәуір – мамырында, 2011 жылдың қазан – қарашасында Евгений Петрович Маноадағы (АҚШ, Гавайя штаты) Гавайя университетінің жанындағы мүгедектіліктің мәселесін зерттейтін орталықтың жұмысына қатысты. Орталық 15-тен астам пәндердің аясында: жоғары білім, әлеуметтік зерттеу, денсаулық сақтау және т.б. пәнаралық зерттеулердің жүргізілуі бойынша үлкен алаң болып табылады. Жұмыстың бағдарламасына Гавайя университетінің оқытушылары мен студенттеріне баяндама оқу, студенттермен бірлескен жұмысты ұйымдастыру, қысқа циклді лекция оқу қамтылды. 2006 жылдан бастап Евгений Петрович Гонолулудағы (Pacific Rim Conference on Disability and Education) мүгедектердің құқысы бойынша халықаралық конференцияның және АҚШ, Гавайядағы мүгедектердің құқысы бойынша халықаралық Форумның жүргізушісі және тұрақты қатысушысы.

Евгений Петрович профессор Стивен Браунмен бірге Гавайя университеті мен М.Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың герман-роман кафедрасының мүгедектіліктің мәселесін зерттеу бойынша «Мүгедек адамдарды көшбасшылыққа үйрету» (Teaching Leadership to People with Disability) тақырыбында орталықтың бірлескен жобасын құрастыруға қатысады.

Ғылыми-зерттеу, оқытушылық және спорт қызметінен басқа Евгений Петрович студенттер мен оқытушылар үшін ғана емес, қатысқылары келетіндер үшін де аудиториядан тыс университеттік іс-шараларды ұйымдастырады. Ағылшын клубының аясында шет тілінде ұйымдастырылатын әңгімелерге оқытушылар, студенттер, кафедраның түлектері, сондай-ақ шетел қонақтары да тартылады. Ай сайын Евгений Петрович 1983 жылдан бастап өткізілетін пикник – ерекше іс-шараны ұйымдастырып тұрады; іс-шара студент тұлғасының жан-жақты дамуына және ойлауына бағытталған. Таза ауада пикникке қатысушылар құнды тәжірибелерімен алмасады, әңгімелеседі, табиғатта рахаттанып, қала шуынан демалады. Сонымен бірге оқытушылар мен студенттер аймақтың орманды алқабын қалыптастыруға және баютуға бағытталған экологиялық экспедицияларды үнемі өткізе отырып, қоршаған ортаны сақтауға өздерінің үлестерін қосады.

Евгений Петрович Тетюхин ерен еңбегі үшін «Ы.Алтынсарин» төс белгісімен, Қазақстанның 10 жылдығы және 20 жылдығына медальдармен, М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-дың үлкен Алтын медалімен марапатталған.

Пузиков Е.Ю.,

филология ғылымдарының кандидаты

УЧИТЬ АНГЛИЙСКОМУ И ЖИЗНИ

Тетюхин Евгений Петрович родился в 1942 году в городе Барнауле. В 1965 году поступил в АПИИЯ (Алма-Атинский педагогический институт иностранных языков) и в 1969 году окончил его по специальности «Учитель английского языка в средней школе». Проработав один год в средней школе г.Барнаула, поступил на Высшие курсы при АПИИЯ, которые окончил в 1972 году. С этого времени работает университете. В 1999 году защитил диссертацию по теме *«Образ автора в выборе и комбинаторике стилистических приёмов (на материале творчества Ч. Диккенса)»* на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Имеет 30 публикаций. В 1999 году организовал научный семинар кафедры германо-романской филологии, заседания которого проходят ежемесячно и по сей день.

Научная и педагогическая деятельность Евгения Петровича тесно связана с работой в рамках международных стипендий и грантов. В 2001 году Евгений Петрович стал победителем совместного конкурса Казахстана и США на лучшее занятие по английскому языку и американоведению (Award of Excellence of Teaching English and American Studies). Неоднократно выигрывал и другие международные образовательные гранты, такие как грант Alumni Outreach Small grant (2016), Fulbright (2012), JFDP grant (2006), SSEX (secondary school exchange) – 2005, TEA grant (участие в 12 конференциях).

Значительное внимание Евгений Петрович уделяет участию в спортивных мероприятиях. Являясь мастером спорта международного класса, принимал участие в более чем 150 марафонах инвалидов-колясочников по всему миру, в Паралимпийских играх 2000 года в Сиднее и 2004 года в Афинах. В 1999, 2000 и в 2002 – 2007 годах принимал участие в международной конференции по защите прав инвалидов в городах Анкоридж и Фербенкс, Аляска, США.

Спортивные достижения Евгения Петровича не ограничиваются непосредственным участием в соревновательных мероприятиях. Будучи талантливым педагогом, много времени он уделяет общественной работе: организации инвалидного движения, вовлечению в спорт молодых людей с ограниченными возможностями. Евгений Петрович является членом Паралимпийского комитета и исполнительного комитета Ассоциации инвалидного спорта РК, исполнительным директором Федерации инвалидного спорта Северного Казахстана.

В апреле 2008 года, апреле – мае 2010 года, октябре – ноябре 2011 года Евгений Петрович принимал участие в работе Центра изучения проблем инвалидности при Гавайском университете в Маное (США, штат Гавайи). Центр представляет собой полигон по проведению междисциплинарных исследований в рамках более чем 15 дисциплин: высшее образование, социальные исследования, здравоохранение и др. Программа работы включала выступления перед студентами и преподавателями Гавайского университета, организацию совместной деятельности со студентами, чтение короткого цикла лекций. С 2006 года Евгений Петрович – регулярный участник и ведущий международной конференции по правам инвалидов в Гонолулу (Pacific Rim Conference on Disability and Education) и Международного Форума по правам инвалидов в США, Гавайи.

Евгений Петрович участвует в разработке совместного проекта Центра по исследованию проблем инвалидности при Гавайском университете и кафедры германороманской филологии СКГУ им. М. Козыбаева на тему “Teaching Leadership to People with Disability (Обучение лидерству людей с инвалидностью), совместно с профессором Стивеном Брауном.

Помимо научно-исследовательской, преподавательской и спортивной деятельности, Евгений Петрович также является организатором внеаудиторных университетских мероприятий, проводимых не только для студентов и преподавателей, но и для всех желающих. Так, английский клуб, в рамках которого организуются беседы на иностранном языке, посещают преподаватели, студенты, выпускники кафедры, привлекаются и зарубежные гости. Ежемесячно Евгений Петрович организует пикник – уникальное мероприятие, которое проводится с 1983 года; оно направлено на всестороннее развитие личности студентов и расширение их кругозора. На свежем воздухе участники пикника общаются, делятся ценным опытом, наслаждаются природой и просто отдыхают от городской суеты. При этом преподаватели и студенты вносят свой вклад и в поддержание окружающей среды, регулярно проводя экологические экспедиции, направленные на восстановление и обогащение лесного фонда региона.

Евгений Петрович Тетюхин имеет правительственные награды: медали за заслуги к 10-летию и 20-летию независимости Казахстана, нагрудный знак «Ы. Алтынсарин», награждён Большой золотой медалью СКГУ им. М. Козыбаева.

Пузиков Е.Ю.,

кандидат филологических наук

Техника ғылымдарының кандидаты, доцент, СҚМУ профессоры

Томашец Анатолий Константинович 1938 жылы туған. 1956 жылы Солтүстік Қазақстан облысы «Заречный» совхозының орта мектебін бітіргеннен кейін еңбек жолын бастайды, моторист, комбайншы болып еңбек етеді. Содан кейін Петропавл ауыл шаруашылығын механикаландыру техникумын бітірген соң, 1960 жылы мал шаруашылығындағы еңбекті көп қажет ететін үдерістерді механикаландыру бойынша механик және инженер болып жұмыс істейді.

Кеңес Армиясы қатарында Отан алдындағы борышын өтеген соң, 1963 жылдан 1968 жылға дейін Қазақ ауыл шаруашылығы институтында оқып, оны үздік бітіріп, МЕК шешімімен ғылыми-зерттеу және педагогикалық жұмысты жалғастыру үшін осы жоғары оқу орнының «Машиналарды жөндеу» кафедрасына жіберіледі. Жемісті еңбегінің нәтижесінде 1974 жылы ҚазКСР Жоғарғы Кеңесінің Грамотасымен марапатталады. Халық шаруашылығында қол жеткізген жетістіктері үшін 1977 жылы ҚазКСР ХШЖК II дәрежелі дипломына ие болды.

1974 жылы аспирантураның күндізгі бөлімін оқып бітіреді, алайда денсаулық жағдайына байланысты диссертацияны қорғай алмай, дәрігерлердің кеңесімен 1980 жылы Петропавл қаласына көшіп келеді. 1980 жылдан 1987 жылға дейін Құрылысты механикаландыру басқармасы «Петропавловсксельстрой» бірлестігінің бас инженері, басшысы болып еңбек етеді. А.К. Томашец басқарған басқарма 1985 жылы сала бойынша үздіктер қатарына еніп, ҚазКСР ХШЖК Бірінші дәрежелі дипломына ие болды, облыстың Құрмет тақтасына енгізілді. 1991 жылы өндіріске ауылшаруашылық өнімдерін өткізу мен тасымалдаудың ресурстық-топырақ үнемдеушілік технологияларын жасау және өндіріске енгізу бойынша А.К. Томашец ҚазКСР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты атағына ие болды.

1988 жылы Томашец А.К. ҚарПТИ Петропавл филиалының «Автомобиль келігі» кафедрасына доцент лауазымына шақырылады. 1991 жылы Томашец А.К. байқау бойынша кафедра меңгерушісі болып тағайындалады. Кафедра қалыптасу кезеңінде болатын және кафедра меңгерушісінің алдында оқу үдерісін профессор-оқытушылар құрамымен қамтамасыз ету және кафедраның материалдық-техникалық базасын нығайту сияқты екі басты мәселе тұрды.

Анатолий Константинович осы және басқа да мәселелерді табысты шеше білді. Кафедра ұжымы мен университет басшылығы оның ұйымдастырушылық қабілетін жоғары бағалады және А.К. Томашец 20 жыл бойы үздіксіз кафедра меңгерушісі болып қызмет етті.

Осы жылдар ішінде кафедра заманауи құрал-жабдықтармен жабдықталды. Материалдық-техникалық базаны нығайту үшін А.К. Томашецтің жетекшілігімен «В» санатындағы жүргізушілерді даярлау курсы, колледж оқытушыларын қайта даярлау курсы, ТҚС үшін диагностарды даярлау курстары ашылды; «Арғымақ» ТҚС мен 100 орындық ақылы автотұрақ жұмыс істей бастады. Кафедраның кадрлар құрамы да сапалы өзгерді. Оқытушылар қатары оқытушы-тәжірибешілермен толықты. Осылайша, келесі өндіріс қызметкерлері оқытушылық қызметке келді: Облыстық көліктік бақылау инспекциясының басшысы Шинкарёв Ю.А., МЛД зауытының бас технологі Солянин В.А., байланыс автобазасының басшысы Попов В.В., «Центр КамАЗ» өнеркәсібінің басшысы Веселов В.В., «Севгражданпроект» институты жобалау тобының жетекшісі Врублевская Н.И., МЛД зауытының бас инженері Гумеров Р.Г. «Жол қозғалысын ұйымдастыру», «Тасымалдау мен басқаруды ұйымдастыру» сияқты жаңа мамандықтар ашылды, жеделдетілген оқыту формасы енгізілді.

Томашец А.К. ғылыми-зерттеу және әдістемелік жұмыспен белсенді айналысады. 2004 жылы Л. Гумилев атындағы ЕҰУ-да техника ғылымдарының кандидаты дәрежесін алуға *«Повышение эффективности строительных и дорожных машин на основе установления допустимого износа деталей механизма газораспределения двигателей»* тақырыбына жазылған диссертациясын сәтті қорғап шықты. Ғалымның 85 ғылыми еңбегі жарық көрді, өнертабысы үшін патент алынды. 2007-2010 жылдары РФ СибАДИ-де жұмысын сәтті қорғаған В.В. Савинкиннің техника ғылымдарының кандидаты дәрежесін алуға жазылған жұмысына ғылыми жетекшілік етті. Бүгінгі күні Анатолий Константинович ізденуші С.Н. Колисниченконың *«Повышение эффективности строительных и дорожных машин технологическими способами»* тақырыбындағы жұмысының кеңесшісі.

Томашец А.К. «Автомобильдерді техникалық пайдалану бойынша арнайы курс», «Автомобильдерді жасау және жөндеу», «Ауыл шаруашылығында машиналарды қолдану негіздері» пәндері бойынша жоғары ғылыми-әдістемелік деңгейде дәрістер оқиды. Курстық және дипломдық жобаларға жетекшілік етеді.

Аймақта инженерлік білім беруге қосқан үлесі мен адал еңбегі үшін бірнеше рет мақтау қағаздары мен үкіметтік наградалармен марапатталған. ҚР ғылымы саласында жеткен жетістіктері үшін «ҚР ғылымын дамытудағы еңбегі үшін» төс белгісімен марапатталған. ҚР БҒМ білім беру және ғылым саласын қадағалау мен аттестаттау комитетінің шешімімен А.К. Томашецке «Көлік, тау-кен және құрылыс машиналарын жасау» мамандығы бойынша доцент ғылыми атағы берілді.

2008 жылы СҚМУ Ғылыми кеңесінің шешімімен А.К. Томашецке СҚМУ профессоры академиялық атағы берілді. 2008 жылы көпжылдық және қажырлы еңбегі, білікті мамандарды даярлауға қосқан зор үлесі үшін және туғанына 70 жыл толуына байланысты СҚО әкімінің

Құрмет грамотасымен; 2012 жылы М. Қозыбаев атындағы СҚМУ - дың 75 жылдығына орай «Үлкен Алтын Медальмен» марапатталды.

Бүгінгі күні Томашец А.К. жолаушылар тасымалы үшін бағыттарды жоспарлау және ашу бойынша қалалық әкімдіктің ведомствоаралық комиссиясының тұрақты мүшесі болып табылады, ҚР БҒМ грантын іске асыру бойынша ғылыми-зерттеу тобының құрамына кіреді, онда аға ғылыми қызметкер ретінде «ЖЭО бу және газ турбиналарының күрделі геометриялы жактауларын процестерді басқарудың бейімделген жүйелі плазмалық энергияның жоғары шоғырланған көзімен қалпына келтірудің энергия тиімді технологияларын әзірлеу және енгізу» тақырыбындағы зерттеудің міндеттерін табысты шешуде.

В. Савинкин, профессор,
техника ғылымдарының докторы,
А. Демьяненко, доцент,
техника ғылымдарының кандидаты.

НАУКА С ПРАКТИКОЙ НЕРАЗДЕЛИМЫ

Томашец Анатолий Константинович родился в 1938 году. Трудовую деятельность начал после окончания средней школы в 1956 году в совхозе «Заречный», Северо-Казахстанской области, работал мотористом, комбайнером. Затем после окончания Петропавловского техникума механизации сельского хозяйства в 1960 году работал механиком и инженером по механизации трудоёмких процессов в животноводстве.

После службы в рядах Советской Армии, с 1963 по 1968 годы, закончил с отличием Казахский сельскохозяйственный институт и решением ГЭК был рекомендован на кафедру «Ремонт машин» этого вуза для продолжения научно-исследовательской и педагогической работы. По результатам плодотворной работы в 1974 году был награждён Грамотой Верховного Совета Каз ССР. За достигнутые успехи в народном хозяйстве в 1977 году получил диплом II степени ВДНХ КазССР.

В 1974 году окончил очную аспирантуру, но по состоянию здоровья диссертацию не защищал, а в 1980 году по рекомендации врачей переехал в г.Петропавловск. С 1980 по 1987 годы работал главным инженером, начальником Управления механизации строительства объединения «Петропавловсксельстрой». Возглавляемое им управление в 1985 году вошло в число передовых в отрасли, было отмечено Дипломом первой степени ВДНХ Казахской ССР, занесено на областную Доску почёта. В 1991 году за разработку и внедрение в производство ресурсо-почвосберегающих технологий сбыта и транспортировки сельскохозяйственной продукции Томашец А.К. присвоено звание лауреата Государственной премии КазССР.

В 1988 году Томашец А.К. приглашён на кафедру «Автомобильный транспорт» Петропавловского филиала КарПТИ в должности доцента. В 1991 году Томашец А.К. по конкурсу избирается заведующим кафедрой. Кафедра переживала период становления, и перед заведующим стояла задача решить две важнейшие проблемы: обеспечить учебный

процесс профессорско-преподавательским составом и укрепить материально-техническую базу кафедры. Анатолий Константинович успешно справлялся с этими и другими проблемами. Коллектив кафедры и руководство университета высоко оценили его организаторские способности, и в течение 20 лет А.К. Томашец оставался бессменным заведующим кафедрой.

За эти годы кафедра была оснащена современным оборудованием. Для укрепления материально-технической базы при кафедре под руководством Томашец А.К. открылись курсы подготовки водителей категории «В», курсы переподготовки преподавателей колледжей, курсы подготовки диагностов для СТО; стали функционировать СТО «Аргамак» и платная автостоянка на 100 мест. Качественно изменился и кадровый состав кафедры. Преподавательский корпус пополнился преподавателями-практиками. Так, на преподавательскую работу перешли работники производства: начальник областной инспекции транспортного контроля Шинкарёв Ю.А., главный технолог завода МЛД Солянин В.А., начальник автобазы связи Попов В.В., начальник производства «Центр КамАЗ Веселов В.В., руководитель проектной группы института «Севгражданпроект» Врублевская Н.И., главный инженер завода МЛД Гумеров Р.Г. Были открыты новые специальности: «Организация дорожного движения», «Организация перевозок и управления», внедрена ускоренная форма обучения.

Томашец А.К. активно занимается научно-исследовательской и методической работой. В 2004 году в ЕНУ им. Л. Гумилева им успешно защищена диссертация на соискание степени кандидата технических наук по теме: *«Повышение эффективности строительных и дорожных машин на основе установления допустимого износа деталей механизма газораспределения двигателей»*. Учёным опубликовано 85 научных работ, получен патент на изобретение. В 2007-2010 годах он осуществлял научное руководство соискателя учёной

степени кандидата технических наук Савинкина В.В., успешно защитившегося в СибАДИ РФ. В настоящее время Анатолий Константинович является консультантом соискателя Колисниченко С.Н. по теме диссертации: «Повышение эффективности строительных и дорожных машин технологическими способами».

Томашец А.К. читает на высоком научно-методическом уровне лекции по дисциплинам: «Спецкурс по технической эксплуатации автомобилей», «Производство и ремонт автомобилей», «Основы машиноиспользования в сельском хозяйстве». Руководит курсовым и дипломным проектированием. Является руководителем магистерских диссертаций.

За добросовестный труд и большой вклад в развитие инженерного образования в регионе неоднократно поощрялся грамотами и правительственными наградами. За достигнутые успехи в области науки РК награждён нагрудным знаком «За заслуги в развитии науки РК». Комитетом по надзору и аттестации в сфере образования и науки МО НРК ему присвоено учёное звание доцента по специальности «Транспортное, горное и строительное машиностроение».

В 2008 году решением учёного совета СКГУ Томашец А.К. присвоено академическое звание профессора СКГУ. В 2008 году за многолетний и добросовестный труд, плодотворный вклад в подготовку квалифицированных кадров и в связи с 70-летием со дня рождения вручена Почётная грамота акима СКО; в 2012 году в честь 75-летия СКГУ им. М. Козыбаева он награждён «Большой Золотой Медалью».

В настоящее время Томашец А.К. является постоянным членом межведомственной комиссии городского акимата по планированию и открытию маршрутов для пассажирских перевозок, входит в состав научно-исследовательской группы по реализации гранта МОН РК, где в качестве старшего научного сотрудника успешно решает задачи исследования «Разработка и внедрение энергоэффективной технологии восстановления лопаток сложной геометрии паровых и газовых турбин ТЭЦ высококонцентрированным источником плазменной энергии с адаптивной системой управления процессами».

В. Савинкин, профессор,

доктор технических наук

А. Демьяненко, доцент,

кандидат технических наук

ОҚЫТУШЫ БОЛУ – БҮЛ ҮЛКЕН ЕҢБЕК

«Педагогика» мамандығы бойынша магистр,
«Ересектерге арналған қазақ тілі» оқулығының авторы.

Саутова Тоқжан Айдарханқызы 1956 жылы Солтүстік Қазақстан облысының Мағжан Жұмабаев атындағы ауданда дүниеге келген. 1978 жылы К.Д. Ушинский атындағы Петропавл педагогикалық институтын «Ағылшын тілі мұғалімі» мамандығы бойынша бітірген. 2004 жылы Манаш Қозыбаев атындағы СҚМУ «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығы бойынша екінші жоғары білімді үздік дипломмен, ал 2011 жылы «Педагогика» мамандығы бойынша магистратураны аяқтаған.

Институтты аяқтағаннан кейін өзінің туған Қарағанды мектебінде ағылшын және неміс тілдерінің мұғалімі болып жұмыс істеген. 1981 жылы өзінің туған институтына қайтадан оралып, осында 35 жыл еңбек еткен.

Петр Капицаның «Ғылым – көңілге қонымды, ойға тартымды, жүрекке жақын, ғалымның өзі сияқты болу керек» деген тамаша сөзі бар. Меніңше, осындай терең білімді, ойы ұшқыр, жанның бірі - Сауытова Тоқжан Айдарханқызы.

Тоқжан Айдарханқызының өне бойындағы «Тұрақтылық» өмірінің мәні екендігін көрсетеді. Оқытушы – бұл әрқашанда құрмет тұтатын адам, бірақ та оқытушы болу әр адамның тылсымына берілмеген.

Оқытушы болу – бұл үлкен еңбек, оқытушы өзінің бүкіл өмірін білімін толықтыруға және жетілдіруге жұмсайды, тек қана ол бір ғана студентті білім нәрімен сусындатып қоймайды, өзінің тәрбиеленушілерінің болашақтағы тағдырына және кәсіби деңгейлерінің өсулеріне жауапкершілікпен қарайды.

Тоқжан Айдарханқызы – шығармашыл, майталман сөз зергері. Оның бай өмірбаянын тереңде жатқан құпиялығынан бастап ақтарсақ та, оны жете тану мүмкін емес.

Тоқжан Айдарханқызының өне бойында толған адамгершілік құндылықтары мен терең мағыналы әлем жатқандай көрінеді. Оның жан-дүниесі толған бір ғажап тылсым дүние деп

айтуға болады. Ұстаз есімі мәңгі үлкен әріптен басталады, сондықтан да ол өзінің алдына келген бүкіл қазақстандық мұғалімдердің ұрпағына жақсы дайындық беріп, әр мұғалім өз мектебінің мақтанышы болуына және мәртебесін жоғары деңгейде ұстауына жол ашқан ұстаз.

Әріптестері «Токжан Саутова - ғылыми ізденушілік қасиеті мол, ой-өрісі шынайы, ақиқатқа көз жеткізетін, деңгейі жоғары, терең ғылыми мақалалардың авторы» деп жазады.

Ол - алпыстан астам мақалалар, оқу-әдістемелік құралдарды, оқулықтарды жазған автор. Оның оқулықтарымен тек қана СҚМУ студенттері ғана емес, Қазақстан Республикасының алдыңғы қатарлы жоғары оқу орындарының студенттері де пайдаланады.

Оның мақалалары - Чехияның, Польшаның, Чебоксарының, Новосібірдің, Таганрогтің, Тольяттидің, Түменнің, Омбының, Қорғанның мақала жинақтарында және танымал журналдарында, сондай-ақ Қазақстанның халықаралық конференцияларының жинақтарында басылып шыққан. Мақалалары – студенттерге қазақ тілін коммуникативтік әдіспен оқытуға арналған.

Токжан Айдарханқызы өзінің шеберлігін үнемі шығармашылықпен және болашаққа ұмтылыспен, талмай еңбектенумен жетілдіріп отырады. Ол өзінің ерен еңбегімен, беделдігімен, дарындылығымен, өзіндік құндылығымен және жұмысқа деген қабілеттілігімен облыс мұғалімдеріне мұғалім ретінде танылған.

Сауытова Токжан Айдарханқызының өткізген ашық сабақтары мұғалімдердің біліктілікті арттыру институтының курс тыңдаушыларының есінде қалған. Ол осы институт басшыларының өтінімі бойынша «Қазақ тілінен 9-11- сынып оқушыларына арналған елтану және этномәдениет материалдарының өзектілігіне арналған тест жинақтарын» құрастырған.

Сауытова Токжан Айдарханқызы өзінің көп жылдық еңбегінің нәтижесімен университет ректорының, СҚО әкімінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің Құрмет грамотасымен марапатталған.

Оның жұмыс тәжірибесінің жинақтамалары 2008 жылы «Әдістеме әлемінде» атты республикалық ғылыми-әдістемелік журналға басылып шыққан. Сол бір кезде қазақ тілінен кітаптардың жеткіліксіз болған уақытында ол орыс тілді дәрісханаға арналған қазақ тілінен ең алғаш рет әдістемелік құралды әзірлеп жазған, осы кітабы әр солтүстік қазақстандықтардың үстелінде жатқан.

Оның СҚО әкімдігімен басылып шыққан «Ересектерге арналған қазақ тілі» оқулығымен Ресей Федерациясының Түмен, Омбы, Қорған облыстарының шет аймақтарында тұратын қазақ диаспорасының өкілдері қазақ тілін үйренген.

Токжан Айдарханқызы өзінің мамандығының қыр-сырын терең меңгерген, өз сабақтарында тілді оқытудың әдістемесі бойынша стандарттық емес оқытудың жаңаша формаларын қолданады. Оның әр сабағы оқытушы мен студенттің, студенттердің бір-бірімен қарым-қатынас жасауының негізіне құрылған. Ол сабақтарын оқытушы мен студенттің бірыңғай негізде шындыққа көз жеткізуіне және ізденушілігін, қызығушылығын тудыруға байланысты диалог формасында өткізген.

Токжан Айдарханқызы әр білім алушының қызығушылығын оятуды өзіне міндет санайды және сабаққа ұсынылған материалдардың мәнін студенттердің түсінуіне жол ашқан.

Токжан Айдарханқызы өз ісімен айналысуға берік және сенімді, бастамашыл, жақсы органды сақтай білетін адамдардың қатарына жатады.

Мен, Токжан Айдарханқызын тамаша ұстаз және ұйымдастырушы, адами құндылығы мол, парасатты адам ретінде 28 жыл білемін.

Мен осы адамның жанында болғанымға өте қуанамын, себебі ол менің тәлімгерім.

Токжан Айдарханқызы – өте мейірімді, байсалды және жауапты, әріптестері мен студенттерінің арасында құрметке ие болған беделді жан. Ол өз айналасына жұмысқа қабілетті, шығармашыл топты, тамаша адамдарды тартып, жинап алады. Адамды ісіне қарай таразылайды.

Токжан Айдарханқызы ұлттық мәдениетті жаңарту бойынша қиын да қайырымды жұмыстардың басында тұрды, сондықтан да оның бойында туған ошаққа, достарына, педагогикалық жұмысына деген махабаты көмегін тигізді.

Астана, С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеттің педагог-психологі: М.К. Ертаева.

БЫТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ– ЭТО БОЛЬШОЙ ТРУД

Саутова Токжан Айдархановна родилась в 1956 году в районе имени М. Жумабаева Северо-Казахстанской области. В 1978 году окончила Петропавловский педагогический институт имени К.Д. Ушинского по специальности «учитель английского языка». В 2004 году в СКГУ им. М.Козыбаева получила диплом с отличием второго высшего образования по специальности «казахский язык и литература», а в 2011 году окончила магистратуру по специальности «педагогика». После окончания института работала учителем английского и немецкого языков в своей родной Карагандинской школе. В 1981 году вернулась в родной институт, в котором проработала 35 лет.

У Петра Капицы есть прекрасные слова: «Наука должна быть доброй, весёлой, увлекательной, как и сами учёные». К таким людям, по моему глубокому убеждению, относится и Саутова Токжан Айдархановна. Слово «постоянство» является для этой женщины определяющим её жизнь в целом. Надо отметить, что быть преподавателем всегда было почётно, но быть преподавателем дано не каждому. Быть преподавателем – это большой труд, так как на протяжении всей жизни преподаватель постоянно совершенствуется и приумножает свои знания, передавая их не одному поколению студентов, неся ответственность за дальнейшую судьбу своих воспитанников и уровень их профессионализма. Токжан Айдархановна – творец, яркий мастер слова, её насыщенную биографию можно рассматривать как квинтэссенцию тех глубинных человеческих тайн, которых нам дано коснуться, но не дано познать.

Токжан Айдархановна натура цельная, в ней есть глубина и красота души человеческой. О её жизни можно сказать, что это калейдоскоп мгновений необыкновенного, незаурядного человека. Педагог с большой буквы, подготовивший поколения казахстанских учителей, каждый из которых высоко несёт честь своего учителя и его школы. Коллеги о ней пишут: «Токжан Саутова автор глубоких научных статей, подчёркивающих оригинальность её мышления, высокий уровень научных поисков. Ею написано свыше 60 статей, учебно-методических пособий, учебников. Её учебниками пользуются не только студенты СКГУ, но и студенты ведущих вузов Республики Казахстан. Её статьи печатались в известных журналах, сборниках статей, изданных в Чехии, Польше, Москве, Чебоксарах, Новосибирске, Таганроге, Тольятти, Тюмени, Омске, Кургане, а также в сборниках международных

конференций Казахстана. Статьи посвящены коммуникативным методам обучения студентов казахскому языку. Токжан Айдархановне присуща жажда творчества и стремление к постоянному совершенствованию своего мастерства. Она, подтверждая свой статус заслуженным авторитетом, талантом организатора, самооценностью и феноменальной работоспособностью, стала для учителей области признанным учителем учителей. Открытые уроки, проведённые Саутовой Т.А., остались в памяти слушателей курсов Института повышения квалификации учителей. По просьбе руководства этого института ею был составлен «Сборник тестов по казахскому языку для учащихся 9-11 классов с актуализацией страноведческого и этнокультурного материала».

За свой многолетний труд Саутова Токжан Айдархановна была награждена Почётными грамотами ректора университета, акима СКО, Министерства образования РК. Её опыт работы обобщён и представлен в республиканском научно-методическом сборнике «Әдістеме әлемінде» («В мире методики» – 2008г.). Разработанные ею первые методические пособия по казахскому языку в период, когда не было достаточного количества книг по казахскому языку для русскоязычной аудитории, стали настольной книгой каждого североказахстанца. По её учебнику «Казахский язык для взрослой аудитории», изданному акиматом СКО, изучают казахский язык и представители казахской диаспоры, проживающие в приграничных регионах Российской Федерации: в Тюменской, Омской, Курганской областях. Токжан Айдархановна, владея тайнами профессии, методикой преподавания языков, применяет на занятиях нестандартные и инновационные формы обучения. Любое её занятие основано на сотрудничестве преподавателя со студентами, студентов – друг с другом. Она ведёт занятие в форме диалога, в котором преподаватель и студенты образуют единый ансамбль, где обе стороны заинтересованы в поисках истины. Токжан Айдархановна считает своим долгом заинтересовать каждого обучающегося, что позволяет студенту эмоционально пережить и осмыслить предлагаемый материал занятия.

Токжан Айдархановна принадлежит к тем людям, которые сохранили оптимизм, веру и верность делу, которым занимаются. 28 лет я знаю её как педагога и прекрасного организатора, интеллигентного чуткого человека. Считаю, что мне очень повезло быть рядом с этим человеком; это мой наставник. Она добра и коммуникабельна, отзывчива и ответственна, пользуется уважением среди коллег и студентов, способна сплотить вокруг себя работоспособные и творческие группы, состоящие из ярких личностей. О людях судят по их поступкам. Токжан Айдархановна стояла у истоков благородной и трудной работы по возрождению национальной культуры, в этом ей помогала её любовь к родному очагу, друзьям, педагогической работе.

Ертаева М.К., педагог-психолог Казахского
агротехнического университета им. С. Сейфуллина, Астана

МАЗМҰНЫ

ОҚЫРМАНҒА.....	3
ҚР ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫНДА.....	5
ҒАЛЫМНЫҢ АБЫРОЙЛЫ ЖОЛЫ	9
РЕКТОР – ҰЖЫМ ТАҢДАУЫ.....	13
АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН ЕСІМ	16
21 ҒАСЫРДЫҢ КӨРНЕКТІ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЫ.....	21
ДАНА АДАМ ЖӘНЕ ИГІ ІСТЕРДІҢ ЖАСАУШЫСЫ	26
ҰСТАЗ, ЖЕТЕКШІ, ДОС.....	30
ЖЕТЕКШІЛЕРГЕ ІЛТИПАТ СӨЗДЕРІ	34
ҒАЛЫМ– РАЦИОНАЛИЗАТОР.....	37
ҒАЛЫМНЫҢ ТАЛАНТЫ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРУШЫНЫҢ БАТЫЛДЫҒЫ	40
ОНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ФЕНОМЕНІ– УАҚЫТТЫ БОЛЖАЙ БІЛУ.....	45
АДАМДАРДЫҢ БІРЛІГІ ЖАЙЫНДА ОЙЛАУШЫ.....	49
ПРОФЕССОР ПОЛЯКОВТЫҢ ТАМАША ТОПОЛИНІ.....	52
ЕҢБЕК – ҚУАНЫШЫ, ҒЫЛЫМНЫҢ НӘРІ.....	57
ПРОФЕССОР И.А. ФИГУРОВСКИЙДІҢ МЕКТЕБІ.....	63
ТАЛАНТ ПЕН – ӨЗ ІСІНЕ БЕРІЛГЕНДІК.....	66
ЖАСАМПАЗ, ТӘЛІМГЕР, ТӘРБИЕШІ.....	70
ҚҰРМЕТТІ ПРОФЕССОР ЖӘНЕ ЕҢБЕК СІЦІРГЕН ЖАТТЫҚТЫРУШЫ.....	76
ӨЛКЕ ТАБИҒАТЫ СЕНІМДІ ҚОЛДА.....	80
ИДЕЯЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІ ГЕНЕРАТОРЫ.....	84
ОРМАН ӘСЕМДІГІН ТҮСІНУ, СҮЮ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ.....	88
ТУҒАН ТЕГІНЕ ЖӘНЕ МАМАНДЫҒЫНА АДАЛДЫҚ	92
ЖЕТЕКШІ ӘДІСКЕР – МАТЕМАТИК.....	97
ҒАЛЫМ– АРХЕОЛОГ.....	101
ӨРҚАШАН ІЗДЕНІС ҮСТІНДЕ	106
ӘЛЕМ ДҮНИЕСІНІҢ ҒАЖАПТЫЛЫҒЫ.....	111
ПЕДАГОГ, ҒАЛЫМ, ҰЙЫМДАСТЫРУШЫ.....	116
ЖУРНАЛИСТ. АБАЙТАНУШЫ ЖӘНЕ ӨЛКЕТАНУШЫ.....	120
АҒЫЛШЫН ТІЛІ МЕН ӨМІРГЕ ҮЙРЕТУ.....	124
ҒЫЛЫМ МЕН ТӘЖІРИБЕ АЖЫРАМАЙДЫ.....	128
ОҚЫТУШЫ БОЛУ –ҮЛКЕН ІС.....	133

СОДЕРЖАНИЕ

К читателю.....	4
У ИСТОКОВ ИННОВАЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ РК.....	7
СЛАВНЫЙ ПУТЬ УЧЁНОГО.....	11
РЕКТОР – ИЗБРАННИК КОЛЛЕКТИВА.....	15
ИМЯ, СТАВШЕЕ ЛЕГЕНДОЙ.....	18
ВЫДАЮЩИЙСЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ 21 ВЕКА.....	23
МУДРЫЙ ЧЕЛОВЕК И ДЕЛ ПРЕКРАСНЫХ СОЗИДАТЕЛЬ.....	28
УЧИТЕЛЬ, НАСТАВНИК, ДРУГ.....	32
СЛОВО ВОСХИЩЕНИЯ РУКОВОДИТЕЛЕМ.....	35
УЧЁНЫЙ – РАЦИОНАЛИЗАТОР.....	39
ТАЛАНТ УЧЁНОГО И СМЕЛОСТЬ ОРГАНИЗАТОРА.....	43
ФЕНОМЕН ЕЁ ТВОРЧЕСТВА – ОПЕРЕЖАТЬ ВРЕМЯ.....	47
РАЗМЫШЛЯЮЩИЙ О ЕДИНСТВЕ ЛЮДЕЙ.....	51
ЧУДОДЕЙСТВЕННЫЙ ТОПОЛИН ПРОФЕССОРА ПОЛЯКОВА.....	54
ТРУД – В РАДОСТЬ, НАУКА – В УДОВОЛЬСТВИЕ.....	60
ШКОЛА ПРОФЕССОРА И.А. ФИГУРОВСКОГО.....	64
ТАЛАНТ И ПРЕДАННОСТЬ СВОЕМУ ДЕЛУ.....	68
ТВОРЕЦ, НАСТАВНИК, ВОСПИТАТЕЛЬ.....	73
ПОЧЁТНЫЙ ПРОФЕССОР И ЗАСЛУЖЕННЫЙ ТРЕНЕР.....	78
ПРИРОДА КРАЯ В НАДЁЖНЫХ РУКАХ.....	82
ИНИЦИАТИВНЫЙ ГЕНЕРАТОР ИДЕЙ.....	86
ПОНИМАТЬ. ЛЮБИТЬ И ЗАЩИЩАТЬ ЛЕСНУЮ КРАСОТУ.....	89
ВЕРНОСТЬ РОДНЫМ КОРНЯМ И ПРОФЕССИИ.....	94
ВЕДУЩИЙ МЕТОДИСТ – МАТЕМАТИК.....	99
УЧЁНЫЙ – АРХЕОЛОГ.....	103
ВСЕГДА В ПОИСКЕ.....	108
УДИВЛЕНИЕ ОТ ВСЕЛЕННОЙ.....	113
ПЕДАГОГ, УЧЁНЫЙ, ОРГАНИЗАТОР.....	118
ЖУРНАЛИСТ. АБАЕВЕД И КРАВЕД.....	122
УЧИТЬ АНГЛИЙСКОМУ И ЖИЗНИ.....	126
НАУКА С ПРАКТИКОЙ НЕРАЗДЕЛИМЫ.....	130
БЫТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ – ЭТО БОЛЬШОЙ ТРУД.....	135